

**NAISTEN PANKIN VAPAAEHTOISTEN KOKEMUKSIA
OSALLISUUDESTA VAPAAEHTOISVERKOSTON
SOLUTOIMINNASSA**

Anniina Voutilainen
Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2014

Tiedekunta/Osasto – Fakultet/Sektion Teologinen tiedekunta		Laitos – Institution Käytännöllisen teologian osasto	
Tekijä – Författare Anniina Voutilainen			
Työn nimi – Arbetets titel Naisten Pankin vapaaehtoisten kokemuksia osallisuudesta vapaaehtoisverkoston solutoiminnassa			
Oppiaine – Läroämne Käytännöllinen teologia			
Työn laji – Arbetets art Pro gradu -tutkielma	Aika – Datum Huhtikuu 2014	Sivumäärä – Sidoantal 85+7	
<p>Tiivistelmä – Referat</p> <p>Tämä tutkielma on laadullinen tutkimus Naisten Pankin vapaaehtoisten osallisuuden kokemuksista vapaaehtoisverkoston solutoiminnassa. Tutkielman tarkoituksena on selvittää, miten osallisuus ilmenee ja miten Naisten Pankin vapaaehtoiset kokevat sen paikallissolujen toiminnassa. Tutkielmassa tarkastellaan millaisia aktiivisen kansalaisuuden ja sosiaalisen pääoman elementtejä löytyy solutoimintaan osallistumisesta.</p> <p>Tutkimusaineisto koostuu vuonna 2013 haastatelluista yhdestätoista Naisten Pankin vapaaehtoisesta ja heidän täyttämistä taustatietolomakkeista. Vapaaehtoiset ovat viideltä eri paikkakunnalta. Haastateltaviksi valikoitui aluesolujen perustajajäseniä ja puheenjohtajia, valtakunnallisen ja paikallisten ohjausryhmien jäseniä sekä niin sanottuja rivijäseniä. Haastattelut suoritettiin puolistrukturoidun teemahaastattelun menetelmällä. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisellä sisällönanalyysillä.</p> <p>Aktiivinen kansalaisuus tarjosi tutkimukselle teoreettisen viitekehyksen osallisuuden kokemuksen tarkasteluun. Vapaaehtoisten osallisuutta tarkasteltiin osallistumisidentiteetin, osallisuuden kokemusten, luottamuksen ja vaikuttamisen näkökulmasta. Aktiivinen kansalaisuus konkretisoi sosiaalisen pääoman.</p> <p>Naisten Pankin verkosto edustaa uudenlaista vapaaehtoisverkostomallia, jossa osallisuus kuvastaa monitahoista nykyajan osallisuutta ja yhteisöllistä toimintaa. Naisten Pankin toiminta perustuu vapaaehtoislähtöisyyteen paikallissolutoiminnan kautta. Sosiaalinen pääoma näyttäytyy solutoiminnassa ja maanlaajuisessa verkostossa vuorovaikutusta tukevana toimintakulttuurina, jonka ydin on vapaaehtoisten keskinäinen arvostus. Tulokset osoittavat, että solidaarisuus ja luottamus ovat Naisten Pankin verkostolle ja paikallissoluille keskeiset voimavarat.</p> <p>Luottamus syntyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja vaikuttaa toiminnan punaisena lankana. Luottamusta kuvattiin analyysissä luottamuksen kehänä, joka ilmaisee luottamuksen vaikutuksia paikallistasolta, verkostoon, organisaatioon ja Naisten Pankin kohdemailhin asti.</p> <p>Tutkimuksen perusteella nykyajan osallisuus on syntynyt individualistisen yhteiskunnan tuotoksena. Nykyajan osallisuus voi olla symbolista ja episodista. Se antaa vapaaehtoiselle itselleen vapauden valita ja päättää osallistumisestaan ja mahdollistaa siten osallistumisen kokemuksen. Osallisuudesta ei kerro siis toiminnan määrä vaan laatu. Yksilöä korostavassa yhteiskunnassa Naisten Pankki on saanut muodostettua laajan vapaaehtoisverkon, joka kasvaa edelleen.</p> <p>Naisten Pankin osallisuus muodostuu vahvasta yhteishengestä sekä luottamuksesta toiminnan vaikuttavuuteen ja kehitysmaiden naisten voimaantumiseen. Osallisuus ilmenee Naisten Pankissa vastavuoroisuutena, vuorovaikutuksena, luottamuksena ja vaikuttamisena. Vapaaehtoiset toteuttavat näitä osallisuuden elementtejä oman osallistumisidentiteettinsä kautta.</p>			
Avainsanat – Nyckelord vapaaehtoistyö, osallisuus, aktiivinen kansalaisuus, sosiaalinen pääoma, sosiaaliset verkostot, Naisten Pankki			
Säilytyspaikka – Förvaringställe Helsingin yliopiston kirjasto, Keskustakampuksen kirjasto, Teologia			
Muita tietoja			

Sisällys

1 NAISTEN PANKIN VAPAAEHTOISYHTEISÖ	3
1.1 TUTKIMUKSEN LÄHTÖKOHDAT JA TARKOITUS	3
1.2 NAISTEN PANKIN TOIMINTAMALLI.....	4
1.3 NAISTEN PANKIN ORGANISAATIO JA TEHTÄVÄNJAKO	6
1.4 NAISTEN PANKIN VAPAAEHTOISVERKOSTON SOLUTOIMINTA	9
2 VAPAAEHTOISET OSALLISTUJINA JA VAIKUTTAJINA	11
2.1 VAPAAEHTOISTYÖ KANSALAIJÄRJESTÖSSÄ.....	11
2.2 OSALLISUUS JA OSALLISTUMINEN YHTEISKUNNASSA	13
2.3 SOSIAALINEN PÄÄOMA VAPAAEHTOISTYÖSSÄ	15
2.4 AKTIIVINEN KANSALAISSUUS.....	16
2.5 AIEMPI TUTKIMUS.....	20
3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	23
3.1 TUTKIMUSTEHTÄVÄ.....	23
3.2 TUTKIMUSAINEISTO.....	24
3.3 AINEISTON ANALYYSI	26
3.4 TUTKIMUKSEN LUOTETTAVUUS JA EETTISYYS.....	28
4 NAISTEN PANKIN VAPAAEHTOISTEN OSALLISTUMISIDENTITEETTI	30
4.1 HAASTATELTUIJEN TAUSTATIEDOT	30
4.2 ELÄMÄNTILANTEEN VAIKUTUS TOIMINTAAN OSALLISTUMISEEN.....	36
4.3 OSALLISTUMISEN ROOLIT	39
5 OSALLISUUDEN KOKEMUKSIA.....	43
5.1 YHTEISÖLLISYYS JA VUOROVAIKUTUS.....	43
5.2 SOSIAALISET VERKOSTOT JA VERKOSTOTOIMINTA	47
5.3 SOLUTOIMINTAAN OSALLISTUMISEN PALKITSEVUUS JA HAASTEET.....	52
5.4 USKONNOLLISUUDEN ROOLI OSALLISUUDEN NÄKÖKULMASTA	58
6 LUOTTAMUKSEN JA VAIKUTTAMISEN KOKEMUKSIA.....	62
6.1 LUOTTAMUS	62
6.2 OSALLISUUS PÄÄTÖKSENTEKOON PAIKALLISSOLUSSA.....	66
6.3 VAIKUTTAMINEN JA YHTEISKUNNALLINEN MERKITYS.....	68

7 PÄÄTELMÄT VAPAAEHTOISTEN OSALLISUUDEN KOKEMUKSISTA	72
7.1 JOHTOPÄÄTÖKSET.....	72
7.2 POHDINTA	76
LÄHDE- JA KIRJALLISUUSLUETTELO	79
LIITTEET	86
LIITE 1. HAASTATTELUPYYNTÖ	86
LIITE 2. TAUSTATIELOMAKE	87
LIITE 3. TEEMAHAASTATTELU	90
LIITE 4. ESIMERKKI AINEISTON ABSTRAHOINNISTA	92

1 Naisten Pankin vapaaehtoisuysyhteisö

1.1 Tutkimuksen lähtökohdat ja tarkoitus

Vapaaehtoistoiminta on aktiivinen ja muuttuva yhteiskunnan osa-alue. Se reagoi nopeasti yhteiskunnassa ilmaantuviin tarpeisiin. Siitä on muodostunut yksi kansalaisyhteiskuntamme peruspilareista. Vapaaehtoisuuden tarkastelu kertoo yhteiskunnan muuttuvista kehityssuunnista. Se tarjoaa yksilöille ja yhteisöille osallistumisen mahdollisuuksia ja vastavuoroisuuden kokemuksia. Vapaaehtoistyöhön osallistumalla yksilöt pyrkivät edistämään omaa ja yleistä hyvinvointia omia resursseja hyödyntäen.¹ Vapaaehtoistoinnilla on Suomessa pitkä historia. Suomalaiset ovat tutkitusti aktiivisia osallistumaan vapaaehtoisiksi etenkin järjestötoiminnan kautta.² Yhteiskunnan muutokset ja kehitysprosessit haastavat tarkastelemaan vapaaehtoistoimintaan osallistumista ja vapaaehtoisten kokemuksia osallisuudesta nykyajan individualistisessa yhteiskunnassa.

Vapaaehtoistoiminta on tärkeä kansalaisyhteiskunnan toimintamuoto. Se konkretisoi aktiivisen kansalaisuuden ja sosiaalisen pääoman. Aiheen ajankohtaisuus nähdään siitä, että kansalaisyhteiskunta ja sosiaalinen pääoma ovat puhuttaneet viimeisen vuosikymmenen aikana niin tutkijoita kuin päättäjiä.³ Yhteiskunnassa ollaan kiinnostuneita vapaaehtoistyön tarjoamista resursseista ja toimintamahdollisuuksista. Vapaaehtoistoinnin kehityssuuntana on nähty etenkin kansainvälisyys ja kehitysyhteistyö.⁴ Kansainvälistyvässä yhteiskunnassa vapaaehtoisten globaalia auttamista osallisuuden kokemuksen näkökulmasta on kuitenkin tutkittu hyvin vähän. Tutkimus on kohdistunut enemmän kotimaisiin yhteisöihin sekä vapaaehtoisten motiiveihin ja arvotutkimukseen. Vapaaehtoistoimintaa on tutkittu Suomessa etenkin kyselytutkimuksin.⁵ Niillä on kartoitettu vapaaehtoisuutta ja sen tilaa laajemmin. Tämän tutkimuksen tarkoitus on tarkastella vapaaehtoistyötä yksilötasolla. Laadullisella tutkimusmenetelmällä ja haastatteluilla pyritään tarkastelemaan vapaaehtoistojen kokemuksia ja näkemyksiä perusteellisemmin ja syvällisemmin.

¹ Yeung 2007.

² Yeung 2002, 70–71.

³ mm. Yeung 2002; 2003; 2004; Harju 2004; Oikeusministeriö 2005; Kankainen, Pessala, Siisiäinen, Stranius, Wass & Wilhelmsson 2009.

⁴ Lager, Laihiala & Kontinen 2009.

⁵ Nylund 2000; Yeung 2004; Grönlund 2012; Meller 2013.

Tutkimuskohteena on Kirkon Ulkomaanavun hallinnoiman Naisten Pankin vapaaehtoiset. Naisten Pankki on mielenkiintoinen tutkimuskohde, koska se on luonut lyhyessä ajassa laajan vapaaehtoisten verkoston. Naisten Pankin verkosto edustaa uudenlaista vapaaehtoisverkostomallia, jossa kuvastuu nykyajan osallisuus ja yhteisöllinen toiminta monitahoisesti. Naisten Pankki tarjoaa siis kiinnostavan tutkimuskohteen osallisuuden kokemuksen tarkasteluun.

Pro gradu -tutkielman tarkoituksena on selvittää Naisten Pankin vapaaehtoisia haastatteleamalla, miten osallisuus ilmenee ja miten he kokevat sen paikallissolujen toiminnassa. Tutkimuksen näkökulma on nykyajan osallisuus ja viitekehyyksenä aktiivisen kansalaisuuden teoria. Tutkimuksessa hyödynnetään sosiaalisen pääoman elementtejä osallisuuden tarkastelussa. Tarkastelukohteena on vapaaehtoisten sosiokulttuurinen yhteisöllisyys sekä yksilön subjektiivinen kokemus toiminnallisesta osallisuudesta.

1.2 Naisten Pankin toimintamalli

Naisten Pankki on vapaaehtoisuusyhteisö, joka kerää kestävän kehityksen periaattein lahjoituksia kehitysmaiden naisten yrittäjyyden ja toimeentulon tukemiseksi ja kehittämiseksi. Naisten Pankin verkosto on perustettu vuonna 2007. Siinä toimii laaja joukko vapaaehtoisia, osakkaita, bisnesenkeleitä sekä muita lahjoittajia.⁶ Vapaaehtoisverkostoon kuuluu vuoden 2014 alussa 35 aluesolua ja yli 3000 vapaaehtoista ympäri Suomea.⁷ Verkoston tehtävänä on edistää ja kehittää varainkeruuta sekä lisätä Naisten Pankin tunnettavuutta uudenaikaisena, tehokkaana ja mielenkiintoisena tapana tukea kehitysyhteistyötä. Naisten Pankin toimintaidea yhdistää vapaaehtoistyön lisäksi elinkeinoelämän ja kehitysyhteistyön.⁸ Naisten Pankin toimintaa kuvaavat sen keskeiset arvot, jotka ovat määritelty seuraavasti: ”Kekseliäisyyttä ja sitkeyttä tarvitaan vaikeuksien keskellä. Ilo rohkaisee jatkamaan. Keskinäinen kunnioitus ja yhteenkuuluvuus auttavat eteenpäin. Toivo muuttuu todeksi tekojen kautta. Läpinäkyvyys synnyttää luottamusta.”⁹

⁶ Naisten Pankin käsikirja, 2.

⁷ Naisten Pankin kotisivut a.

⁸ Naisten Pankin käsikirja, 2–3.

⁹ Naisten Pankin käsikirja, 4.

Naisten Pankki toimii yhdessä Kirkon Ulkomaanavun kanssa. Kirkon Ulkomaanapu on vuonna 1947 perustettu kehitysyhteistyöjärjestö. Se tekee kehitysyhteistyötä, humanitääristä avustustyötä sekä vaikuttamistyötä Suomen evankelisluterilaisen kirkon antaman valtuutuksen perusteella. Kirkon Ulkomaanapu on uskopohjainen järjestö (*Faith Based Organization*), jonka toimintaa ohjaavat kansainvälisen diakonian periaatteet eli kristillinen lähimmäisenrakkaus, oikeudenmukaisuus sekä oikeusperustaisuus. Kirkon Ulkomaanapu toimii kaikkein köyhimpien parissa. Se pyrkii toiminnallaan edistämään rauhaa, tasa-arvoa ja vastuullisuutta sekä vahvistamaan kansalaisyhteiskuntaa mielipiteestä tai vakaumuksesta riippumatta.¹⁰

Kirkon Ulkomaanapu vastaa Naisten Pankin hallinnosta ja rahastosta. Varainhankintaa toteutetaan Kirkon Ulkomaanavun keräysluvalla ja sen antamien toimintaohjeiden mukaisesti. Naisten Pankin vapaaehtoisten varainkeruu on heidän omaa toimintaansa. He keräävät varoja Naisten Pankin toiminnan tukemiseksi yksityishenkilöinä tai yhdistyksinä. Naisten Pankin hankkeiden suunnittelusta, toteuttamisesta ja seurannasta kehitysmaissa vastaa Kirkon Ulkomaanapu.¹¹

Vuonna 2014 Naisten Pankin hankkeita toteutetaan Kirkon Ulkomaanavun toiminta-alueilla 12 eri maassa eli Angolassa, Guatemalassa, Haitissa, Kosovossa, Palestiinalaisalueilla, Sierra Leonessa, Kambodzhassa, Kongossa, Liberiassa, Myanmarissa, Nepalissa ja Ugandassa.¹² Naisten Pankin rahoittamien hankkeiden pyrkimyksenä on mahdollistaa kohdemaiden naisille ammatillista koulutusta sekä pienlainoja, jotka tukevat heidän omaehtoista taloudellisesti tuottavaa toimintaansa. Naisten Pankin keskeiset hanketyön linjaukset määrittelevät tavoitteeksi edistää naisten taloudellis-sosiaalisia oikeuksia sekä tukea naisten osallistumista päätöksenteon ja vaikuttamisen eri tasoilla. Hanketyön tavoitteena on myös mahdollistaa naisten voimaantuminen omassa yhteisössään. Päämääränä on siis kehittää ja tukea naisten osaamista, osallisuutta sekä tukiverkostoja. Naisten aseman ja toimeentulon parantamisen on todettu auttavan koko perhettä sekä kyläyhteisöä. Toiminta-ajatuksena on, että parantamalla naisten toimeentuloa lisääntyy koko yhteisön tulot.¹³ Tasa-arvon ja tasaveroisuuden tukemisen edellytyksenä ovat paikallisten ihmisten osallistaminen ja sitouttaminen toimintaan heidän voimavarojensa mukaan.

¹⁰ Kirkon Ulkomaanavun strategia 2013–2016, 4.

¹¹ Naisten Pankin käsikirja, 3.

¹² Naisten Pankin kotisivut b.

¹³ Naisten Pankin käsikirja, 12–13.

1.3 Naisten Pankin organisaatio ja tehtävänjako

Naisten Pankin organisaatiossa toimii valtakunnallinen ohjaus- ja johtoryhmä, aluesolut sekä niiden paikalliset ohjausryhmät. Naisten Pankin ylin toimintaa ohjaava ja tukeva strateginen elin on valtakunnallinen ohjausryhmä. Se päättää Naisten Pankin strategiasta ja toiminnan tavoitteista. Valtakunnallinen ohjausryhmä valitsee Kirkon Ulkomaanavun kanssa Naisten Pankin talous- ja hankekartoitukset sekä hyväksyy avustuskohdeet Kirkon Ulkomaanavun esittämistä vaihtoehtoisista. Se myös vastaa toiminnan organisoinnista ja säännöistä sekä valtakunnallisista projekteista. Ohjausryhmä kokoontuu vähintään kuusi kertaa vuodessa. Ohjausryhmä koostuu 6–9 jäsenestä, jotka ovat Naisten Pankin vapaaehtoisia sekä Kirkon Ulkomaanavun edustajia. Valtakunnallisen ohjausryhmän yhtäjaksoisena jäsenenä voi olla korkeintaan viisi vuotta.¹⁴

Ohjausryhmän lisäksi Naisten Pankissa toimii valtakunnallinen johtoryhmä. Sen tehtävänä on varmistaa varainhankinnan toteutuminen valtakunnallisesti. Johtoryhmässä myös valmistellaan valtakunnallinen toimintasuunnitelma eli vuosikello, jonka ohjausryhmä hyväksyy. Johtoryhmän tehtävänä on tukea toimintasuunnitelman toteutusta. Se myös toteuttaa aluesolujen, yritysten ja yhteistyökumppanien kanssa valtakunnallisia varainkeräyshankkeita. Johtoryhmässä on 5–11 jäsentä, jotka ovat Naisten Pankin työryhmien vetäjiä ja vastuushenkilöitä. Johtoryhmän jäsenenä voi olla yhtäjaksoisesti korkeintaan kolme vuotta. Johtoryhmän toiminnasta vastaa kaksi puheenjohtajaa. Yksi johtoryhmän jäsen toimii ohjaus- ja johtoryhmien välisenä yhteyshenkilönä. Hän ottaa säännöllisesti osaa ohjausryhmän kokouksiin.¹⁵

Naisten Pankin valtakunnallisten työryhmien tehtävänä on omalla vastuualueellaan edistää ja toteuttaa varainhankintaa. Työryhmät vastaavat aluesolujen tuesta, yritys- ja yhteisövarainhankinnasta, ulkoisesta viestinnästä ja markkinoinnista sekä erilaisista projekteista. Työryhmän jäsenet ovat johtoryhmän jäseniä sekä vapaaehtoisia.¹⁶ Naisten Pankissa toimii myös vapaamuotoinen valtuuskunta, johon kuuluu muun muassa perustajajäseniä sekä entisiä ohjaus- tai johtoryhmän

¹⁴ Naisten Pankin käsikirja, 5–6.

¹⁵ Naisten Pankin käsikirja, 5–6.

¹⁶ Naisten Pankin käsikirja, 5, 7.

jäseniä. Valtuuskunnan jäsenet toimivat eräänlaisina Naisten Pankin lähettiläinä ja edustajina. Valtuuskunta kokoontuu ohjausryhmän kanssa noin kerran vuodessa.¹⁷

Paikallisia toimintaryhmiä kutsutaan yleisesti aluesoluiksi. Ne ovat Naisten Pankin toiminnan ydin. Aluesoluista käytetään tässä tutkimuksessa myös nimityksiä solu ja paikallissolu. Solujen toiminnan tavoitteena on varainkeruun lisäksi muun muassa Naisten Pankista tiedottaminen. Aluesolujen toimintaa organisoivat paikalliset ohjausryhmät. Paikallissolut toimivat melko itsenäisinä ja niillä voi olla omanlaiset toiminta- ja varainkeruutavat.¹⁸

Kirkon Ulkomaanavun palkkaamina työntekijöinä toimivat Naisten Pankin koordinaattori ja yhteyspäällikkö. Koordinaattori vastaa aluesolujen perustamisen ja aktiivisen toiminnan tukemista Aluesolujen tuki –työryhmän kanssa. Naisten Pankin koordinaattorin tehtävänä on kehittää ja toteuttaa koulutuksia, sisäistä viestintää sekä järjestää valtakunnallisia tapaamisia. Yhteyspäällikkö vastaa yritysvarainhankinnasta, johon kuuluu varainhankinta sekä Kirkon Ulkomaanavun että Naisten Pankin hankkeisiin.¹⁹ Seuraavassa kuviossa on havainnollistettu organisaatiomalli ja tehtävänjako Naisten Pankin ja Kirkon Ulkomaanavun välillä.

¹⁷ Naisten Pankin käsikirja, 6.

¹⁸ Naisten Pankin käsikirja, 5.

¹⁹ Naisten Pankin käsikirja, 7.

KUVIO 1. Naisten Pankin organisaatiomalli.²⁰

Kuvio konkretisoi, miten Naisten Pankin organisaation eri osat ovat vuorovaikutuksessa toistensa kanssa. Kuten siitä huomaa, jokainen taho, Kirkon Ulko-maanapu mukaan lukien, on keskinäisessä yhteydessä toisiinsa. Kuvio esittää Naisten Pankin solut selkeästi suurimpana osiona. Se kertoo solutoiminnan keskeisestä roolista Naisten Pankin organisaatiossa. Valtakunnallinen ohjausryhmä, johtoryhmä ja työryhmät ovat paikallissolujen ja niiden muodostaman vapaaehtoisverkoston tuki ja perusta. Seuraavassa kappaleessa tarkastelen lähemmin vapaaehtoisverkoston paikallissolutoimintaa ja varainhankintaa.

²⁰ Naisten Pankin organisaatiomalli.

1.4 Naisten Pankin vapaaehtoisverkoston solutoiminta

Naisten Pankin toiminta ja verkosto edustavat uudenlaista vapaaehtoisverkostomallia, jonka toiminta perustuu vapaaehtoislähtöisyyteen paikallissolutoiminnan kautta. Naisten Pankilla on aktiivista aluetoimintaa ympäri Suomea. Aluesolut ovat mahdollistaneet toiminnan leviämisen valtakunnalliseksi. Solutoiminta tarjoaa joustavan ja byrokratiasta vapaan tavan osallistua vapaaehtoistoimintaan. Aluesolut toimivat vapaaehtoisvoimin. Ne pyrkivät edistämään Naisten Pankin tavoitteita ja keräämään lahjoitusvaroja. Solu muodostuu ihmisistä, joita yhdistää tietty asia, esimerkiksi harrastus tai yksinomaan Naisten Pankki. Vapaaehtoiset voivat vapaasti organisoida heille sopivat tavat toimia solussa ja kerätä varoja.²¹

Aluesoluja voi olla kahdenlaisia. Organisoitu aluesolu on kaikille avoin. Siinä on selkeä yhteinen toimintasuunnitelma. Vapaaehtoisilla on siinä omat vastualueensa. Organisoitujen aluesolut ovat yleensä suurempia ja niiden alla voi toimia pienempiä harrastesoluja. Harrastesolut ovat organisoituja soluja vapaampia ryhmittämiä. Ne voivat muotoutua esimerkiksi ystäväjoukon, harrasteryhmän tai jonkin yhteisen mielenkiinnon pohjalta. Harrastesolu voi toimia organisoituneen solun sisällä tai ilman muodollista yhteyttä paikallissoluun. Jokainen solu valitsee keskuudestaan yhteyshenkilön, joka on yhteydessä Naisten Pankin koordinaattoriin. Yhteyshenkilöiden välityksellä pyritään takaamaan mahdollisimman toimiva tiedonkulku eri tahojen välillä.²²

Naisten Pankin solujen jäsenille on olennaista perehtyä Naisten Pankin toimintaan, periaatteisiin sekä sitoutua menettelemään niiden mukaan. Se mahdollistaa arvostetun toiminnan ja maineen ylläpitämisen. Solut voivat hyödyntää tiedonvälityskanavana sosiaalista mediaa, sähköpostilistoja sekä verkossa toimivaa ekstranetiä. Ekstranetin kautta solut voivat pitää toisiinsa yhteyttä, jakaa tietoa sekä vinkkejä toisilleen onnistuneista varainkeruu- ja toimintatavoista.²³

Naisten Pankin solut keräävät lahjoituksia monella eri tavoilla. Solut voivat esimerkiksi kutsua yhteistyökumppaneitaan mukaan toimintaan haastekampanjoiden kautta sekä markkinoimalla Naisten Pankin eettisiä lahjoja. Varoja kerätään myös kannustamalla ihmisiä lahjoittamaan merkkipäivä- ja syntymäpäivälahjoja Naisten Pankille. Vapaaehtoiset voivat myös tehdä varallisuudesta riippuen

²¹ Naisten Pankin käsikirja, 8.

²² Naisten Pankin käsikirja, 8.

²³ Naisten Pankin käsikirja, 8, 16.

kuukausittain tai vuosittain lahjoituksia Naisten Pankille. Lisäksi solut järjestävät monenlaista toimintaa ja tempauksia, kuten kirpputoreja, myyjäisiä, konsertteja sekä vuosittaisen Kävele naiselle ammatti –tapahtuman.²⁴

²⁴ Naisten Pankin käsikirja, 10–11.

2 Vapaaehtoiset osallistujina ja vaikuttajina

2.1 Vapaaehtoistyö kansalaisjärjestössä

Vapaaehtoistyö on merkittävä voimavara niin yhteiskunnallisesti kuin yksilöllisesti. Se on aktiivinen ja muuttuva yhteiskunnan toimiala. Toiminta määritellään yleensä käsitteiden *vapaaehtoisuus* ja *palkattomuus* kautta. Vapaaehtoistoiminnan eri muodot ja tavat ovat hyvin laajoja ja vaihtelevia. Siinä yhdistyy auttaminen, yhteiskunnallinen osallistuminen sekä vastavuoroisen tuen tarjoaminen.²⁵ Tarkastelen tässä tutkimuksessa vapaaehtoistoimintaa etenkin kansalaistoiminnan ja järjestötyön kontekstista. Tutkimuksessa käytetään synonyymeinä termejä vapaaehtoistyö ja vapaaehtoistoiminta.

Vapaaehtoistyölle on tyypillistä reagoida nopeasti yhteiskunnan muutoksiin ja kehityssuuntiin. Vapaaehtoistyön kautta yksityiset henkilöt voivat hyödyntää omia resurssejaan niin toisten kuin omasta hyvinvoinnista huolehtimiseen. Vapaaehtoistyö voi olla kertaluonteista ja lyhytaikaista eri toimijoiden välityksellä. Se voi olla myös hyvin säännöllistä ja tietyn tahon vapaaehtoiseksi voi sitoutua pitkäksi aikaa.²⁶ Viime vuosien nouseva suuntaus on ollut lyhytaikainen eli episodinen vapaaehtoisuus. Sille on tyypillistä hetkellisyys eli toiminnan lyhytaikaisuus ja satunnaisuus. Satunnaisesti tapahtuva osallistuminen voi olla säännöllistä, mutta se tapahtuu esimerkiksi kerran tai pari vuodessa.²⁷ Oleellista ja huomionarvoista vapaaehtoistyössä on sen joustavuus, omaehtoisuus sekä vapaalle valinnalle nojaaminen.²⁸

Aaro Harjun (2003) mukaan kansalaistoiminta ja vapaaehtoistyö linkittyvät toisiinsa hyvin tiiviisti. Kansalaistoiminta määritellään julkiseksi toiminnaksi yhteiskunnassa jonkin yhteisön jäsenenä. Toiminta voi tapahtua esimerkiksi eri yhdistysten tai järjestöjen kautta.²⁹ Ihmiset osallistuvat kansalais- ja vapaaehtoistoimintaan kehittääkseen omaa ja lähimmäistensä hyvinvointia. Siihen sisältyy myös pyrkimys edistää arkielämän sujuvuutta sekä mahdollisuus vaikuttaa yleisiin käytäntöihin. Vapaaehtoistyön piirissä samanhenkiset ihmiset tapaavat toisiaan ja jakavat yhteisiä mielenkiinnon kohteita. Tällaisten kohtauspaikkojen, verkostojen

²⁵ Yeung 2002, 11.

²⁶ Yeung 2007, 153.

²⁷ Nylund & Yeung 2005, 28.

²⁸ Yeung 2007, 153.

²⁹ Harju 2003, 9.

ja ryhmien muodostuminen ilmentää ihmisten halua olla osallisia, osallistua ja kuulua yhteisöön. Kansalaisten itsenäinen ja omasta aloitteesta tapahtuva toiminta voi näyttäytyä yhteiskunnan ja poliittisten päättäjien näkökulmasta pienenä toimintana. Todelliset vaikutukset voivat kuitenkin yksilönäkökulmasta saada aikaan merkittäviä muutoksia yleisessä hyvinvoinnissa.³⁰

Vapaaehtoisuus seuraa yhteiskunnassa tapahtuvia muutoksia ja trendejä. Yhteiskunnan ja teknologian kehittyminen tuovat uusia mahdollisuuksia kansalaisjärjestöjen vapaaehtoistyöhön. Lager, Laihiala ja Kontinen (2009) ovat tarkastelleet Kepan *Vapaaehtoisuuden trendit kehitysjärjestöissä. Kotimaisen toimintaympäristön analyysi 2009* –raportissa vapaaehtoisuuden kehityssuuntia. He esittelevät kolme vapaaehtoistyön muotoa, jotka ovat yleistyneet järjestötoiminnassa. Ensinnäkin yritykset ja työnantajat ovat kiinnostuneet kansalaisjärjestöjen vapaaehtoistyöhön osallistumisesta. Yhteistyön kautta yritykset voivat vahvistaa sosiaalista ja eettistä imagoaan sekä lisätä vaikutusmahdollisuuksiaan yhteisössä. Kumppanuus myös tuo positiivista näkyvyyttä yrityksen tuottamille palveluille tai tuotteille. Yritysyhteistyö tarjoaa näkyvyyttä järjestöjen kampanjoille, tehostaa varainkeruuta ja lisää verkostoitumista.³¹ Marianne Nylundin ja Anne Birgitta Yeungin (2005) mukaan vapaaehtoistoiminnan verkostoituminen yhteiskunnan eri sektorien ja toimijoiden kanssa luo uudenlaista potentiaalia vapaaehtoistoimintaan. Verkostoitumisen ja yhteistyön kautta ne pyrkivät edistämään yleistä hyvinvointia yhteiskunnassa. Kumppanuuden välityksellä käytössä olevia resursseja voidaan hyödyntää tehokkaasti ja eri tahot saavat sitä kautta tukea omalle toiminnalle.³²

Toiseksi Lager et al. (2009) mainitsevat virtuaalisen vapaaehtoistyön. Se on kasvanut viime vuosina huomasti. Internet ja sosiaalinen media ovat lisänneet vapaaehtoistyötä tarjoavien järjestöjen näkyvyyttä ja niistä on tullut tärkeä osa vapaaehtoistoiminnan arkea. Järjestöt tavoittavat sen kautta ihmisiä ja yhteistyökumppaneita entistä nopeammin ja tehokkaammin. Sosiaalisen median käyttö helpottaa muun muassa vapaaehtoisten rekrytointia ja toimii samalla vapaaehtoistoiminnan työkaluna. Verkon kautta toimijat voivat myös osallistua helpommin poliittiseen ja yhteiskunnalliseen vaikuttamistoimintaan.³³ Tietoyhteiskunnan kehitys ja viestintäteknologian arkipäiväistyminen vaikuttavat suoraan ihmisten

³⁰ Nylund 2005, 141–142.

³¹ Lager et al. 2009, 8–9.

³² Nylund & Yeung 2005, 30.

³³ Lager et al. 2009, 9.

osallistumiseen. Tiedonkulun ja tietotekniikan kehittyminen on helpottanut ihmisten välistä yhteydenpitoa sekä lisännyt vuorovaikusta eri toimijoiden välillä. Internet ja eri mediavälineet ovat tehostaneet yksilöiden ja yhteisöjen mahdollisuuksia toimia ja vaikuttaa yhteiskunnassa.³⁴ Mary V. Merrillin (2006) mukaan maailmanlaajuiset tietoverkot tarjoavat mahdollisuuksia vertaisjakamiseen sekä ajatusten ja resurssien vaihtoon.³⁵ Virtuaaliset verkot lisäävät tietoisuutta tärkeistä kysymyksistä ja kehityssuunnista.

Kolmanneksi Lager et al. (2009) määrittelevät lisääntyväksi vapaaehtoistyönmuodoksi kansainvälisen vapaaehtoisuuden. Kansainvälisen vapaaehtoisuuden ja globaalin auttamisen juuret ulottuvat syvälle historiaan. Yhteiskunnan, ja etenkin informaatioteknologian, kehittyminen on lisännyt kiinnostusta globaaleihin kysymyksiin, oikeudenmukaisuuden lisäämiseen ja kansainväliseen vastuuseen.³⁶ Kansainvälinen vapaaehtoisuus ja kehitysyhteistyöhön osallistuminen voivat tapahtua vapaaehtoisen kotimaassa tai matkustamalla maasta toiseen. Kansainväliselle vapaaehtoisuudelle on tyypillistä, että se kytkeytyy edellä mainittuihin vapaaehtoisuuden trendeihin. Sen toimintamuodot ovat useimmiten episodisia ja vapaaehtoisuudessa on vahvasti läsnä virtuaalisuus.³⁷

2.2 Osallisuus ja osallistuminen yhteiskunnassa

Osallisuus (*social inclusion*) ilmentää yksilön kiinnittymistä tiettyyn yhteisöön sekä mukanaoloa yhteisöllisesti tärkeiksi koetuissa prosesseissa. Osallisuus on hyvin kokemuksellista ja jaettua toimintaa. Se perustuu vapaaehtoisuuteen, omaehtoisuuteen sekä kuulumisen ja mukanaolon tunteeseen. Osallistuminen (*participation*) on sen sijaan toiminnallinen käsite, joka kuvaa aktiivisesti toimivaa yksilöä ja mukanaoloa muiden määrittelemässä tilanteessa.³⁸ Osallisuuden määrittämisen haasteena on sen tulkinnallinen laajuus. Osallisuus on käsitteenä laajempi ja moniulotteisempi kuin osallistuminen. Se mahdollistaa myös passiivisemmat osallisenä olemisen muodot. Osallisuuden käsitteen yhteydessä puhutaan usein vaikuttamisesta. Vaikuttaminen mahdollistuu osallisuuden kautta. Vaikuttaminen määri-

³⁴ Oikeusministeriö 2005, 37, 46.

³⁵ Merrill 2006, 12.

³⁶ Lager et al. 2009, 10.

³⁷ Nylund & Yeung 2005, 30.

³⁸ Anttiroiko 2003, 16–17; Nylund 2005, 145.

tellään osallistumista vahvemmaksi toiminnaksi. Sen päämääränä on muutosten aikaansaaminen tai tilanteen pysyminen ennallaan.³⁹

Puhe osallisuudesta, ja sen merkityksestä yhteiskunnassa, on yleistynyt 1990-luvulta lähtien. Osallisuuteen ja kansalaisyhteiskuntaan on kiinnitetty erityisesti huomiota 2000-luvulla. Vuonna 2002 tehdyssä valtioneuvoston selonteossa osallisuus, osallistuminen ja vaikuttaminen liitetään kiinteästi demokratiaan ja sen kehittämiseen. Kansalainen ajatellaan osallisuuden näkökulmasta aktiivisena subjektina. Hän haluaa osallistumisellaan ja toiminnallaan vaikuttaa asioihin, jotka kokee itselleen tärkeäksi.⁴⁰

Oikeusministeriössä on viime vuosina tarkasteltu osallisuuden tematiikkaa kansalaisyhteiskunnan ja –vaikuttamisen näkökulmasta.⁴¹ Oikeusministeriön Kansalaisyhteiskunta 2006 –toimikunnan *Kohti aktiivista kansalaisuutta* -raportin mukaan kansalaisyhteiskunta koetaan joustavana, arvopohjaisena ja vapaaehtoisena. Se mahdollistaa kansalaiselle mielekkään foorumin kansainväliseen toimintaan osallistumiselle. Osallisuuden kokemus ja tunne vaikuttavat ihmisen hyvinvointiin. Vastuu yhteisössä ja omassa sosiaalisessa viitekehyksessä luovat tasapainoa ja arvon tunnetta. Raportin mukaan suurin osa suomalaisista kokee osallisuutta, joka syntyy kun ihminen työskentelee, harrastaa, osallistuu ja vaikuttaa. Nykyajan yhteiskunnassa osallistumista on hyvä tarkastella laajasti. Liian kapea-alainen näkökulma ihmisten aktiivisuuteen yksilö- ja yhteisötasolla ei tee oikeutta sen monipuolisuudelle sekä asteiden ja muotojen kirjolle.⁴²

Vuonna 2009 julkaistun *Suomalaiset osallistujina. Katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen* –teoksen artikkeleissa tarkastellaan yhteiskunnallisen osallistumisen tilaa yhteiskunnassa. Leo Stranius (2009) keskittyy artikkelissaan järjestöosallistumiseen ja sen tarjoamiin osallisuuden muotoihin. Osallisuus on jatkuvassa muutoksessa ja siksi tarvitaan uusia lähestymistapoja kansalaisyhteiskunnan tarkasteluun. Näitä lähestymistapoja ovat muun muassa yksityisyys ja yhteiskunnallisuus, projektimaisuus ja pitkäaikaisuus, paikallisuus ja kansainvälisyys sekä rakenteet ja verkostot. Kansalaisyhteiskunta tukee yksilön osallisuutta yhteiskuntaan sekä saa aikaan yhteisöllisiä identiteettejä, joiden kautta toteutuu muun muassa solidaarisuus ja yhteenkuuluvuuden tunne.⁴³

³⁹ Anttiroiko 2003, 16–17.

⁴⁰ Valtioneuvoston selonteko 2002, 4.

⁴¹ Oikeusministeriö 2005; Kankainen et al. 2009.

⁴² Oikeusministeriö 2005, 37, 45–48.

⁴³ Stranius 2009, 140–141.

2.3 Sosiaalinen pääoma vapaaehtoistyössä

Sosiaalisen pääoman käsite määrittelee ne sosiaalisen rakenteen elementit, jotka selvittävät yksilöiden ja yhteisöjen keskinäistä vuorovaikutusta ja yhteistä toimintaa yhteiskunnassa. Yleisesti sen katsotaan viittaavan luottamukseen, sosiaalisiin verkostoihin sekä vastavuoroisuuden normeihin. Näillä sosiaalisen pääoman elementeillä on vaikutusta hyvinvoinnin kasvuun yhteiskunnassa.⁴⁴ Tässä tutkimuksessa sosiaalista pääomaa tarkastellaan vapaaehtoistoiminnan ja kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta. Aikaisemmassa tutkimuksessa vapaaehtoistoiminta on todettu vahvaksi sosiaalisen pääoman lähteeksi ja kehittäjäksi. Vapaaehtoistyö toteuttaa sosiaalisen pääoman elementtejä käytännössä. Vapaaehtoistyöhön osallistuminen ja yhteenkuuluvuuden tunne voivat edistää luottamusta, joka on sosiaalisen pääoman ja kansalaisyhteiskunnan perusta.⁴⁵

Sosiaalinen pääoma on ilmiönä laaja. Se on ollut kasvavan kiinnostuksen kohde 1990-luvulta lähtien, etenkin yhteiskunta- ja taloustieteissä. Sosiaalisen pääoman edelläkävijöinä pidetään muun muassa Pierre Bourdieuta, James S. Colemania ja Robert D. Putnamia.⁴⁶ Koska sosiaalisen pääoman teoriapohja on hyvin monipuolinen, keskityn tutkimuksen teoreettisessa viitekehyksessä Robert D. Putnamin näkökulmiin.⁴⁷ Hänen mukaansa sosiaalinen pääoma viittaa yksilöiden väliseen yhteyteen. Sosiaalinen pääoma muodostuu verkostojen ja yhteisen toiminnan kautta. Vastavuoroisuuden ja luotettavuuden normit syntyvät tästä yhteydestä. Yksilöiden ja yhteisöjen välinen vastavuoroisuus on keskeistä sosiaalisissa verkostoissa. Putnamin mukaan sosiaalinen pääoma voidaan siis nähdä eräänlaisena kansalaistoiminnan hyveenä.⁴⁸

Sosiaalisen pääoman merkittävin elementti on luottamus, joka käsittää luottamuksen lähipiiriin sekä laajempaan yhteisölliseen kontekstiin. Se on myös kansalaisyhteiskunnan peruselementti.⁴⁹ Luottamuksen merkitystä on tarkastellut muun muassa Adam B. Seligman (1997) ja Suomessa myös Kaj Ilmonen (2002). Seligman jakaa luottamuksen käsitteen henkilökohtaiseen luottamukseen (*trust*) ja yleiseen luottavaisuuteen (*confidence*).⁵⁰ Luottamus mahdollistaa vastavuoroisuu-

⁴⁴ Ruuskanen 2001; Yeung 2003; 2004.

⁴⁵ Yeung 2002; 2003; 2004; Pessi & Oravasaari 2010, 165.

⁴⁶ Ruuskanen 2001, 2.

⁴⁷ Putnam 1993; 2000; Putnam, Feldstein & Cohen 2003.

⁴⁸ Putnam 2000, 19.

⁴⁹ Putnam 1993, 166, 170; Ilmonen 2002, 136; Yeung 2002, 69.

⁵⁰ Seligman 1997, 18; Ilmonen 2002, 138–139.

den toteutumisen yhteisöissä. Ilmosen mukaan luottavaisuus on ansaittua, joka kehittyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.⁵¹

Huomioin sosiaalisen pääoman tarkastelussa myös uskonnollisuuden roolin. Uskonnon, vapaaehtoistyön ja sosiaalisen pääoman suhdetta on tutkittu melko vähän. Suomessa aihetta on tutkinut muun muassa Anne Birgitta Yeung.⁵² Pohjoisamerikkalaista empiiristä tutkimusta edustaa Penny Edgell Becker ja Pawan H. Dhingra (2001) sekä Pui-Yan Lam (2002). He ovat tutkimuksissa todenneet uskonnon olevan on huomattava sosiaalisen pääoman lähde.⁵³ Sosiaalinen pääoma tarjoaa tutkimukselleni taustakontekstin vapaaehtoistoiminnan merkitysten ja osallisuuden tarkastelussa. Tarkastelen tutkimuksessa osallisuutta luottamuksen, vastavuoroisuuden jaettujen normien sekä sosiaalisten verkostojen kautta. Selvitän tutkimuksessa millaisia sosiaalisen pääoman elementtejä Naisten Pankin vapaaehtoiset kokevat verkoston solutoiminnassa.

2.4 Aktiivinen kansalaisuus

Aktiivinen kansalaisuus tarjoaa yhden näkökulman vapaaehtoistoiminnan tarkastelussa. Hyödynnän aktiivisen kansalaisuuden teoriaa ja sen elementtejä muun muassa tutkimusaineiston analyysin pohjana. Aaro Harju (2004) on tarkastellut aktiivista kansalaisuutta Oikeusministeriön julkaisussa *Aktiivisten kansalaisten Suomi – Keskusteluavaus järjestöllisen koulutuksen tehostamisesta*. Aktiivinen kansalaisuus konkretisoi sosiaalisen pääoman. Aktiivinen kansalaisuus tarkoittaa yksilön monipuolista osallistumista, toimintaa sekä vaikuttamista omassa lähiyhteisössä ja yhteiskunnassa. Individualistisen ajattelun sijaan aktiivinen kansalainen kiinnostuu ja toimii yksityiselämän, työelämän, järjestötoiminnan ja yhteiskunnallisissa kysymysten parissa. Hän ottaa osallistumisellaan roolin ja vastuun yhteisöjen tulevaisuudesta.⁵⁴

Aktiiviseen kansalaisuuteen liittyy myös elämäntilanteen vaikutus osallisuuteen. Ihmisten aktiivisuutta eri elämänvaiheessa on tutkittu niin Suomessa kuin ulkomailla. Ilka Haarni (2010) on tutkinut osana Ikäinstituutin Vastavuoroisuus,

⁵¹ Ilmonen 2002, 136–139.

⁵² Yeung 2002; 2003; 2004.

⁵³ Becker & Dhingra 2001; Lam 2002.

⁵⁴ Harju 2004, 22–23.

vertaisuus, osallisuus –hanketta eläkkeelle jääneiden kaupunkilaisten aktiivista *kolmatta elämää*.⁵⁵ Amerikkalaisessa tutkimuksessa on tarkasteltu vapaaehtoistyön ja elämänvaiheiden suhdetta osallistumiseen ja osallisuuden kokemukseen.⁵⁶ Aktiivinen kansalaisuus ei ole muuttumaton määre, vaan se elää ja kehittyy yhteiskunnan ja ihmisten mukana. Kansojen liikkuminen ja kulttuurien välinen dialogi ovat vahvistaneet myös suomalaista kulttuurista moniarvoisuutta ja diversiteettiä. Aktiivinen kansalaisuus voidaan määritellä henkisesti, ideologisesti, kulttuurisesti, sosiaalisesti, poliittisesti ja toiminnallisesti.⁵⁷

Aktiivinen kansalaisuus näkyy konkreettisesti vapaaehtoistyössä. Vapaaehtoinen toimii aktiivisena kansalaisena, kun hän omasta halusta ja ilman rahallista korvausta tekee työtä toisten ihmisten sekä yhteisöjen hyväksi. Harju (2005) määrittelee aktiivisen kansalaisuuden tarkoittavan ihmisen identiteettiä, osallistumista, kohtaamista ja välittämistä. Vapaaehtoinen toimii siis omana persoonanaan. Hän osallistuu ja toimii toisten hyväksi. Hän kohtaa ihmisiä ja välittää heistä sekä yhteisistä asioista.⁵⁸ Seuraavan kuvion avulla havainnollistan aktiivisen kansalaisuuden ulottuvuuksia. Se pohjautuu Aaro Harjun (2004) esittämään aktiivisen kansalaisuuden malliin, hän esittää ruutukuvion muotoisena.⁵⁹ Lisäsin kuvioon aktiivisen kansalaisuuden käsitteen ja muodostin siitä Venn-diagrammin. Diagrammi havainnollistaa aktiivisen kansalaisuuden elementtien suhdetta pääkäsitteeseen.

⁵⁵ Haarni 2010.

⁵⁶ Rotolo 2000; Omoto, Snyder & Martino 2000; Mutchler, Burr & Caro 2003; Li & Ferraro 2006.

⁵⁷ Oikeusministeriö 2005, 44.

⁵⁸ Harju 2005, 67–68.

⁵⁹ Harju 2004, 42.

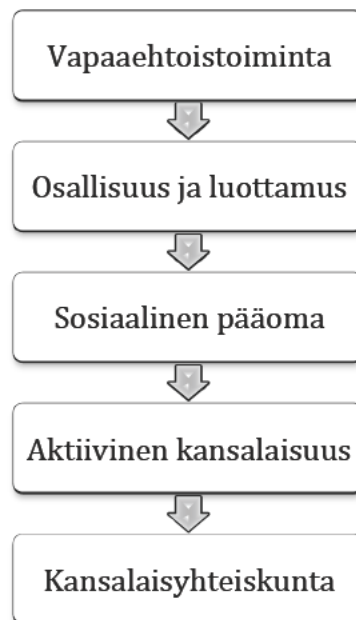
KUVIO 2. Aktiivinen kansalaisuus Harjun mukaan.⁶⁰

Kuvio havainnollistaa miten osallistuminen, identiteetti, kohtaaminen ja välittäminen kytkeytyvät aktiiviseen kansalaisuuteen. Käytin aktiivisen kansalaisuuden mallia analyysin tukena ja vertailukohtana. Se antoi konkreettisen näkökulman Naisten Pankin vapaaehtoisten osallisuuden kokemuksen tarkastelulle. Identiteetti sisältää aktiivisen kansalaisuuden ytimen sekä viitekehyksen. Sitä kautta ihminen hahmottaa arvomaailmansa sekä oman paikkansa ihmisyyhteisössä ja yhteiskunnassa. Osallistuminen sen sijaan tekee aktiivisesta kansalaisuudesta konkreettista. Osallistuminen mahdollistaa osallisuuden, kuulumisen ja kokemuksen mukana olemisesta. Siihen liittyy vahvasti myös kohtaaminen, joka on tärkeä osa osallisuuden kokemuksesta ja aktiivista kansalaisuutta. Harjun mukaan aktiivinen kansalaisuus toteutuu ihmisten välisissä kohtaamisissa ja aidossa välittämisessä. Välittäminen tuo aktiiviseen kansalaisuuden erittelyyn inhimillisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Yhteisöt voivat toimia hyvin vain, jos niissä huomioidaan toiset ihmiset, heidän elämäntilanteensa sekä nähdään edellytykset hyvään elämään. Välittäminen aktiivisena kansalaisena ei rajoitu vain omaan itseen ja lähipiiriin, vaan

⁶⁰ Harju 2004, 42.

siihen kuuluu osallisuuden hahmottaminen koko yhteiskunnassa, ja myös globaalilla tasolla.⁶¹

Aktiivinen kansalaisuus on demokraattisen yhteiskunnan kulmakivi. Demokratia ei toteudu ilman ihmisten halua vaikuttaa ja olla osallisia yhteiskunnassa. Siksi on tärkeää, että yhteiskunnassa kiinnitetään huomiota toimintatapoihin, jotka tukevat kansalaisten vaikutusmahdollisuuksia, yhteisöllisyyttä ja solidaarisuutta. Aktiivinen kansalaisuus haastaa myös vakiintuneen kansalaistoiminnan jatkuvasti kehittämään toimintatapojaan ja vahvistamaan mukana olevien ihmisten osallisuutta.⁶² Lopuksi vielä havainnollistan teoriassa käsiteltyjen teemojen suhdetta toisiinsa ja kansalaisyhteiskuntaan:

KUVIO 3. Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa. Käsitelmä Yeungia mukaillen.⁶³

Käsitelmässä on hyödynnetty Yeungin esittämää kuviota. Se on muuten alkupe-
räisen kaltainen, mutta olen lisännyt siihen aktiivisen kansalaisen elementin ha-
vainnollistamaan sen suhdetta muihin käsitteisiin. Sosiaalinen pääoma tarjoaa
yhdessä osallisuuden, luottamuksen ja aktiivisen kansalaisuuden kanssa näkökul-

⁶¹ Harju 2005, 68–70.

⁶² Oikeusministeriö 2005, 15.

⁶³ Yeung 2002, 13.

man Naisten Pankin vapaaehtoistyöhön. Kuvio avaa tutkimusongelman käsitteiden suhdetta toisiinsa. Se havainnollistaa tekijöitä, joiden kautta vapaaehtoistointi rakentaa kansalaisyhteiskuntaa.

2.5 Aiempi tutkimus

Vapaaehtoisuuteen, osallisuuteen, sosiaaliseen pääomaan ja aktiiviseen kansalaisuuteen liittyvää tutkimusta tarkastelin edellisissä alaluvuissa. Seuraavassa esittelen lähemmin niitä tutkimuksia, jotka ovat toimineet tutkimukseni teoreettisina lähtökohtina ja suunnanneet tutkimusnäkökulmaani. Henrietta Grönlund (2012) selvitti Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan käytännöllisen teologian osastolta valmistuneessa väitöstutkimuksessa, *Volunteerism as a Mirror of Individuals and Society: Reflections from Young Adults in Finland*, millainen rooli vapaaehtoistoinnilla on nuorten aikuisten elämässä. Aineistona on käytetty kahta kyselyaineistoa ja teemahaastatteluja. Hän keskittyy tutkimuksessaan nuorten aikuisten arvomaailmaan ja vapaaehtoistyön identiteettiin. Vapaaehtoistoinnin kautta yksilö voi reflektoida arvojaan ja uskonnollisuuttaan, sekä muodostaa käsityksen itsestään. Grönlund osoittaa tutkimustuloksissaan, että vapaaehtoistointi liittyy edelleen vahvasti, yhteiskunnan pluralisoitumisesta huolimatta, tasa-arvoa korostaviin kulttuurisiin arvoihin. Grönlund haastaa pohtimaan vapaaehtoissektorin roolia kilpailuyhteiskunnassa. Tutkimuksessa selvitettiin, edustaako vapaaehtoistyö nyky-yhteiskunnassa tasa-arvon, oikeudenmukaisuuden, vapauden ja huolenpidon vyöhykettä.⁶⁴

Myös Anne Birgitta Yeung (2004) on tutkinut vapaaehtoistyötä ja vapaaehtoisten motivaatiota Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan kirkkososiologian alan väitöstutkimuksessa *Individually Together. Volunteering in Late Modernity: Social Work in the Finnish Church*. Keskeisen näkökulman Yeungin tutkimukseen muodostaa kysymys siitä, mitä vapaaehtoistoinnin kaltaiselle yhteistoinnille tapahtuu nyky-yhteiskunnassa. Hän tarkastelee sitä, miten yhteistointi voidaan nähdä nykyisessä yksilökulttuurissa. Lisäksi Yeung selvittää, kuinka turvata moniarvoisessa yhteiskunnassa yhteisöllisyys. Aineistona on hyödynnetty kyselylomakkeita ja haastatteluja. Tutkimuksen tulokset painottavat vahvasti lä-

⁶⁴ Grönlund 2012.

himmäisenrakkauden ja välittämisen keskeistä roolia ja merkitystä niin vapaaehtoistyössä kuin muutenkin suomalaisten arjessa. Tulokset osoittavat, että auttamishalu ja yksilöllisyys eivät ole vastakkaisia käsitteitä. Yeung käyttää altruistisen individualismin käsitettä asenteen kuvaajana. Sen mukaan vapaaehtoisuuden kautta voidaan toteuttaa omaa persoonallisuutta, identiteettiä sekä intressejä auttamisen että yhteistoiminnan kautta.⁶⁵

Lisäksi Yeungin aikaisemmat tutkimukset ovat luoneet tutkimukselleni tärkeää teoreettista pohjaa. Hän on tutkinut vuonna 2003 vapaaehtoistyön ja sosiaalisen pääoman suhdetta Futura-lehden referee-artikkelissa *Sosiaalinen pääoma vapaaehtoistoiminnassa*. Artikkelissa selvitetään sosiaalisen pääoman elementtejä vapaaehtoistyössä. Tutkimusnäkökulmina ovat ensinnäkin sosiaalisen pääoman elementtien suhde Suomen evankelis-luterilaisen kirkon vapaaehtoistointaan, ja toiseksi selvitetään kirkon vapaaehtoisten näkökulmia sosiaaliseen pääomaan. Artikkelin mukaan uskonnollisuus on vahva sosiaalisen pääoman lähde. Yhteisön normit ja luottamus luovat toiminnalle vahvan perustan. Seurakuntien sosiaalisilla verkostoilla on tärkeä rooli sosiaalisen pääoman luomisessa.⁶⁶

Anne Birgitta Yeungin (2002) survey-tutkimus, *Vapaaehtoistointa osana kansalaisyhteiskuntaa - ihanteita vai todellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistointaan*, on ensimmäinen laaja tutkimus suomalaisten asenteista ja osallistumisesta vapaaehtoistointaan. Hän on tarkastellut vapaaehtoistointaa muun muassa sosiaalisen pääoman ja aktiivisen kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta. Yeungin mukaan suomalaiset osallistuvat aktiivisesti vapaaehtoistointaan ja mielikuvat vapaaehtoistoinnasta ovat positiivisia. Se kertoo suomalaisten keskinäisestä osallisuudesta ja luottamuksesta. Vapaaehtoistointa ei siis rakennu ihanteista vaan todellisesta halusta osallistua ja hyväksi koetun asian edistämisestä.⁶⁷

Marianne Nylundin (2000) Helsingin yliopiston yhteiskuntapolitiikan osastolta valmistuneen väitöstutkimuksen, *Varieties of Mutual Support and Voluntary Action - A Study of Finnish Self-Help Groups and Volunteers*, tavoitteena on muodostaa käsitteitä keskinäisen tuen ja vapaaehtoistoiminnan ilmiöistä. Nylundin tarkastelukohteena ovat oma-apuryhmien ja vapaaehtoistoiminnan organisointi sekä sisältö. Hän tarkastelee myös vapaaehtoistointijoita ja toiminnan kohteita. Lisäksi Nylund selvittää vapaaehtoissektorin suhdetta muihin yhteiskunnan osa-

⁶⁵ Yeung 2004.

⁶⁶ Yeung 2003.

⁶⁷ Yeung 2002.

alueisiin. Aineisto muodostui kyselylomakkeista, dokumenteista ja lehtiartikkeleista. Väitöstutkimuksen tulosten mukaan oma-apuryhmiä, vapaaehtoistyöntekijöitä ja vapaaehtoisjärjestöjä ei voida katsoa yhdeksi yhtenäiseksi ilmiöksi. Ne eivät myöskään paikannu tiettyyn yhteiskunnalliseen alueeseen. Nylund tarkastelee tutkimuksessaan myös vapaaehtoistyön arvoja ja motiiveja. Hänen mukaansa vapaaehtoistyössä motiiveissa yhdistyy yksilöllisyys, epätsekkyys ja yhdessäolo muiden kanssa. Nylundin mukaan vapaaehtoisjärjestöjen ja oma-apuryhmien anti on niiden kekseliäisyys ja luovuus sekä julkisen sektorin arviointi.⁶⁸

Vuonna 2013 valmistui Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan käytännöllisen teologian osastolta Sari Mellerin pro gradu *Naisten Pankin Viestinviejät: kyselytutkimus Viestinviejien profiilista, arvoista ja sitoutumisesta vapaaehtoistyöhön*. Meller tutki kvantitatiivisen menetelmän keinoin Naisten Pankin Viestinviejien sitoutumisen motivaatiota ja vapaaehtoisorganisaation rakentamista sitoutumisen näkökulmasta. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, keitä Naisten Pankin Viestinviejät ovat ja mitkä sitoutumiseen liittyvät tekijät ovat heille keskeisimpiä vapaaehtoistoiminnassa. Tutkielman mukaan vapaaehtoisia ei motivoi mikään yksittäinen syy, vaan vapaaehtoisten arvomaailma ja sitoutuminen on monipuolista ja elävää.⁶⁹ Sari Mellerin pro gradu antoi suuntaa tutkimusongelmani muodostamisessa. Vapaaehtoistoiminnan arvomaailman sijaan olen kiinnostunut siitä, miten vapaaehtoiset kokevat toiminnan, osallisuuden ja vaikuttamisen paikallissoluissa ja verkostossa.

Mellerin lisäksi Naisten Pankin vapaaehtoisverkostoa on tutkittu kahdessa Jyväskylän kauppakorkeakoulun pro gradu –tutkimuksessa. Riitta Kokki tutki vuonna 2009 valmistuneessa pro gradussa, *Female Entrepreneurship as a tool to help developing countries – The Case of Nepal*, naisyrittäjyyden kohtaamia haasteita Naisten Pankin kyläpankeissa Nepalissa.⁷⁰ Marja Ojala (2012) on tarkastellut, *Business-NGO collaboration, from the company's benefit perspective case: Women's Bank*, tapaustutkimuksen menetelmällä kahdeksaa yritystä ja Naisten Pankkia.⁷¹ En ole hyödyntänyt näitä kahta pro gradua omassa tutkielmassa. Kokkin ja Ojalan tutkimuksissa Naisten Pankkia on tarkasteltu eri näkökulmasta ja niiden teemat rajautuvat tutkimusongelmani ulkopuolelle.

⁶⁸ Nylund 2000.

⁶⁹ Meller 2013.

⁷⁰ Kokki 2009.

⁷¹ Ojala 2012.

3 Tutkimuksen toteuttaminen

3.1 Tutkimustehtävä

Olen kiinnostunut, miten vapaaehtoiset kokevat toiminnan, osallisuuden ja vaikuttamisen Naisten Pankin paikallissoluissa ja vapaaehtoisverkostossa. Tarkastelen osallisuutta aktiivisen kansalaisuuden ja sosiaalisen pääoman näkökulmasta. Tutkimustehtäväni jakautuu tutkimuksen pääongelmaan ja tarkentavaan alakysymykseen:

Tutkimuksen pääongelma:

- Miten osallisuus ilmenee ja miten Naisten Pankin vapaaehtoiset kokevat sen paikallisessa solutoiminnassa?

Tutkimuksen tarkentava alakysymys:

- Millaisia aktiivisen kansalaisuuden ja sosiaalisen pääoman elementtejä löytyy solutoimintaan osallistumisesta?

Tavoitteena ei ole luoda yleiskuvaa Naisten Pankin vapaaehtoisista, vaan keskittyä haastateltavien henkilökohtaisiin kokemuksiin osallisuudesta paikallisissa aluesoluissa sekä Naisten Pankin verkostossa. Tutkimuskysymysten avulla selvitän, millainen on haastateltavien osallistumisidentiteetti ja lähtökohdat vapaaehtoisena toimimiseen. Sen lisäksi pyrin tuomaan esille osallisuuden kokemuksia vapaaehtoistoiminnassa. Tarkastelen osallisuutta muun muassa yhteisöllisyyden, vuorovaikutuksen sekä verkostotoiminnan kautta. Selvitän myös vapaaehtoisten kokemuksia luottamuksesta sekä vaikuttamismahdollisuuksista solutoiminnassa, Naisten Pankin verkostossa ja yhteiskunnassa.

Alakysymys auttaa rajaamaan osallisuuden käsitettä ja antaa suuntaa, mistä näkökulmasta käsitteitä tarkastellaan. Osallisuus kuvaa yksilön kiinnittymistä tiettyyn yhteisöön sekä mukanaoloa yhteisöllisesti merkittäviksi koetuissa prosesseissa. Osallisuus on vahvasti kokemuksellista ja jaettua toimintaa. Se perustuu vapaaehtoisuuteen, omaehtoisuuteen sekä kuulumisen ja mukanaolon tunteeseen. Vapaaehtoisten toimijoiden osallisuus ja osallistuminen kansalaistoimintaan lisää-

vät ja parantavat ihmisten tietoisuutta sekä kannustavat heitä vaatimaan oikeuksi-
aan ja muuttamaan nykyisiä menettelytapoja.⁷²

Tutkimusmetodiksi valitsin kvalitatiivisen tutkimusmetodin. Vapaaehtoistoimintaa on tutkittu Suomessa melko laajasti etenkin kvantitatiivisella tutkimusmetodilla.⁷³ Aikaisempi tutkimus on muodostanut tarpeen tutkia vapaaehtoistyötä yksilötasolla, jolloin vapaaehtoisten kokemukset ja näkemykset pääsevät perusteellisemmin esiin. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että tutkimuksen pääongelma ja alakysymykset muotoutuivat lopulliseen muotoonsa tutkimusprosessin aikana. Sitä kuvaa prosessiluonne, joka elää ja tarkentuu tutkimuksen edetessä. Se korostaa tutkimuksen eri vaiheiden punoutumista yhteen.⁷⁴

3.2 Tutkimusaineisto

Tutkimusta varten haastattelin keväällä 2013 yhtätoista Naisten Pankin vapaaehtoisverkoston jäsentä viideltä eri paikkakunnalta. Haastateltavien valinnassa auttoi Naisten Pankin koordinaattori, jolta sain neljäntoista vapaaehtoisen yhteystiedot. Toiveena oli saada mahdollisimman heterogeeninen tutkittavien joukko. Tavoitteena oli haastatella solujen perustajajäseniä tai puheenjohtajia sekä niin sanottuja rivijäseniä. Lähetin vapaaehtoisille haastattelupyynnön sähköpostin välityksellä (Liite 1). Heistä haastattelupyyntöön vastasi myöntävästi kymmenen ilahduttavan nopealla aikataululla. Yhden yhteystiedon sain vielä erään haastateltavan kontaktien kautta ja hänkin vastasi myöntävästi. Haastattelupyyntöjä lähetettiin siis yhteensä 15. Neljältä vapaaehtoiselta en saanut vastausta. Tavoitteena oli saada yli kymmenen haastattelua ja tavoite toteutui. Laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että aineiston koko voi olla suhteellisen pieni, koska kyseessä on harkinnanvarainen näyte Naisten Pankin vapaaehtoisia. Tutkimuksessa ei pyritä muodostamaan tilastollisia yleiskäsitteitä vaan kuvaamaan ja ymmärtämään tiettyä ilmiötä ja yksittäisiä kokemuksia.⁷⁵

Kaikki haastattelut suoritettiin kasvokkain yksilöhaastatteluina neljässä eri kaupungissa. Neljä haastattelua toteutettiin haastateltavan työpaikalla. Kolme

⁷² Anttiroiko 2003, 16; Nylund 2005, 145.

⁷³ Nylund 2000; Yeung 2002; Pessi & Oravasaari 2010; Grönlund 2012; Meller 2013.

⁷⁴ Eskola & Suoranta 2008, 15–16.

⁷⁵ Eskola & Suoranta 2008, 61.

haastattelua tehtiin yliopiston kirjastolta varatussa tilassa. Kaksi haastattelua olivat haastattelijan kotona ja yksi haastateltavan kotona. Yksi haastattelu suoritettiin kahvilassa. Haastattelutilanteet olivat rauhallisia kahvilaa lukuun ottamatta. Kahvilassa oli jonkin verran haastattelun ulkopuolisia ääniä, mutta ne eivät haitanneet haastattelun äänitystä ja purkua. Muissa haastatteluissa oli läsnä vain haastateltava ja haastatteliija. Haastateltavien perustiedot selvitettiin ennen haastattelun aloittamista kyselylomakkeiden avulla (Liite 2). Taustatiedoilla pyrin selvittämään tutkimukseen osallistuneiden vapaaehtoisten sosioekonomista taustaa ja yhteiskunnallista aktiivisuutta. Haastattelut kestivät vajaasta puolesta tunnista yli tuntiin. Keskimääräinen aika oli noin 40 minuuttia. Kaikki haastattelut äänitettiin tietokoneella.

Tutkimusaineisto kerättiin puolistrukturoidun teemahaastattelun menetelmällä. Haastattelut etenivät etukäteen valittujen teemojen ja niihin liittyvien kysymysten varassa (Liite 3). Teemahaastattelulle on tyypillistä, että tutkimuksessa käsiteltävät ilmiöt, sekä niitä kuvaavat peruskäsitteet, hahmottuvat teorian ja aiemman tutkimuksen kautta. Teorian avulla voidaan hahmottaa tutkimuksen teoreettiset peruskäsitteet, jotka ovat tässä tutkimuksessa muun muassa vapaaehtoisuus, osallisuus, yhteisöllisyys ja verkostotoiminnan solumalli.⁷⁶ Hyödynsin myös sosiaalisen pääoman, aktiivisen kansalaisuuden ja kansalaisyhteiskunnan elementtejä luodessani haastattelukysymyksiä. Laadin haastattelurungon edellä mainittujen aihealueiden ja käsitteiden mukaisesti. Haastattelujen pääteemoiksi valitsin neljä teemaa: vapaaehtoisuus Naisten Pankissa, osallistuminen solutoimintaan ja vapaaehtoisverkostoon, osallisuuden kokemus ja vuorovaikutus sekä vaikuttaminen ja vastuunkantaminen yhteiskunnassa. Haastattelurunkoa tuki tarkentavat kysymykset.

Haastattelutilanteet pyrin pitämään avoimena ja luottamuksellisina. Haastateltavat saivat kertoa omia kokemuksiaan Naisten Pankin vapaaehtoisuudesta ja solutoiminnasta. Puolistrukturoidun teemahaastattelun etu on sen joustavuus, joka mahdollistaa vapaamman kysymysasettelun. Se antaa siten syvällisemmän näkökulman tutkittavaan ilmiöön. Puolistrukturoidun teemahaastattelu mahdollisti, että haastatteliija voi tarvittaessa vaihdella kysymysten järjestystä. Kaikille haastateltaville esitettiin samat tai lähes samat kysymykset suurin piirtein samassa järjestyksessä, riippuen siitä miten laajasti tai suppeasti haastateltavat vastasivat kysymyksiin. Tarvittaessa haastateltaville esitettiin tarkentavia lisäkysymyksiä. Teema-

⁷⁶ Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.

haastattelu painottaa ihmisten tekemiä tulkintoja. Se korostaa heidän asioille antamia merkityksiä ja merkitysten rakentumista vuorovaikutuksessa.⁷⁷

Suomalaisella vapaaehtoistyön tutkimusalueella on tilaa nimenomaan kvalitatiiviselle tutkimukselle. Aikaisemmassa tutkimuksessa on todettu, että yksinomaan kvantitatiivista tutkimusta ja kyselylomakkeita käyttämällä vapaaehtoistoimijoiden omat näkemykset ja kokemukset jäävät melko yksipuolisiksi. Kyselylomakkeilla tutkijat määrittelevät etukäteen, mikä on huomionarvoista ja merkittävää vapaaehtois- ja vertaistoiminnassa.⁷⁸ Tutkittavat eivät silloin pääse vaikuttamaan kuinka laajasti vastaavat kysymyksiin ja miten he kuvaavat kokemuksiinsa. Suomalaisesta tutkimuskentästä puuttuu laadullisia menetelmiä vaativaa vapaaehtoistutkimusta esimerkiksi siitä, miten vapaaehtoisuus rakentuu osaksi ihmisen elämää ja sen eri vaiheita.⁷⁹ Teemahaastattelulla pyrin mahdollistamaan, että haastateltavien oma ääni sekä subjektiiviset näkemykset ja kokemukset tulevat kuuluviin.

3.3 Aineiston analyysi

Laadullisen tutkimusaineiston analyysillä on tarkoitus tuottaa uutta tietoa tutkittavasta aiheesta. Käsittelin saadun aineiston sisällönanalyysillä johtopäätösten tekoa varten. Sisällönanalyysi on tekstianalyysia, jossa pyritään sanallisesti kuvaamaan aineiston sisältöä. Sisällönanalyysillä kuvataan tutkittavaa ilmiötä selkeästi tiiviissä ja yleisessä muodossa. Sen voi tehdä aineistolähtöisesti eli induktiivisesti, teorialähtöisesti eli deduktiivisesti tai teoriaohjaavasti. Analysoin aineistoa aineistolähtöisesti. Aineistolähtöisen sisällönanalyysin tavoitteena on luoda teoreettinen kokonaisuus tutkittavasta aineistosta.⁸⁰ Sitä hyödynnetään etenkin silloin, kun tarvitaan perustietoa tutkittavan ilmiön luonteesta.

Tutkimusaineiston analyysi eteni Tuomin ja Sarajärven (2009) esittämien induktiivisen sisällönanalyysin vaiheita seuraten.⁸¹ Ensiksi kuuntelin haastatteluaineiston ja litteroin, eli aukikirjoitin, sen sana sanalta. Litteroinnin jälkeen luin vielä haastattelut läpi ja perehdyin syvemmin aineiston sisältöön. Sen jälkeen re-

⁷⁷ Hirsjärvi & Hurme 2009, 48, 66.

⁷⁸ Nylund 2000; Yeung 2004.

⁷⁹ Nylund & Yeung 2005, 22.

⁸⁰ Tuomi & Sarajärvi 2009, 95.

⁸¹ Tuomi & Sarajärvi 2009, 109.

dusoin, eli pelkistin, litteroidun haastattelumateriaalin tutkimusongelman avulla. Teemahaastattelun teemat tukevat aineiston hahmottamisessa.⁸² Ne auttoivat jäsentämään aineistoa, jonka kautta sain selkeän pohjan analyysille. Jaoin teemat väreihin ja alleviivasin olennaisen informaation värejä hyödyntäen. Tutkimusaineiston pilkkominen selkeisiin osiin nosti esiin olennaisen tiedon esiin aineistosta. Aineistosta karsittiin pois informaatio, joka ei vastannut tutkimuskysymykseen.

Laadullisessa sisällönanalyysissä aineisto ja tutkimusongelma ovat jatkuvassa dialogissa keskenään. Aineisto ei yleensä tarjoa suoria vastauksia tutkimusongelmaan, joten analysointivaiheessa tarvitaan apukysymys, joka avaa tutkimuskysymyksen teemoja.⁸³ Tutkimusaineiston alkuperäisistä sanontatavoista pelkistetyt ilmaukset listattiin ja niistä etsittiin yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia. Keskenään yhtenevät käsitteet luokiteltiin sisältöä kuvaavan ilmauksen alle. Aineisto siis ryhmiteltiin teemojen alle ala- ja yläluokiksi. Lopuksi sille luotiin teoreettiset käsitteet, joiden perusteella tutkimusaineistosta tehdään johtopäätöksiä. Käsitteiden yhdistämisen kautta saadaan vastaus tutkimustehtävään.

Aineistolle muodostui neljä pääluokkaa (Liite 4). Ensimmäinen pääluokka on vapaaehtoisuuden identiteetti, joka sisältää vapaaehtoisen elämäntilanteen ja osallistumisen roolit. Vapaaehtoisuuden identiteetin kautta hahmottuu muun muassa vapaaehtoisen paikka yhteisössä ja yhteiskunnassa. Toinen pääluokka on osallistuminen. Se luo perustan osallisuudelle ja vaikutusmahdollisuuksille. Osallistumiseen liittyy myös kokemus mukanaolosta solutoiminnassa ja sosiaalisista verkostoista. Kolmas pääluokka on kohtaaminen, joka käsittää vuorovaikutuksen ja mielipiteenvaihdon. Kohtaamisen yhteydessä ilmeni myös vapauden teema. Neljäs pääluokka on välittäminen, joka perustuu sosiaaliseen ja inhimilliseen näkökulmaan. Välittämiseen liittyy lähimmäisen huomioiminen lähellä ja kaukana. Välittämisen teema yhdistyi myös haluun vaikuttaa yhteiskunnassa. Aineiston abstrahoinnin kautta yhdistäväksi luokaksi muodostui aktiivinen kansalaisuus. Pääluokista muodostui myös analyysin luvut. Ensiksi tarkastelen identiteettiä osallistumisidentiteetin perspektiivistä. Osallistumisen ja kohtaamisen teemaa käsitellään osallisuuden kokemusten kautta, ja välittämistä tarkastellaan luottamuksen ja vaikuttamisen näkökulmasta.

⁸² Eskola & Suoranta 2008, 152.

⁸³ Tuomi & Sarajärvi 2009, 112–113; Ruusuvaori, Nikander & Hyvärinen 2010, 13.

3.4 Tutkimuksen luotettavuus ja eettisyys

Tutkimuksessa täytyy noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä, jotta se on eettisesti hyväksyttävä ja uskottava sekä luotettavuuden että tulosten osalta. Tutkimustyön on hyvä olla alusta asti rehellistä, tarkkaa ja huolellista. Hyvä tieteellinen käytäntö ilmenee siinä, miten tulokset tallennetaan, esitetään sekä miten tutkimus ja sen tulokset arvioidaan. Tutkimuksen sisäinen johdonmukaisuus on tärkeä kriteeri hyvälle tutkimukselle.⁸⁴ Tutkimuksen luotettavuutta lisää, kun tutkija kuvailee tarkasti kaikki tutkimuksen vaiheet. Olen pyrkinyt tutkimuksen kaikissa vaiheissa olemaan mahdollisimman yksityiskohtainen, tarkka ja rehellinen.

Tutkimuksen luotettavuus perustuu myös siihen, että tutkimusaineisto ja johtopäätökset ovat aitoja. Niiden tulee liittyä tutkimuskäsitteistöön ja tutkimuskysymyksiin. Lukijalle on myös käytävä selvästi ilmi, että johtopäätöksissä ei esiinny mitään ylitulkintaa.⁸⁵ Olen suhteuttanut aineistosta tekemiä johtopäätöksiä aikaisempaan tutkimukseen ja pyrkinyt tuomaan uusia näkökulmia aiheeseen. Olen yrittänyt välttää ylitulkintaa ja korostaa vapaaehtoisten omia näkemyksiä osallisuudesta. Tutkimuksen luotettavuuden kannalta on merkityksellistä, että lähdeviitteet merkitään heti tutkimuksen alkuvaiheista asti huolellisesti. Hyvän tieteellisen käytännön mukaan olen erottanut selkeästi omat näkemykset aikaisemmasta tutkimuksesta ja teoriasta huolellisilla ja tarkoilla viittauksilla.

Tutkimuksen luotettavuutta tarkasteltaessa on syytä huomioida tutkimuksen objektiivisuus. Se syntyy, kun tutkija tiedostaa oman subjektiivisen asemansa tutkimukseen. Täysi objektiivisuus ei ole tutkimuksessa mahdollista.⁸⁶ Niin kvalitatiivisessa kuin kvantitatiivisessa tutkimuksessa tutkija päättää omilla valinnoillaan tutkittavat asiat ja määreet. Hän tulkitsee niitä omien intressiensä mukaan. Tutkimuksen tulee kuitenkin olla mahdollisimman luotettava ja puolueeton. Laadullisessa tutkimuksessa tutkija luo ja tulkitsee tutkimusasetelmaa. Tutkijan on tiedostettava oma kehyksensä, eli voiko ikä, sukupuoli, koulutus, sosiaalinen tausta tai kansalaisuus vaikuttaa tutkimuksen puolueettomuuteen.⁸⁷ Tiedostan myös itse, että oma kehykseni tutkijana ei ole täysin neutraali ja objektiivinen. Oma työ- ja elämäkokemukseni vaikuttavat tapaani toimia ja tarkastella asioita. Olen kuitenkin

⁸⁴ Tuomi & Sarajärvi 2009, 132–133.

⁸⁵ Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 214.

⁸⁶ Eskola & Suoranta 2008, 17.

⁸⁷ Tuomi & Sarajärvi 2009, 133.

kin pyrkinyt tiedostamaan omat ajattelutapani ja kokemuksen ja reflektoimaan niiden vaikutusta tutkimusprosessiin.

Tutkimuksen luotettavuutta tarkasteltaessa on syytä huomioida aineiston monipuolisuus. Aineisto riittävydestä kertoo myös sen saturaatiopiste. Kun haastatteluista ei saa enää uutta tietoa tutkimusongelmasta ja aineistossa toistuu samat asiat, on saturaatio saavutettu.⁸⁸ Tutkimusaineistoni ei saavuttanut varsinaista saturaatiopistettä, mutta haastatteluista nousi esiin tiettyjä toistuvia asioita. Laajemmalla osallistujajoukossa olisi voinut olla vielä enemmän hajontaa vapaaehtoisten aktiivisuustasossa. Lisähaastattelut olisivat tuoneet varmasti lisää tietoa vapaaehtoisten kokemuksista. Olen tyytyväinen aineiston laajuuteen, koska haastateltaviksi valikoitui suhteellisen monipuolinen otos Naisten Pankin vapaaehtoisia. Haastatteluissa saamani tieto on siis tämän tutkimuksen kannalta riittävä.

Tietosuoja-lainsäädännön noudattaminen sekä tutkittavien anonymiteettisuojaan varmistaminen on eettisistä syistä tärkeää. Tutkimuksesta ei saa käydä selville ketä on tutkittu, ellei tutkittava erikseen toivo niin. Hyvän tutkimustavan mukaisesti haastateltavien anonymiteetistä on huolehdittava ja aineistoa on käsiteltävä luottamuksellisesti.⁸⁹ Jokaiselta haastateltavalta kysyttiin ennen haastattelun aloittamista lupa haastattelujen äänittämiseen. Heille kerrottiin, että äänitettyä materiaalia tulee kuuntelemaan ja käsittelemään ainoastaan tutkija itse. Kaikki haastatteluissa kerrotut asiat ovat luottamuksellisia. Luottamuksellisuus varmistetaan niin, että haastateltavia ei pysty identifioimaan tekstistä. Haastateltavien asuinpaikkakuntia ei kerrota tutkimuksessa suoraan, koska niiden kautta voisi olla mahdollista tunnistaa haastateltavien henkilöllisyydet. Kun siteeraan haastateltavien vastauksia aineiston analyysissä, käytän jokaisen lainauksen perässä viite-koodia. Haastateltavat on koodattu kirjaimella N ja tunnistenumeroilla 1-11 satunnaisessa järjestyksessä, esimerkiksi N1, N2, N3 ja niin edelleen.

⁸⁸ Tuomi ja Sarajärvi 2009, 87.

⁸⁹ Eskola & Suoranta 2008, 57.

4 Naisten Pankin vapaaehtoisten osallistumisidentiteetti

4.1 Haastateltujen taustatiedot

Haastateltujen taustatiedoilla pyrin kuvaamaan tutkimukseen osallistuneiden lähtökohtia vapaaehtoisena toimimiseen. Taustatiedoilla ja taulukoilla ei ole tarkoitus tehdä yleistystä Naisten Pankin vapaaehtoisista maan laajuisesti. Naisten Pankin vapaaehtoisina toimii sekä naisia että miehiä, mutta suurin osa on naisia. Tutkimukseen osallistuneista vapaaehtoisista kaikki ovat naisia. Haastateltavat ovat aktiivisia Naisten Pankin vapaaehtoisia, jotka ovat suorittaneet kaksi iltaa kestävän Viestinviejäkoulutuksen. Koulutus valmentaa kertomaan Naisten Pankin toiminnasta. Haastateltaviksi valikoitui aluesolujen perustajajäseniä ja puheenjohtajia, valtakunnallisen ja paikallisten ohjausryhmien jäseniä sekä rivijäseniä.⁹⁰

Suomalaisessa vapaaehtoistutkimuksessa huomioidaan vapaaehtoistoimijoiden sukupuolierot. Vaikka vapaaehtoistoimintaan osallistuu sekä naisia että miehiä, naiset tyypillisesti osallistuvat yleensä ajallisesti enemmän kuin miehet. Tutkimuksen mukaan naiset ovat kiinnostuneempia vapaaehtoistyöstä, joka liittyy sosiaalisiin, koulutuksen ja terveydenhuollon kysymyksiin.⁹¹ Heidä motivoi etenkin toiminnan sosiaalinen puoli ja uusiin tuttaviiin tutustuminen. Sen lisäksi osallistumiseen vaikuttaa halu auttaa ja innostus uuden oppimiseen.⁹² Naisten Pankin vapaaehtoisjoukko kuvastaa aikaisemman tutkimuksen perusteella verrattain tyypillisiä aktiivisia suomalaisia vapaaehtoisia. Haastatellut vapaaehtoiset ovat aktiivisia toimijoita. Heidän osallistumis- ja paikallissolutaustansa tuovat monipuolisuutta tutkimusjoukkoon.

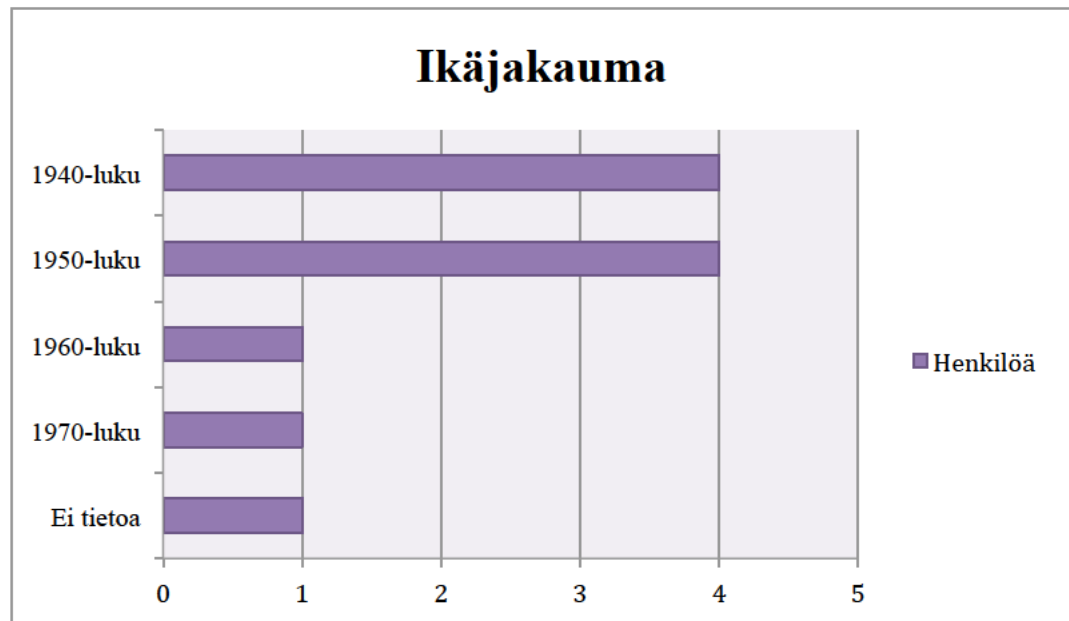
Haastateltavien ikä selvitettiin kysymällä taustatietolomakkeessa syntymävuotta. He ovat syntyneet vuosina 1941–1979. Neljä on syntynyt 1940-luvulla, neljä 1950-luvulla, yksi 60-luvulla ja yksi 70-luvun lopulla. Yksi haastateltava ei ilmoittanut ikäänsä taustatietolomakkeessa.⁹³ Vapaaehtoisten ikäjakauma selviää seuraavasta kuviosta.

⁹⁰ N1, N2, N3, N4, N5, N6, N7, N8, N9, N10, N11.

⁹¹ Yeung 2004, 89–90.

⁹² Yeung 2002, 50.

⁹³ N1, N2, N3, N4, N5, N6, N7, N8, N9, N10, N11.

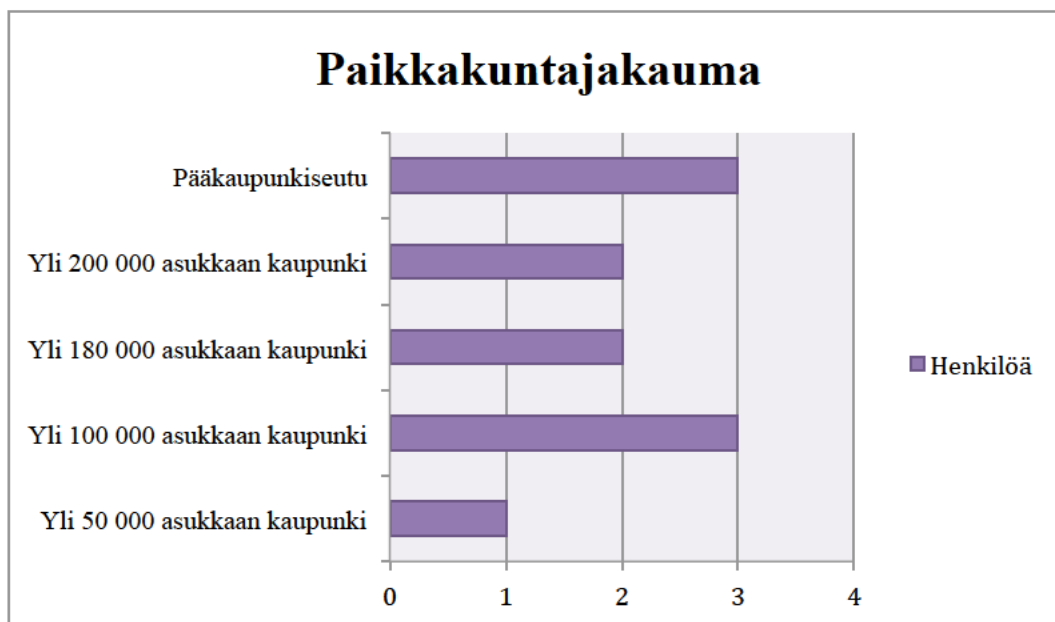
KUVIO 4. Haastateltavien ikäjakama.

Kuvio havainnollistaa kuinka suurin osa tutkimukseen osallistuneista on siis keski-ikäisiä tai sen ylittäneitä. Tutkimusjoukko kuvastaa Yeungin (2002) tekemiä havaintoja, jonka mukaan yli 50-vuotiaat ovat aktiivisia osallistumaan vapaaehtoistyöhön. He ovat myös innokkaita lähtemään mukaan erilaiseen toimintaan.⁹⁴ Vapaaehtoisen ikä liittyy myös hänen elämäntilanteeseen. Elämäntilanteen vaikutusta toimintaan osallistumiseen tarkastellaan lähemmin kappaleessa 4.2.

Haastateltavat asuvat viidellä eri paikkakunnalla. Haastateltavista kolme asuu pääkaupunkiseudulla. Kaksi vapaaehtoista asuu yli 200 000 asukkaan kaupungissa ja kaksi yli 180 000 asukkaan kaupungissa. Kolme vapaaehtoista asuu yli 100 000 asukkaan kaupungissa ja yksi yli 50 000 asukkaan kaupungissa. Paikkakunnat sijoittuivat Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen läänien alueelle.⁹⁵ Paikkakuntajakamaa havainnollistetaan seuraavassa kuviossa.

⁹⁴ Yeung 2002, 51.

⁹⁵ N1, N2, N3, N4, N5, N6, N7, N8, N9, N10, N11.

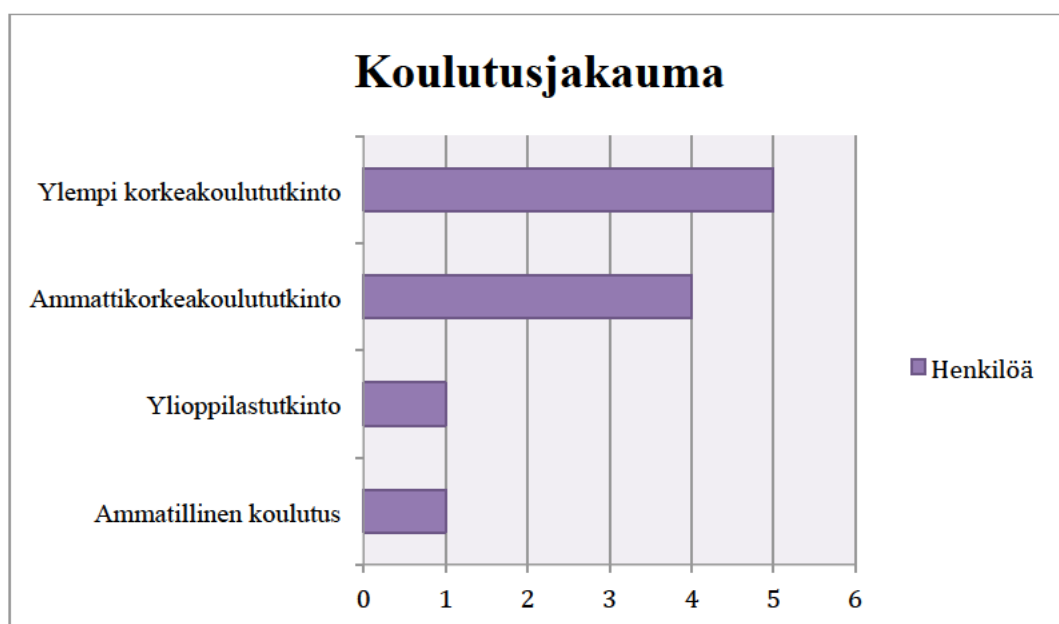
KUVIO 5. Haastateltavien paikkakuntajakauma.

Tutkimukseen osallistuneiden vapaaehtoisten paikkakuntajakauma on tavoitteiden mukaan melko tasainen. Tutkimuksessa mainittavat solut ja ohjausryhmät ryhmittyivät näiden paikkakuntien mukaan. Yeung (2002) on tutkinut vapaaehtoistoimintaan osallistumisen maantieteellisiä eroavaisuuksia. Hänen mukaansa varsinkin suuremmissa kaupungeissa vapaaehtoistoimintaan osallistumiseen käytetään keskimäärin eniten aikaa.⁹⁶ Naisten Pankin paikallissoluille on tyypillistä paikkakunnasta riippumatta niiden itsenäisyys ja omanlaiset toimintakulttuurit.

Taustatietolomakkeella selvitettiin myös millainen koulutustausta haastateltavilla on. Yhdestätoista vapaaehtoisesta viisi on suorittanut ylemmän korkeakoulututkinnon, neljä ammattikorkeakoulututkinnon, yksi ammatillisen koulutuksen ja yksi lukion.⁹⁷ Tutkimusjoukon koulutustausta jakautuu selkeästi. Seuraava kuvio havainnollistaa tutkimusjoukon koulutustaustan jakautumista.

⁹⁶ Yeung 2002, 55.

⁹⁷ N1, N2, N3, N4, N5, N6, N7, N8, N9, N10, N11.

KUVIO 6. Haastateltavien koulutusjakauma.

Suurin osa tutkimukseen osallistuneista on suorittanut korkeakoulututkinnon. Paikallissolujen välillä ei ollut eroa vapaaehtoisten koulutustaustan suhteen. Aikaisemman tutkimuksen mukaan korkeammin kouluttautuneet ovat muita aktiivisempia osallistumaan yhdistys- ja järjestötoimintaan. Akateemisesti koulutettuja kiinnostavat etenkin niin sanotut eriytyneet vapaaehtoistoiminnan muodot. Niihin lukeutuvat muun muassa kulttuuri, kansainvälisyys sekä ihmisoikeudet.⁹⁸ Putnamin, Feldsteinin ja Cohenin (2003) mukaan koulutustaso viittaa korkeampaan sosiaaliseen pääomaan. Koulutetuilla ihmisillä on taitoja ja resursseja, joiden avulla he muodostavat ja hyödyntävät sosiaalisia verkostoja helposti ja tehokkaasti.⁹⁹ Aikaisempi tutkimus tukee aineistosta tehtyjä havaintoja. Naisten Pankin vapaaehtoiset ovat keskimäärin korkeasti koulutettuja naisia. Aineiston ja aikaisemman tutkimuksen mukaan koulutuksella ja yhteiskunnallisella perehtyneisyydellä voidaan nähdä jonkinlainen yhteys. Koulutus lisää kiinnostusta yhteiskunnallisiin asioihin.

Haastatelluista kahdeksan on mukana työelämässä. Heistä kaksi kertoi olevansa yrittäjiä. Yksi on vapaaehtoinen osa-aikaiseläkeellä ja kaksi ilmoitti olevansa eläkkeellä. Yksi haastateltava kertoi olevansa vapaaehtoisesti työtön.¹⁰⁰ Kah-

⁹⁸ Yeung 2002, 25, 43.

⁹⁹ Putnam et al. 2003, 272.

¹⁰⁰ N1, N2, N3, N4, N5, N6, N7, N8, N9, N10, N11.

deksan haastateltavaa ilmoitti taustatietolomakkeessa ammattialakseen talous- ja liikealan.¹⁰¹ Tutkimustulos on linjassa Yeungin (2002) tutkimuksen kanssa, jossa todetaan yrittäjien ja johtavassa asemassa olevien henkilöiden olevan keskimääräistä aktiivisempia vapaaehtoistyöntekijöitä.¹⁰² Tulotaso ei hänen mukaansa vaikuta osallistumisaktiivisuuteen. Vakaassa taloudellisessa asemassa olevilla vapaaehtoistyö profiloituu selvemmin tiettyihin kohteisiin sekä hyväntekeväisyyteen. Pienempituloisilla painottuu toiminnan ominaisuus eli palkattomuus.¹⁰³ Myös Beckerin ja Dhingran (2001) mukaan korkeampi koulutuksellinen ja ammatillinen asema saa ihmisen todennäköisemmin osallistumaan vapaaehtoistoimintaan.¹⁰⁴ Tutkimusaineistosta voi päätellä, että haastateltavien koulutustausta ja ammatillinen asema viittaavat vakaaseen sosioekonomiseen asemaan yhteiskunnassa. Se tukee osallistumista vapaaehtoistoimintaan. Aikaisempi tutkimus osoittaa myös, että vapaaehtoisten sosioekonominen tausta ja vapaaehtoisuus tukevat aktiivista roolia yhteisössä.

Vapaaehtoisten yhteiskunnallinen aktiivisuus kävi ilmi siinä, että kuusi ilmoitti osallistuneensa myös muuhun vapaaehtoistyöhön kuin Naisten Pankissa toimimiseen.¹⁰⁵ Haastateltavat kertoivat, että työelämässä kehittynyt ammattitaito ja oma työkokemus voivat rakentaa eräänlaista jatkuvuutta vapaaehtoistoimintaan. Vapaaehtoiset kokivat, että Naisten Pankissa voi hyödyntää omia taitojaan. Etenkin yrittäjinä toimivat sekä talous- ja liikealalla olevat naiset kertoivat kokevansa yhteyttä Naisten Pankin toimintaideaan. Toiminta Naisten Pankissa koettiin myös mukavaksi vastapainoksi päivätyölle.¹⁰⁶ Aineistosta oli selkeästi havaittavissa palkkatyön antaman identiteetin vaikutus toimintaan osallistumiseen. Toiminnan profiili koetaan omakohtaiseksi ja puhuttelevaksi.

Taustatietolomakkeella kysyttiin myös vapaaehtoisten uskonnollisuutta ja suhdetta kirkkoon. Tutkimuskysymysten kautta pyritään selvittämään näyttäytykö uskonnollisuus osallisuuden vahvistajana vai estääkö se osallisuuden kokemusta Naisten Pankin paikallissoluissa. Taustakysymykset tarjoavat mahdollisuuden tarkastella vapaaehtoisten uskonnollisuuden kokemusta etenkin uskonnon yksityistymisen näkökulmasta. Yhdeksän haastateltavaa ilmoitti olevansa Suomen evankelis-luterilaisen kirkon jäsen. Kaksi haastateltavaa kertoi, että he eivät kuulu

¹⁰¹ N2, N3, N4, N6, N7, N8, N9, N10.

¹⁰² Yeung 2002, 25.

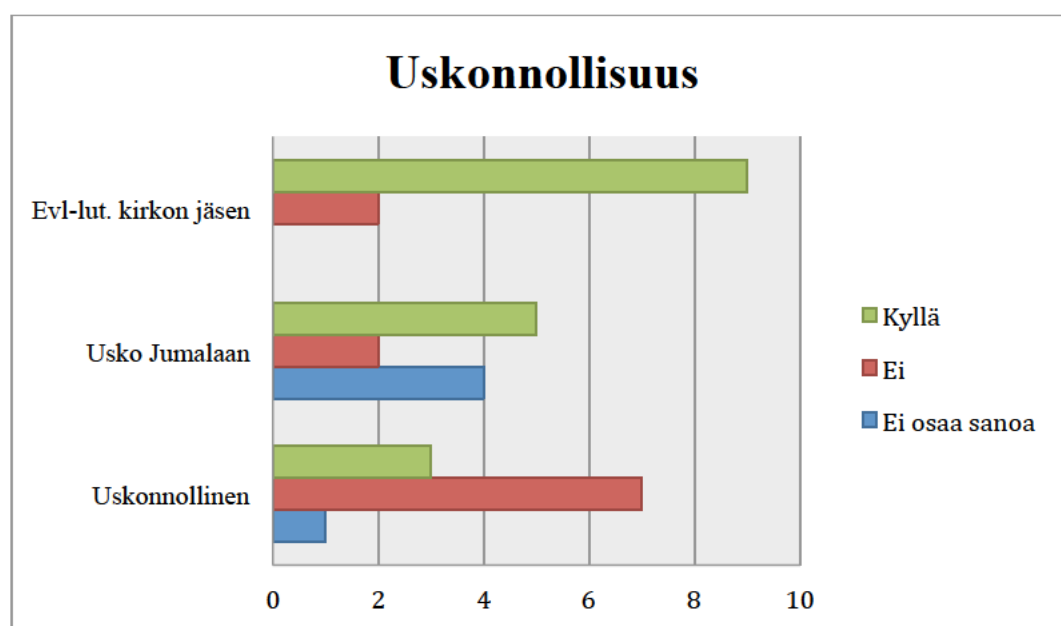
¹⁰³ Yeung 2002, 40.

¹⁰⁴ Becker & Dhingra 2001, 316.

¹⁰⁵ N1, N2, N3, N6, N9, N10.

¹⁰⁶ N2, N3, N4, N7, N8, N9, N10, N11.

mihinkään uskonnolliseen yhteisöön. Viisi ilmoitti uskovansa Jumalaan ja kaksi vapaaehtoista ei usko Jumalaan. Neljä haastateltavaa ei osaa sanoa. Kolme määritteli itsensä uskonnolliseksi ihmiseksi ja seitsemän ei-uskonnolliseksi. Yksi haastateltava ei vastannut kysymykseen.¹⁰⁷ Seuraava kuvio havainnollistaa uskonnollisuuden kokemusta tutkimusjoukon keskuudessa.

KUVIO 7. Haastateltavien uskonnollisuus.

Kuvion perusteella voi havainnoida, että kirkkoon kuuluminen, usko Jumalaan ja uskonnolliseksi ihmiseksi itsensä määrittäminen eivät ole suoraan verrannollisia toisiinsa. Suurin osa vapaaehtoisista kuuluu Suomen evankelis-luterilaisen kirkkoon, mutta huomattava osuus ei määritellyt itseään uskonnolliseksi. Noin puolet kuitenkin ilmoitti uskovansa Jumalaan. Eri paikallissolujen välillä ei ollut huomattavissa suuria eroja vapaaehtoisten uskonnollisuutta käsittelevissä vastauksissa. Tarkastelen uskonnollisuuden ja osallisuuden suhdetta tarkemmin kappaleessa 5.4.

¹⁰⁷ N1, N2, N3, N4, N5, N6, N7, N8, N9, N10, N11.

4.2 Elämäntilanteen vaikutus toimintaan osallistumiseen

Haastateltavien vastauksissa kävi selväksi, että Naisten Pankin vapaaehtoiseksi hakeutumisen keskeisiä vaikuttajia olivat elämäntilanteen muutokset. Osa haastateltavista kertoi, että työelämästä kokonaan tai osittain poisjääminen sekä eläkkeelle siirtyminen on tuonut lisää vapaa-aikaa. Vapaa-ajan lisääntyminen on mahdollistanut Naisten Pankin toimintaan osallistumisen.¹⁰⁸ Työelämän päättymistä ja Naisten Pankin toimintaan mukaan lähtemistä kuvattiin seuraavasti:

Hyvä ystäväni, joka oli jo jäänyt eläkkeelle, oli mukana tässä vapaaehtoistyössä. Sitten kun jäin itse eläkkeelle, niin siinä sitten vanavedessä tulin mukaan. – – Se on tällainen taitekohta tämä eläkkeelle jääminen. Sitä niin kuin hakee jotain mielekkyyttä siihen. Kunnon luterilaisena: ”Mitäs minä nyt sitten?”. N8

Vapaaehtoistoimintaan mukaan lähtemistä on saatettu suunnitella pidemmän aikaa, mutta vasta elämäntilanteen muutos ja ajan vapautuminen kokopäivätyöstä on käytännössä mahdollistanut sen. Esimerkiksi eläkkeelle jääminen on luonut tilaa vapaaehtoistoiminnalle. Eräs haastateltava kuvaa sitä seuraavasti:

– – [Työelämässä] ei oikeastaan voi tehdä mitään päätöksiä edes päivää eteenpäin, koska se aina kaatuu siihen, että just silloin pitäisi tehdä sitä omaa työtä. Niin sen takia mä en ole aikaisemmin lähtenyt. Mutta sitten kun jäin eläkkeelle, niin taas joku muistutti, että Naisten Pankki, käypäs nyt katsomassa mikä se on. N9

Eräs vapaaehtoinen kertoi kuinka työelämästä poisjääminen ja vapaa-ajan lisääntyminen on mahdollistanut sellaisten asioiden toteuttamisen, joita oikeasti haluaa tehdä. Hän kuvaa sitä seuraavasti:

Menin infoon ja kuulin mikä se [Naisten Pankki] on ja mitä voi tehdä. Sitten lähdin mukaan. Lähinnä oli ajatus, että katsellaan. Enhän voinut tietää onko

¹⁰⁸ N1, N8, N9, N10.

tämä mun juttu. Mulla oli vähän ajatuksena, että katselen erilaisia vapaaehtoistoimia ja katson mikä kiinnostaa, kun on vapaus valita. N10

Suomalaisen vapaaehtoistutkimuksessa on tarkasteltu myös eläkkeelle jäämisen merkitystä vapaaehtoistyöhön osallistumisessa. Tutkimusten mukaan eläkkeelle jääminen kannustaa vapaaehtoistyöhön mukaan lähtemisessä. Tutkimuksien mukaan yli 50-vuotiaat ja eläkeläiset käyttivät myös muita enemmän aikaa vapaaehtoistoimintaan.¹⁰⁹ Nylundin (2000) mukaan sosiaalinen motiivi oli tärkeintä yli 60-vuotiaille. Heitä motivoi etenkin vastavuoroisuus ja vuorovaikutus.¹¹⁰

Amerikkalaisessa vapaaehtoistutkimuksessa on tarkasteltu elämäntilanteen merkitystä osallisuuteen keski-ikäisten ylittävien keskuudessa.¹¹¹ Sosiaaliset instituutiot, kuten työ ja perhe, voivat vaikuttaa eri tavoin vapaaehtoistyöhön osallistumiseen koko elämän ajan.¹¹² Tutkimustulokset vaihtelevat, kun tarkastellaan miten työllisyystilanne ja vanhemmuus vaikuttavat vapaaehtoisen osallistumiseen. Mutchlerin, Burrin ja Caron (2003) tutkimuksen mukaan kokopäivätyön päättäminen vanhemmiten edistää osallistumista viralliseen vapaaehtoistyöhön niiden keskuudessa, jotka eivät olleet vapaaehtoisia aikaisemmin.¹¹³ Vapaa-ajan lisääntyminen antaa siis mahdollisuuksia osallistua toimintaan, johon ennen ei ollut aikaa. Lin ja Ferraron (2006) mukaan keski-ikässä kokopäivätyö voi vaikuttaa negatiivisesti vapaaehtoistyöhön osallistumiseen¹¹⁴, mutta Rotolon (2000) tutkimus sen sijaan osoittaa, että kokopäivätyö voi myös lisätä naisten järjestötoimintaan osallistumista.¹¹⁵ Haastateltavien kuvausten ja aikaisemman tutkimuksen perusteella voidaan todeta, että eläkkeelle jäämistä voidaan kuvata yksilölliseksi elämäntilanteeksi ja siirtymäksi. Se saa pohtimaan mitä palkkatyön tilalle tulee, kun vapaa-aika lisääntyy. Vapaa-ajan lisääntyminen motivoi vapaaehtoisia osallistumaan Naisten Pankin toimintaan.

Elämäntilanteen muutokseen ja toimintaan mukaan lähtöön on vaikuttanut myös muutto toiselle paikkakunnalle. Eräs haastateltava kertoi, että oli tutustunut Naisten Pankkiin aikaisemmalla paikkakunnalla, mutta ei osallistunut vielä silloin Naisten Pankin toimintaan. Ajatus jäi kuitenkin kiehtomaan. Naisten Pankki tarjo-

¹⁰⁹ Nylund 2000, 129; Yeung 2002, 25; Haarni 2010, 41.

¹¹⁰ Nylund 2000, 132.

¹¹¹ Rotolo 2000; Omoto et al. 2000; Mutchler et al. 2003; Li & Ferraro 2006.

¹¹² Omoto et al. 2000, 181.

¹¹³ Mutchler et al. 2003, 1286–1287.

¹¹⁴ Li & Ferraro 2006, 499.

¹¹⁵ Rotolo 2000, 1144–1145.

si uudella paikkakunnalla mahdollisuuden tavata uusia ihmisiä ja osallistua mukaan kansalaisjärjestötoimintaan.¹¹⁶ Sosiaalinen verkosto, kuten perhe ja ystävät, vaikuttavat osallistumiseen. Eräs vapaaehtoinen kertoi, kuinka perheen lasten kasvaminen aikuisuuteen ja vakaa tilanne työelämässä herätti ajatuksen vapaaehtoistyön osallistumisesta:

– – Jotain muutakin voi tehdä lisääntyneellä vapaa-ajalla, kuin pelkästään töissä istua. Kun menin sinne Naisten Pankin infotilaisuuteen niin tietyllä tapaa kolahti ne arvot ihan välittömästi. Sitten tiesin, että tämä on nyt se juttu, mihin haluan aikaani käyttää. N4

Lainauksessa käy ilmi, kuinka Naisten Pankki tarjoaa paikan missä voi kokea tekevänsä tärkeää työtä vapaa-ajallaan. Henkilö voi vapaaehtoistyön kautta reflektoida omaa minuuttaan ja identiteettiään eri elämänvaiheissa. Vapaaehtoistyössä voidaan nähdä identiteettiä vahvistava, uudelleen ohjaava ja yhteisöllisen kuulumisen tarkoitus.¹¹⁷ Lisäksi hyväntekeväisyys lisääntyy iän myötä, kun käytettävissä olevat tulot lisääntyvät. Sosiaaliset kanssakäymiset kannustavat monin tavoin osallistumaan ja lahjoittamaan.¹¹⁸ Toimintaan mukaan pyytäminen on yksinkertaisesti tehokkain kannustin saada lisää vapaaehtoisia ja lahjoittajia.

Analyysistä voidaan päätellä, että elämäntilanteiden käännekohdat ja sosiaaliset suhteet luovat pohjan, joka vaikuttaa toimintaan osallistumiseen. Elämänvaiheisiin liittyvät muutokset, sekä niiden peilautuminen vapaaehtoisen identiteettiin, rohkaisevat osallistumaan toimintaan, joka ei ole aikaisemmin ollut syystä tai toisesta mahdollista. Edellä mainitut tekijät toimivat osaltaan osallisuuden toteuttajina.

¹¹⁶ N5.

¹¹⁷ Grönlund 2012, 59.

¹¹⁸ Putnam 2000, 119, 121.

4.3 Osallistumisen roolit

Naisten Pankissa vapaaehtoisuutta toteutetaan monella eri tavalla ja toimintaan voi osallistua erilaisissa rooleissa. Haastatteluissa kävi ilmi, että tyypillinen toimintaan mukaan lähtemisen prosessi alkaa omasta kiinnostuksesta ja uteliaisuudesta Naisten Pankkia kohtaan. Vapaaehtoiset kuvasivat, että toimintaan tutustumisen ja Viestinviejäkoulutuksen jälkeen he ryhtyivät säännölliseksi kävijöiksi ja osa aktiivisista vapaaehtoisista päätyivät paikallisten ohjausryhmien vastuunkantajiksi. Haastateltavien mukaan oma osallistumisen tapa ei ollut aina etukäteen suunniteltua. Vaihtelevat tilanteet loivat erilaisia mahdollisuuksia ja valintoja.¹¹⁹ Tyypillistä osallistumiselle on sitoutumisen eri asteet. Vapaaehtoinen voi olla esimerkiksi satunnaisesti paikalle tulija, niin sanottu rivijäsenen ja aktiivinen osallistuja ja toimija. Haastateltavat kuvasivat osallistumistaan:

Mä oon semmoinen, että jos on jotain pientä tehtävää mä varmasti hoidan sen. Oon kauhean velvollisuudentuntoinen siinä. Mutta en mä mitään johtotehtäviä halua. Se on mulle kauhistus tällä hetkellä. En halua sillä lailla omistautua. N1

Edellä oleva vapaaehtoinen kertoi, että haluaa toimia aktiivisesti, mutta johtotehtävät paikallissolussa eivät kiinnosta. Sen sijaan hän osallistuu mielellään erilaisien tehtävien toteuttamiseen ja houkuttelee muita mukaan Naisten Pankin toimintaan. Toinen vapaaehtoinen kuvasi niin sanottua rivijäsenyyttään seuraavasti:

No, mulla nyt ei varsinaista toimenkuvaa ole. Mä olen ollut ihan vaan tavallaan rivijäsenenä. No olen kyllä saanut sen Viestinviejäkoulutuksen ja olen ollut toisen naistenpankkilaisen kanssa pitämässä esitelmän. Ja sitten ihan näihin tällaisiin tapahtumiin mitä meillä on, niin aina olen pyrkinyt osallistumaan sen mukaan mitä olen paikalla ja vapaana. N6

Osa haastateltavista kertoi, että he haluavat osallistua aktiivisesti eri toimintaan, mutta ryhmän ohjaaminen ei kiinnosta. Vapaaehtoinen voi hakeutua esimerkiksi toiminnallisen talkooryhmän jäseneksi. Osa haastateltavista sen sijaan kertoi pää-

¹¹⁹ N1, N2, N3, N4, N5, N6, N7, N8, N9, N10, N11.

tyneensä paikallisen ohjausryhmään, jossa päätetään paikallissolun asioista. Muutamalla oli kokemusta valtakunnallisesta Naisten Pankin toiminnasta, jossa osallistumisen mahdollisuuksia on eri työryhmissä, johtoryhmissä tai valtakunnallisessa ohjausryhmässä.¹²⁰ Vapaaehtoiset kuvasivat osallistumisen rooliaan seuraavasti:

Kyllä mä hyvin äkkiä ryhdyin hyvinkin aktiiviseksi. Nyt mä olen toista vuotta ohjausryhmän – – puheenjohtajana. – – Mä itse asiassa laskin, kun tein toimintakertomusta viime vuodesta, niin olin yli 40 tapahtumassa mukana. Oli ne sitten kokouksia tai suunnittelupalavereita tai muita, mutta mulle meni yli 40 iltaa vuodessa siihen. N4

Vastuuroolia kuvattiin hyvin monipuoliseksi, mutta samalla aikaa vieväksi. Luottamustehtävän lisäksi osa osallistuu muuhunkin Naisten Pankin toimintaan. Vastuunottajille oli yhteistä, että he halusivat saada asioita aikaan. Vapaaehtoinen kuvasi vastuurooliaan seuraavasti:

Mä olen ollut tässä sen ensimmäisen toimintavuoden aikana tää yhteyshenkilö eli tämän aluesolun vetäjä, toiminnan koordinoija. Siinä oli kyllä tosi paljon tekemistä silloin sen viime vuoden aikana ja aika vähän tein sitten mitään muuta. Vedin niitä kokouksia ja vedin ohjausryhmää ja hoidin niitä yhteyksiä tuonne Helsinkiin päin. – – Et silleen tosi monipuolisesti. N7

Aluesoluissa on tarjolla useita kiinnittymisen asteeltaan erilaisia osallistumismahdollisuuksia. Vapaaehtoinen voi siis toimia tapahtumissa esimerkiksi organisoijana, vastata logistiikasta, olla kahvinkeittäjänä tai pullan- ja letunpaistajana sekä kertoa viestiä Naisten Pankin toiminta-ajatuksesta ja hankkeista. Vapaaehtoinen voi myös hakeutua organisoimaan Naisten Pankin toimintaa omalla paikkakunnalla tai valtakunnallisesti. Jos ei ole aikaa osallistua erilaisten tapahtumien ja tapausten toteuttamiseen, voi olla osana toimintaa esimerkiksi bisnesenkelinä eli kuukausilahjoittajana tai osakkaana. He saavat sähköpostilistan välityksellä säännöllisesti tietoa Naisten Pankista. Haastatteluissa nousi toimintaan osallistumises-

¹²⁰ N1, N2, N3, N4, N5, N6, N7, N8, N9, N10, N11.

sa tärkeäksi näkökulmaksi vapauden teema. Vapaaehtoiset saavat itse päättää kuinka paljon ja mihin toimintaan he osallistuvat.¹²¹

Naisten Pankin toimintaan osallistumiseen ei ole asetettu minimirajoja tai tehtäviä, jotka pitäisi vähintään tehdä. Aluesolujen vapaaehtoiset saavat itse määrittellä kuinka aktiivisesti osallistuvat toimintaan.¹²² Vapaaehtoisuustyhteisön on hyvä kiinnittää huomiota toimintaan sekä vapaaehtoisten rooliin ja jaksamiseen, sillä sekä osallistumismahdollisuudet että vapaaehtoisten elämäntilanteet ovat vaihtelevia. Elämäntilanteiden muuttuessa erilainen toiminta voi olla puoleensavetävää. Ihmiset saattavat toivoa ajoittain erilaisia vastuutehtäviä. Toisinaan voi olla valmis osallistumaan enemmän ja toisinaan vähemmän toimintaan.¹²³ Monimuotoiselle vapaaehtoistoiminnalle on nykyaikana kysyntää. Vapaaehtoistoimintaa organisoivien tahojen olisi siis syytä tarjota projektiluontoista, joka tarjoaisi vaihtoehtoja sisällöllisesti ja toiminnan kestollisesti.¹²⁴

Edellä esitellyistä tutkimuksista ja aineistosta voi päätellä, että monimuotoisten osallistumismahdollisuuksien järjestäminen madaltaa siis osallistumisen kynnystä. Osallistujat kokivat, että Naisten Pankki tarjosi heille sopivia tehtäviä. Toimintaan voi siis sitoutua juuri niin kuin haluaa tai pystyy. Osallisuuteen liittyy vahvasti valinnan vapaus ja mahdollisuus päättää itse osallistumisen tavoistaan. Huomionarvoista on myös se, että vastuullisiin tehtäviin osallistumiseen saattoivat vaikuttaa oma innostus, toisen kannustus ja välillä myös sattuma.

Sosiaalinen pääoma ei kehity kerralla lopulliseen muotoonsa. Se on kasvavaa ja kumulatiivista. Yhteisöt pärjäävä parhaiten, jos ne tarjoavat eriasteisia tehtäviä ja vastuita, jotka huomioivat ja ohjaavat vaiheittaiseen jäseneksi liittymisen mahdollisuuteen. Pitkäjänteinen näkemys työn sisällöstä ja tarkoituksesta lisää vapaaehtoisten kiinnittymistä toimintaan.¹²⁵ Osallistujan näkökulmasta jopa nimellinen osallistumisen asti voi laajentaa sosiaalisia verkostoja ja parantaa itse tuntoa tai mahdollistaa yksilölle muita etuja ja hyötyjä.¹²⁶

Analysistä voi päätellä, että osallistumisen määrä ei vaikuta yksinomaan sosiaalisen pääoman muodostumiseen. Kuten edellä esitellyissä tutkimuksissa todettiin, eriasteiset tehtävät lisäävät yhteistä sosiaalista pääomaa. Toiminnan määrän sijaan on siis syytä kiinnittää enemmän huomiota osallistumisen laatuun.

¹²¹ N1, N2, N3, N4, N5, N6, N7, N8, N9, N10, N11.

¹²² Meller 2013, 57.

¹²³ Pessi & Oravasaari 2010, 109–110.

¹²⁴ Yeung 2002, 64–65.

¹²⁵ Putnam et al. 2003, 286–287.

¹²⁶ Mutchler et al. 2003, 1270.

Vapaaehtoisuudessa ja paikallissoluissa on hyvä olla tarjolla erilaisia tehtäviä ja vastuunmääriä. Määrältään vähäisempi osallistuminen voi tarjota tärkeitä osallisuuden kokemuksia vapaaehtoiselle, jos hän kokee tekevänsä tärkeää työtä. Monipuoliset osallistumismahdollisuudet koettiin Naisten Pankissa yleisesti positiivisesti.

5 Osallisuuden kokemuksia

5.1 Yhteisöllisyys ja vuorovaikutus

Seuraavissa luvuissa tarkastelen Naisten Pankin vapaaehtoisten kokemuksia toimintaan osallistumisesta ja siinä vaikuttamisesta. Selvitän miten yhteisöllisyyden kokemus ja vuorovaikutus vaikuttavat osallistumiseen ja osallisuuteen aktiivisen kansalaisuuden ja sosiaalisen pääoman näkökulmasta. Sen lisäksi tutkin vapaaehtoisten kokemuksia verkostotoiminnasta Naisten Pankissa. Vapaaehtoisten kokemukset osallistumisen palkitsevuudesta ja haasteista antavat konkreettisia näkökulmia siitä, mikä koetaan toimivaksi ja missä olisi kehitettävää. Lopuksi tarkastelen uskonnollisuuden asemaa osallistajana, sekä miten uskonnollisuus koetaan paikallissolujen toiminnassa.

Naisten Pankin vapaaehtoisten haastatteluissa nousi keskeisiksi näkökulmiksi yhteisön merkitys ja yhdessä toimiminen. Osa haastateltavista mainitsi, että toiminnassa korostuvat sosiaaliset kontaktit, sekä kohtaaminen samanhenkisten ihmisten kanssa, tärkeäksi koetun asian äärellä. Usko Naisten Pankin konseptin toimivuuteen koettiin yleisesti yhdistäväksi tekijäksi. Erityisen aktiivisia vapaaehtoisia yhdisti myös solutoiminnan ja Naisten Pankin yhteisön sosiaalinen puoli. Yhteisöllisyyttä vahvisti tunne, että kaikki kantavat vastuuta ja toimivat yhdessä niin Suomessa kuin kohdemaissa. Naisten Pankin yhteisö ja paikallissolun toiminta koettiin tasavertaisena.¹²⁷ Haastateltava kuvasi, millaiseen vuorovaikutukseen on mahdollisuus omassa paikallissolussa seuraavasti:

Meillä sattuu olemaan siellä mukana aktiivien joukossa, ja ihan niiden perustavien voimien joukoissa, tällaista vuorovaikutuskonsulttia ja -kouluttajaa, niin on oikeastaan koitettukin varta vasten tehdä niistä illoista agendaltaan semmoisia osallistuvia, että oltaisi saatu ihan aikaiseksi keskustelua ettei olis sitä normaalia, et yksi puhuu ja näyttää jotain juttuja ja muut kuuntelee. Toisinaan se onnistuu ja toisinaan ei. N3

Kyseisessä solussa on kiinnitetty huomiota vapaaehtoisten osallisuuden lisäämiseen. Yhteisöllisyyttä pyrittiin parantamaan vuoropuhelua kehittämällä. Putnamin et al. (2003) mukaan sosiaalinen pääoma kehittyy etenkin pienissä yhteisöissä,

¹²⁷ N1, N2, N7, N8.

joissa toisen tunteminen, kuuleminen, ymmärtäminen ja luottaminen on helpompaa kuin laajoissa organisaatioissa. Pienet yhteisöt helpottavat tutustumista ja tarjoavat helpomman väylän toimintaan osallistumiseen. Niissä myös uskalletaan ottaa enemmän vastuuta yhteisestä toiminnasta. Pienemmät ryhmät ovat yhtenäisempiä kuin suuret joukot ja toimivat sen takia paremmin. Osallistujat haluavat toimia niissä yhdenmukaisemmin. Lisäksi hiljaista viestintää syntyy ja siirtyy tehokkaammin.¹²⁸ Naisten Pankin solutoimintaa voidaan verrata Putnamin esittämään pieniin yhteisöihin. Ne tarjoavat pieniä lähiyhteisöjä, paikallissoluja, jotka ovat osa suurempaa verkostoa. Paikallissolut ovat Naisten Pankin toiminnan kulmakivi.

Haastattelujen mukaan säännöllisten solutapaamisten koettiin lisäävän osallistumista. Erilaiseen toimintaan aktiivisesti osallistumalla vapaaehtoiset tutustuvat toisiinsa henkilökohtaisemmin. Muutama haastateltava mainitsi, kuinka osallistuminen vahvistaa mukanaolon tunnetta ja kuuluvuutta ryhmään. Yhdessä voitiin päättää, millaista toimintaa paikallissolussa on. Toiminnan väljyys ja joustavuus sekä vähemmän aktiivisen vapaaehtoistoimijan osallistumisen arvostaminen sai kiitosta.¹²⁹ Eräs vapaaehtoinen kuvasi tutustumisen ja yhteisöllisyyden merkitystä seuraavasti:

Me ollaan todettu, että kun järjestetään jotain tapahtumaa, niin on helpompaa saada sitä hommaa tekemään semmoiset ihmiset, jotka on tuttuja keskenään. Se on yksi osasy siks me näitä kuukausittaisia tapaamisia halutaan pitää ja halutaan pitää välillä ihan sillä tavalla, että mennään jouluglögille. – – Ajateltiin, että kun me saadaan ihmiset tutummiksi, niin sitten ne myös on aktiivisempia. N4

Vuorovaikutuksen näkökulmasta osallistujien erilaiset persoonat koettiin pääosin vahvuudeksi mutta myös haasteeksi. Ryhmädynamiikkaan vaikuttaa miten roolit jakautuvat yhteisössä. Toiminnassa on pyritty, että jokainen löytäisi itselle sopivimman tavan toimia. Osa haastateltavista ilmaisi, että ryhmädynamiikan perspektiivistä etenkin vahvat persoonat erottuivat sekä positiivisesti että negatiivisesti. Vuorovaikutus kuitenkin paranee, mitä paremmin vapaaehtoiset tutustuvat toisiin-

¹²⁸ Putnam et al. 2003, 275–276.

¹²⁹ N1, N2, N4, N6, N7, N10.

sa. Yhteistyö toimii silloin paremmin.¹³⁰ Haastateltava kuvasi oman solunsa ryhmädynamiikkaa seuraavasti:

Sen mä olen siitä ryhmädynamiikasta jo huomannut, että siellä on yksi oikean viehättävä tasoittaja ja pehmentäjä. Mä tiedän kyl oman roolinikin. Oon semmoinen innostuja ja sähkökkä, mutta en halua sinne johtoon. Sitten oli tämä joka otti heti se johdon. Sitten on sovittelijoita. On osajia. Siellä on vaikka mitä. Oikein kiva seurata. N1

Ryhmädynamiikka ja vuorovaikutussuhteet toimivat vapaaehtoistyössä peileinä, joiden kautta voi tarkastella ryhmän sosiaalisia siteitä. Grönlund (2012) ja Yeung (2004) ovat tarkastelleet tutkimuksissaan vapaaehtoistyön ryhmien ja verkostojen identiteettiä individualismin näkökulmasta.¹³¹ Grönlund (2012) toteaa väitöskirjassaan, että nykyajan yhteiskunnille on ollut tunnusomaista epävarmuus, individualismi ja vapaus. Sosiaalinen elämä koetaan hajanaisempana. Perinteisillä auktoriteeteilla ja yhteisillä tavoitteilla ei ole samanlaista vaikutusvaltaa kuin ennen. Itsereflektiivisyys, aktiivinen havainnointi, itsensä ymmärtäminen ja toteuttaminen ovat, ainakin osittain, korvanneet kollektiivisen ja jaetun identiteetin sekä yhteiset päämäärät.¹³² Tämä kehitys on ohjannut yksilöitä vapaaseen valintaan ja henkilökohtaiseen vastuuseen, joka puolestaan vaikuttaa identiteetin, arvojen ja uskonnollisuuden kehitykseen.

Vapaaehtoistyö tarjoaa välineitä itsensä toteuttamiseen ja antaa keinoja selviytyä nykyajan epävarmuudessa. Yhdessä toimiminen tuo vapaaehtoistyöhön luovuutta, joka vahvistaa verkostoja, yhteisöllisiä siteitä ja yhteistä henkeä.¹³³ Vuorovaikutusta tukeva toimintakulttuuri ja rakenteet ovat yhteisön sosiaalista pääomaa. Osallisuuden vahvistamisessa on siis panostettava etenkin yhdessä tekemiseen ja ryhmädynamiikkaan.

Yhteisöllisyyden merkityksen pohdinta herätti ajatuksia myös avustus- ja vapaaehtoistoiminnan profiilin muutoksesta nykyajan individualistisessa yhteiskunnassa. Eräs vapaaehtoinen kuvasi sitä seuraavasti:

¹³⁰ N1, N2, N3, N4, N6, N9, N10, N11.

¹³¹ Yeung 2004; Grönlund 2012.

¹³² Grönlund 2012, 8.

¹³³ Yeung 2004, 133; Grönlund 2012, 8.

Kukaan ei melkein halua sitoutua tällaiseen missä pitäis kerran kuukaudessa tai viikossa käydä jossain – John Vikström sanoi, että kun ”Ihmisille on niin ominaista se, että halutaan säilyttää viimeiseen asti se totaalinen valinnanvapaus kaikessa toiminnassa.” Et voi olla niin, että tää täytyy hyväksyä ja nähdä voimavaranakin, että sallitaan se, että joku on hetken kiinnostunut Naisten Pankista – ja sen jälkeen voi olla, että hän suuntautuu jonnekin muualle. N3

Vapaaehtoisen kommentti kuvaa kuinka nyky-yhteiskunnassa korostuu yksilöiden valinnanvapaus ja lyhytaikaisempi osallistuminen toimintaan. Avustus- ja vapaaehtoistoiminta koetaan kiinnostavana, mutta siihen ei haluta sitoutua pitkäksi aikaa. Vapaaehtoistyössä on havaittu, että vähemmän on enemmän. Vapaaehtoistyö tarjoaa mielekkäitä sosiaalisia kontakteja sekä mahdollisuuksia yhteisöllisyyteen ja vuorovaikutukseen myös tilanteissa, joissa henkilö haluaa säilyttää henkilökohtaiset rajat ja etäisyydet. Hän voi kokea olevansa ryhmän jäsen, vaikka ei osallistuisi säännöllisesti toimintaan ja tapaisi laajempaa vapaaehtoisten ryhmää.¹³⁴ Aineiston ja aikaisemman tutkimuksen perusteella voi havaita, että tiiviin yhteisöllisyyden sijaan vapaaehtoistoiminnassa korostuu moniulotteisempi yhteisöllisyys, jossa vaikuttaa individualistinen vapaus. Se vaatii toiminnalta tiettyä joustavuutta. Naisten Pankin resurssina koettiin olevan juuri sen joustavuus ja toiminnan väljyys.

Yksilöllisyys ja yhteisöllisyys eivät sulje toisiaan pois. Ne eivät siis ole vapaaehtoistoiminnassa toistensa vastakohtia. Heidän tutkimuksessa kävi ilmi, että vapaaehtoistoiminta on merkityksellistä koko yhteiskunnalle, mutta erityisesti ihmisen väliselle sosiaaliselle vuorovaikutukselle ja kansalaistoiminnan edistämiseksi. Se ilmenee konkreettisesti esimerkiksi yhteisöllisyytenä, yhteishenkenä, yhteistyönä ja sosiaalisuutena.¹³⁵ Yhdessä toimiminen ja vastuun kantaminen konkretisoivat aktiivisen kansalaisuuden. Vapaaehtoisten vastauksista voi havaita, että kohtaaminen samanhenkisten kanssa tukee heidän yhteisöllisyyden kokemusta ja vuorovaikutusta Naisten Pankissa. Yhdessä toimiminen vahvistaa *me-henkeä*.

Nykyajan kansalaisyhteiskunnassa yhteisöllisyys on saanut uusia muotoja ja on entistä moniulotteisempaa. Yhteisöllisyyden muutos vaikuttaa myös vapaaehtoistoimintaan. Muutos suuntaa painopisteitä ja toimintamuotoja vastaamaan ny-

¹³⁴ Yeung 2004, 120–121.

¹³⁵ Pessi & Oravasaari 2010, 189.

kyisiä tarpeita. Harjun (2005) Suomessa menestyy tällä hetkellä yksilöllinen yhteisöllisyys. Se antaa tilaa ihmisten yksilöllisyydelle, moniarvoisuudelle sekä monikulttuurisuudelle. Yksilöllinen yhteisöllisyys hyväksyy myös erilaisia yhteisöllisyyden muotoja. Yhteiskunnalliseen asemaan perustuvan ja toiminnallisen yhteisöllisyyden rinnalla on vahvistunut symbolinen yhteisöllisyys. Sen mukaan yhteisö ja yhteisöllisyys eivät käsitä enää vain lähiympäristöön kuuluvat yksilöt ja heidän kanssaan toimimisen. Symbolista yhteisöllisyyttä vahvistaa viestintätekniikan kehittyminen, joka mahdollistaa yhteisöllisyyden käsitteen leviämisen maailman laajuiseksi.¹³⁶

Harju (2003) näkee kansalaistoiminnan mahdollisuutena elvyttää yhteisöllisyyttä nykyajan yhteiskunnassa. Kansalaistoimijat voivat palauttaa huomattavalla tavalla hiipunutta yhteisöllisyyttä luomalla jatkuvasti uudistuvia toiminnallisia sekä symbolisia yhteisöjä, joissa hyödynnetään yksilöllisyyttä sosiaalisten verkostojen ja vuorovaikutuksen kautta.¹³⁷ Juuri symbolinen yhteisöllisyys voidaan nähdä Naisten Pankin yhtenä kantavana voimana. Uudenlainen yhteisöllisyys vahvistaa osallisuuden kokemusta vapaaehtoisuhteisössä. Se luo uudenlaisia toimintatapoja sekä päivittää yhteisöllisyyden määritelmän nykyajan resursseja ja tarpeita vastaavaksi.

5.2 Sosiaaliset verkostot ja verkostotoiminta

Verkostotoiminta on Naisten Pankissa monitahoista. Naisten Pankki on itsessään vapaaehtoisten verkosto, jossa jokainen vapaaehtoinen pystyy hyödyntämään omia sosiaalisia verkostojaan. Naisten Pankilla on myös laaja yhteistyöverkosto monien yritysten ja yhteisöjen kanssa. Tutkimuksen kannalta on mielenkiintoista, miten vapaaehtoiset kokevat verkostotoiminnan ja siinä toimimisen yksilötasolla sekä laajemmin yhteisön näkökulmasta.

Osalla haastateltavista Naisten Pankin solutoimintaan osallistumiseen on vaikuttanut vapaaehtoistyön sosiaaliset aspektit. Naisten Pankin toiminnassa hyödynnettiin omia henkilökohtaisia verkostoja. Toimintaan kutsuttiin mukaan ystäviä, tuttavien ja sukulaisia. Vapaaehtoiset myös hyödynsivät palkkatyön kautta saa-

¹³⁶ Harju 2005, 74–75.

¹³⁷ Harju 2003, 90.

tuja yhteyksiä ja verkostoja Naisten Pankin toiminnassa.¹³⁸ Vapaaehtoiset kertoivat, että heille oli muodostunut tärkeäksi myös se sosiaalisen verkosto, johon olivat Naisten Pankin kautta tutustuneet. Tähän verkostoon kuului etenkin oman paikkallissolun osallistujia, mutta myös muiden paikallissolujen vapaaehtoisia. He kokivat, että Naisten Pankin kautta tutustui ihmisiin, joihin ei kenties olisi muuten kohdannut.¹³⁹ Eräs haastateltava kuvasi, kuinka omat kontaktit olivat lisääntyneet Naisten Pankin valtakunnallisten koulutusten ja aluesolutapaamisten avulla:

Kyllä siinä on se yhdessä tekeminen mikä kantaa. – – Kaikki on vaan semmoista yhtä suurta perhettä. Mitä varmaan semmoiset, jotka ei ole koskaan tehnyt tämän tyyppisiä hommia, niin ei ne varmaan osaa edes aatella, että miten paljon siitä voi saada itselle... Just se kontaktien lisääntyminen, et kyllähän se on tosi kiva. N5

Myös muissa tutkimuksissa on korostunut sosiaalisten verkostojen merkitys etenkin vapaaehtoistyöhön mukaan lähtemisessä.¹⁴⁰ Vapaaehtoistoiminnasta innostuminen vaatii tietoa ja kontakteja. Naisten Pankin toimintaan osallistumiseen on usealla vapaaehtoisella vaikuttanut ystävän houkuttelu.¹⁴¹ Rekrytointi tapahtuu tehokkaimmin ystävien ja sukulaisten kautta. Keskeisin syy olla osallistumatta toimintaan on se, että kukaan ei ole pyytänyt mukaan.¹⁴² Sosiaaliset verkostot ovat merkittäviä identiteetin ja yhteisöllisyyden tunnetta vahvistavia tekijöitä.¹⁴³ Aineistosta voi siis päätellä, että sosiaaliset verkostot ovat tärkeässä roolissa Naisten Pankin vapaaehtoistoiminnassa. Paikallissolusta ja maan laajuisesta verkostosta saadut samanhenkiset tuttavat ja sosiaaliset kontaktit sekä keskinäinen arvostus vahvistavat toiminnan sosiaalisen pääomaa ja kannustavat jatkamaan toimintaa. Aineistosta nousi keskeiseksi elementiksi yhteenkuuluvuuden tunne. Se on Naisten Pankin verkostolle tärkeä voimavara. Osallisuus rakentuu vapaaehtoisten välisissä suhteissa ja yhteenkuuluvuuden tunteessa.

Verkostotoiminta Naisten Pankin vapaaehtoisuustyöryhmien toimintamuotona koettiin toimivaksi. Kaksi kertaa vuodessa järjestetään aluesolutapaamisia, joihin tulee vapaaehtoisia ympäri Suomea. Paikallissolujen välinen yhteistyö toteutuu

¹³⁸ N1, N2, N9, N10, N11.

¹³⁹ N1, N3, N4, N5, N7.

¹⁴⁰ Yeung 2002, 46; Putnam et al. 2003.

¹⁴¹ N1, N6, N8, N9, N11.

¹⁴² Yeung 2002, 64.

¹⁴³ Harju 2003, 86.

näkyvimmin juuri näiden tapaamisten kautta. Muuten solujen välisessä yhteistyössä koettiin olevan vielä kehitettävää.¹⁴⁴ Kansalaistoiminnassa verkostoituminen toimii myös yhteisön sisäisen viestinnän ja yhteydenpidon välineenä. Pienemmissä yksiköissä toimivat vapaaehtoiset voivat verkoston kautta olla säännöllisessä kontaktissa keskenään, oppia toisiltaan uusia toimintatapoja sekä vaihtaa kokemuksia riippumatta fyysisistä etäisyyksistä.¹⁴⁵

Kuten alaluvussa 5.1 todettiin, sosiaalinen pääoma vahvistuu etenkin pienissä yhteisöissä. Putnamin et al. (2003) mukaan tarvitaan silti myös suurempaa verkostoa, joka yhdistää pienet yhteisöt toisiinsa suuremmaksi kokonaisuudeksi. Verkostomallissa pienempien yhteisöjen välille syntyy yhdistäviä siltoja (*bridging*), joka luo sosiaalista pääomaa. Se auttaa välttämään ryhmien välistä eksklusiota ja mahdollistaa tehokkaammat vaikutusmahdollisuudet. Paikallinen toiminta on laajemman kokonaisuuden perusta.¹⁴⁶ Naisten Pankin verkostossa toteutuu Putnamin mainitsema sillan teko. Paikallissolut ovat koko toiminnan perusta ja idea. Solujen kautta vapaaehtoiset voivat omalla työpanoksellaan vaikuttaa laajempaan kokonaisuuteen.

Naisten Pankissa verkostotoiminnan apuvälineenä toimii esimerkiksi Naisten Pankin verkkosivuilla oleva ekstranet-verkkopalvelu. Se sisältää muun muassa keskustelufoorumin ja aineistopankin.¹⁴⁷ Naisten Pankin solujen paikalliset sähköpostilista olivat vapaaehtoisten mielestä hyödyllisiä. Niiden kautta voi välittää tietoa koulutuksista sekä ajankohtaisista tapahtumista ja uutisista Suomessa ja hankemaissa. Sähköpostilistoilla oli haastatteluhetkellä kaupungista riippuen noin 100–800 osoitetta. Luvut eivät suoraan indikoi toimintaan aktiivisten osallistujien määrää. Sähköpostilistalla on ihmisiä, jotka ovat joskus osoittaneet kiinnostusta Naisten Pankin toimintaa kohtaan ja vastaanottavat sitä kautta tietoa toiminnasta. Osa on kuukausilahjoittajia sekä osakkeenomistajia. Lista toimii myös osallistumisen välineenä, jonka kautta tavoittaa aktiivisia vapaaehtoisia, jos tarvitaan toimijoita ja osallistujia erilaisiin tapahtumiin.¹⁴⁸ Sähköpostilistan koettiin tarjoavan myös suuren potentiaalin passiivisempien ihmisten tavoittamiseen:

No yksi vahvuus on se, että meillä on iso sähköpostilistaverkosto, jota me ei olla pystytty lähestulkoonkaan hyödyntämään. Nyt meillä on ihka uusi vies-

¹⁴⁴ N2, N3, N4, N5, N8, N10, N11.

¹⁴⁵ Harju 2007, 21.

¹⁴⁶ Putnam et al. 2003, 277–279.

¹⁴⁷ N5.

¹⁴⁸ N2, N3, N4, N5, N8, N10, N11.

tintätiimi, joka miettii sitä ankarasti. Meillä on iso potentiaali tässä omassa verkostossa. Tietysti ihan rahamielessä, mutta myös siinä mielessä, että se on verkosto jo osittain. Siellä on paljon ihmisiä joilla on paljon hyviä kontakteja. N8

Tietotekniikan merkitystä verkostotoiminnassa on korostettu myös aikaisemmassa vapaaehtoistutkimuksessa. Internet ja sosiaalinen media ovat nykyään tärkeitä vapaaehtoistoiminnan työvälineitä. Tiedonsiirto tapahtuu entistä enemmän virtuaalisia reittejä pitkin.¹⁴⁹ Nykyajan informaatioyhteiskunta tarjoaa tehokkaita verkostoitumisen mahdollisuuksia. Aktiivisen vuorovaikutuksen kautta niin sanottu hiljainen tieto kulkeutuu tehokkaammin jokaisen hyödyksi. Tietotekniikan välityksellä pystytään vapaaehtoistoiminnassa hyödyntämään erilaisia vuorovaikutuksen välineitä ja foorumeita. Se säästää samalla ihmisten ja järjestön aikaa ja resursseja.¹⁵⁰ Vapaaehtoiset voivat keskittyä toiminnassa omaan ydinosamiseensa ja vahvuuksiinsa. Verkoston välityksellä erilaiset vahvuudet jakautuvat yhteiseksi hyödyksi.¹⁵¹ Sähköpostilistojen, sosiaalisen median ja yhteisön sisäisten virtuaalisten viestintävälineiden, kuten ekstranetin, välityksellä voidaan jakaa hyviksi todettuja käytäntöjä ja tärkeitä asioita. Naisten Pankin verkostossa hyödynnetään virtuaalisen vapaaehtoistyön välineitä. Tiedonkulun vaivattomuus helpottaa ja lisää solujen välistä interaktiota.

Muutama vapaaehtoinen mainitsi haastatteluissa kontaktinsa erilaisiin yhteiskunnan toimijoihin, joiden kautta Naisten Pankille saatiin muun muassa näkyvyyttä paikallismediassa ja yhteistyötä eri yritysten kanssa. Suurien kaupunkien etuna on, että paikallissolulla on laajemmat mahdollisuudet verkostoitua ja löytää yhteistyökumppaneita omalta alueelta, koska yrityksiä ja muita yhteiskunnallisia toimijoita on enemmän.¹⁵² Pienemmällä paikkakunnallakin on omat hyvät puolensa. Eräs haastateltava koki pienehkössä kaupungissa toimimisen verkostotoiminnan voimavaraksi:

[Paikkakunta] on sillä lailla pieni, että siellä tiedetään miten täällä ollaan ja on kontaktit eri tahoihin. Aina jos keksitään joku idea, niin sitten joku aina

¹⁴⁹ Lager et al. 2009, 8.

¹⁵⁰ Harju 2003, 86.

¹⁵¹ Harju 2005, 76.

¹⁵² N2, N7.

tietää et soitetaan sille ja se ehkä tulee mukaan ja että meillä on hirveästi kontakteja joka puolelle... Niin se auttaa. N1

Naisten Pankin vapaaehtoiset kokevat verkostossa toimimisen trendikkääksi ja liike-elämän yhteistyöverkostot nähdään positiivisena ilmiönä.¹⁵³ Yhteistyöverkostojen kautta toiminnan vaikuttavuus kasvaa osaksi kansallista ja kansainvälistä mittakaavaa. Keskeistä on se, että vapaaehtoiset kokivat Naisten Pankin myös ideologisenä naisten verkostona niin Suomessa kuin maailmanlaajuisesti. Sen kautta koettiin yhteenkuuluvuutta hankemaiden yrittäjänaisiin ja heidän arkeensa. Näihin maihin tehdyt matkat ja sieltä tulevat tarinat loivat yhteyttä ja innostivat vapaaehtoisia toimimaan Suomessa.¹⁵⁴ Haastateltava kuvasi seuraavasti sitä, mikä on tukenut parhaiten yhteistä toimintaa:

Sit tietysti kun tää on tämmöinen naisten verkosto, niin kyllä tää verkosto motivoi toinen toisiaan. Mutta mitä enemmän saadaan tietoa näistä hankkeista ja miten ne on onnistunut ja näitä tarinoita niin se on varmaan se tehokain. N8

Tarinankerronta on yksi yhteisöä vahvistava sosiaalisen pääoman muoto. Tarinat luovat sisältöä toimintaan ja auttavat ihmisiä rakentamaan ja uudistamaan verkostoa. Etenkin minä-, me ja he-tarinat vahvistavat yhteyttä ja synnyttävät empatian tunteita.¹⁵⁵ Kehitysmaiden naisten tarinat koetaan inspiroiviksi ja niitä kerrotaan mielellään eteenpäin. Aineistosta nousi esiin, että yrittäjyys nähdään yhdistävänä voimana. Naisten Pankin vapaaehtoiset kokevat kehitysmaiden yrittäjänaiset kanssasisarikseen. Osallisuuden piirin voidaan siis nähdä ulottuvan Suomen rajojen ulkopuolellekin.

Kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta verkostomainen toiminta mahdollistaa myös pienillä teoilla toimimisen ja sitä kautta vaikuttamisen. Verkostot edistävät ihmisten kokemusta omasta osallisuudestaan tarjoamalla edellytyksiä yksilölliselle ja yhteisölliselle toiminnalle sekä vastuunotolle. Samanaikaisesti vapaaehtoinen osallistuu verkoston kautta suurempiin muutosprosesseihin olemalla osa kansainvälistä kehitystä.¹⁵⁶ Verkostot tarjoavat laajan sosiaalisen viitekehyksen, jossa

¹⁵³ Meller 2013, 57.

¹⁵⁴ N2, N3, N4, N6, N7, N8, N11.

¹⁵⁵ Putnam et al. 2003, 283–285

¹⁵⁶ Oikeusministeriö 2005, 37.

ihminen voi kokea olevansa osallinen. Osallisuuden kokemus ja tunne ovat ensiarvoisen tärkeitä ihmisen hyvinvoinnille. Osallisuus sekä osallistuminen saavat aikaan yhteisöllisen vastuun lisääntymistä.¹⁵⁷

Naisten Pankin vapaaehtoistoiminta ja paikallissolujen muodostama verkosto seuraa yhteiskunnan muuttuvia trendejä. Vaikka vapaaehtoistyön luonne on elävä ja toimintaan kuuluu vaihtuvuus yhteisöjen sisällä, verkostomaisen yhteisön rakenne ja paikallinen solutoiminta turvaa toiminnan jatkuvuuden ja yhteenkuuluvuuden. Yhteisön selkeät rakenteet mahdollistavat toiminnan joustavuuden. Toiminnan joustavuus voidaan nähdä myös tärkeänä elementtinä nykyaikaiselle osallisuudelle.

5.3 Solutoimintaan osallistumisen palkitsevuus ja haasteet

Haastattelujen kautta pyrin selvittämään Naisten Pankin vapaaehtoisilta, mitkä asiat he kokevat solutoimintaan osallistumisessa palkitsevaksi ja mitkä asiat luovat haasteita. Palkitsevuuden ja haasteiden selvittäminen avaa konkreettisia osallisuuden kokemuksia. Se myös antaa näkökulmaa paikallissolujen toimintaan ja resursseihin erikokoisilla paikkakunnilla.

Osallistumisen palkitsevuus solutoiminnassa

Haastateltavien vastauksissa merkittäväksi näkökulmaksi nousi sosiaalinen palkitsevuus. Paikallissolussa ja aluetapaamisissa uusiin ihmisiin tutustuminen ja mukava yhteishenki vahvistavat osallisuuden kokemusta. Toiminta koettiin hauskaksi, mielekkääksi ja sopivan haastavaksi.¹⁵⁸ Sosiaalista palkitsevuutta kuvattiin seuraavasti:

Musta tää toiminta on ollut tosi mukavaa. Meitä on tosi eri ikäisiä naisia erilaisissa elämäntilanteissa, mut sit kaikkia kuitenkin yhdistää se, että on semmoisia aktiivisia ihmisiä, et on tosi kiva tehdä. N5

¹⁵⁷ Oikeusministeriö 2005, 48.

¹⁵⁸ N1, N2, N3, N4, N5, N7, N10, N11.

Aikaisemmassa tutkimuksessa todetaan, että hyvinvoinnin tavoittelu kehittää vapaaehtoisuhteisöissä yleistä ja yhteistä mielekkyyttä vuorovaikutuksen ja yhdessä toimimisen kautta.¹⁵⁹ Samoin toisten ja yhteiseen hyvinvointiin tähtääminen lisää omaa hyvinvointia. Yksityisen ja yleisen hyvinvoinnin ulottuvuudet liittyvät vahvasti toisiinsa. Ne tuovat mukaan osallistumiseen ja yhdessä tekemiseen niin sanotun *hohdon*, joka tunnetaan myös sosiaalisena pääomana. Se muodostuu yhdessä olemalla sekä toimimalla yhteisöissä.¹⁶⁰ Aktiivinen osallistuminen edistää sosiaalista vuorovaikutusta ja tukea. Vapaaehtoisuus on luontaisesti palkitsevaa, koska se tuo tekijälle sosiaalista arvostusta ja luo sitä kautta vahvempaa identiteettiä. Muiden auttaminen koetaan palkitsevana.¹⁶¹ Yhteisyyden kokemus tulee vahvasti ilmi haastatteluista. Aineiston ja teorian pohjalta voidaan todeta, että yhdessä toimiminen ja vastavuoroisuus samanhenkisten naisten kanssa synnytti vahvan yhteishengen. Vapaaehtoiset puhuivatkin Naisten Pankin hengestä. Yhteenkuuluvuuden kokemus ja vastavuoroisuus ovat vahva perusta sosiaaliselle pääomalle.

Toinen palkitseva näkökulma on solutoiminnan positiiviset vaikutukset. Vapaaehtoiset tunsivat tekevänsä yhdessä tärkeää ja hyvää työtä Naisten Pankissa. Konkreettisesti palautetta saa etenkin siitä, kuinka paljon on yhdessä kerätty varoja kehitysmaiden naisille. Toiminnan tulokset näkyvät selkeästi ja nopeasti. Raportit hanketoiminnasta kehitysmaissa kertovat mitä varoilla on saatu aikaan. Pie-nillä teoillakin koettiin olevan suuri merkitys.¹⁶² Solutoiminnan positiivisia vaikutuksia kuvattiin seuraavasti:

Tietysti itseä tässä paikallisesti koti-Suomessa ja omissa ympyröissä motivoi varmaan tää sosiaalinen kiva toiminta ja tää yhteisö ja verkosto, mutta kyllä sitten tiedot siitä mitä tällä rahalla oikeasti tehdään, mihin se menee ja näää tämmöiset matkakertomukset näistä paikoista niin... Se [avustustoiminta] tuntuis toimivan ihan niin kuin täällä sanotaan ja puhutaan. N3

Eräässä haastattelussa uuden toiminnan aloittaminen omalla paikkakunnalla koettiin palkitsevaksi. Naisten Pankin näkyvyys tapahtumissa ja tilaisuuksissa on li-

¹⁵⁹ Haarni 2010; Li & Ferraro 2006.

¹⁶⁰ Haarni 2010, 168.

¹⁶¹ Li & Ferraro 2006, 499.

¹⁶² N1, N2, N3, N10.

sännyt toiminnan tunnettavuutta ja suosiota.¹⁶³ Se on tuonut oman paikkakunnan ihmisiä yhteen tärkeäksi koetun teeman äärelle:

Kyl se semmoinen uuden aloittaminen ja se kun ihmisiä on tullut yhteen niin ollaan saatu synnytettyä jotakin. N7

Toiminnan selkeä päämäärä innostaa vapaaehtoisia ideoimaan yhdessä monipuolisia varainkeruutapoja omalla paikkakunnalla. Haastateltavien vastauksissa kävi selvästi ilmi vapaaehtoisten motivoituneisuus ja yhteisön innovoiva ilmapiiri. Hyvän tekemisestä tulee hyvä mieli. Pessi ja Oravasaari (2010) korostavat myös vapaaehtoistyön palkitsevuutta, joka syntyy yhteisöllisen toiminnan ja jakamisen kautta. Palkitsevuuden kokemus tuottaa sosiaalisen pääomaa, joka helpottaa yksilöiden ja ryhmien vuorovaikutusta sekä tiiviyyttä.¹⁶⁴

Tutkimustuloksissa ilmenevät sosiaalinen palkitsevuus sekä toiminnan positiiviset vaikutukset ovat sosiaalisen pääoman vahvistajia ja samalla mahdollistajia. Palkitsevuuden kokemukset olivat melko kollektiivisia ja niissä ei näkynyt eri solujen välillä huomattavia eroja. Naisten Pankin kautta vapaaehtoiset kokivat olevansa mukana toiminnassa, joka kehittää uusia osallisuuden mahdollisuuksia omassa lähiympäristössä. Lisäksi se mahdollistaa kehitysmaiden naisten voimaantumisen taloudellisesti ja sosiaalisesti. Solutoiminnan kautta vapaaehtoiset pääsevät toteuttamaan yksityisen ja yleisen hyvinvoinnin lisäämistä ja aktiivista kansalaisuutta omassa elinpiirissä.

¹⁶³ N7.

¹⁶⁴ Pessi & Oravasaari 2010, 165.

Osallistumisen haasteita solutoiminnassa

Solutoiminnan haasteissa ja huolissa oli nähtävissä eroja eri solujen välillä. Suurimmat erot muodostivat solujen ja paikkakuntien kokoerot ja käytettävissä olevat resurssit. Pienemmillä paikkakunnilla oltiin huolestuneita toiminnan profiloitumisesta liiaksi liiketoiminnan kaltaiseksi.¹⁶⁵ Sen lisäksi mietitytti miten vastata verkoston ja suurempien aluesolujen varainkeruusuunnitelmiin:

Se rupes olemaan niin kuin liian isoa minulle se kaikki, että kun ei mulla ole mitään roolia semmoisessa isossa toiminnassa. Meillä nyt ainakin [paikkakunnalla] vielä toistaiseksi on pysytty tämmöisissä pienissä puuhasteluissa, josta myös varmasti on vähän apua. N1

Pienillä paikkakunnilla ei ole samanlaisia resursseja järjestää suuria varainkeruutapahtumia.¹⁶⁶ Resurssit näkyvät muun muassa vapaaehtoisten määrissä ja erilaisista toimintamahdollisuuksista kaupungeissa. Esimerkiksi valtakunnallisten tapahtumien osallistumismaksut voivat olla tekijä mikä rajoittaa osallistujien määrää:

Nyt oli vaikka siitä naisten kävelytapahtumasta puhetta, että onko 30 euroa liikaa, tuolla Helsingin päässä. Monissa paikoissa on ja nää on just semmoisia, että kyllä meidän täytyy aina miettiä, että minkälaista summaa me voidaan lähteä pyytämään. N5

Kaksi haastateltavaa ilmaisivat, että sisäisessä tiedonkulussa olisi kehitettävää. Tiedon olisi hyvä kulkea valtakunnalliselta johtoryhmältä tehokkaammin aluesoluille, etenkin tulevista tapahtumista ja yhteistyökumppaneista tulisi ilmoittaa hyvissä ajoin.¹⁶⁷ Tiedonkulun tehostaminen ja ennakointi helpottaa paikallisolujen toimintaa ja sen suunnittelemista:

Siellä [valtakunnallisessa johtoryhmässä] ei ehkä aina oivalleta sitä, että siinä vaiheessa kun he on valmiita jonkun jutun kanssa, niin se olis pitänyt jo aluesoluilla olla mietinnässä kauan aikaa sitten. – – Tämä on harrastus ja

¹⁶⁵ N1.

¹⁶⁶ N1, N5, N7.

¹⁶⁷ N4, N8.

nähdään ehkä kolmen viikon päästä seuraavan kerran. Tämä asioiden organisointi kauhean lyhyellä aikataululla on vähän hankalaa. N4

Yhteisenä haasteena paikallissolujen vapaaehtoistoiminnassa on ajanpuute ja kiire. Yhteistä aikaa on välillä vaikea löytää. Lisäksi työnteko asettaa ajallisen haasteen toimintaan osallistumiselle.¹⁶⁸ Toimintaan toivottaisiin lisää nuorempia ihmisiä, mutta juuri ajanpuute nähdään siinäkin suurimpana esteenä. Osa vapaaehtoisista ajatteli, että nopeasti muuttuvat elämäntilanteet ja pienet lapset vaikeuttavat nuorten aikuisten vapaaehtoistyöhön osallistumista.¹⁶⁹ Ajanpuutteen on koettu hankaloittavan myös yhteistyötä muiden solujen kanssa. Aktiivisempi paikallissolujen välinen yhteistyö olisi mielekästä, mutta se vie liikaa aikaa ja tuo lisää tehtävää, johon ei välttämättä ole voimavaroja.¹⁷⁰

Ajanhallinta nousee vahvasti aikaisemmassa tutkimuksessa vapaaehtoistyön haasteeksi.¹⁷¹ Kiireisellä elämällä on negatiivinen vaikutus sosiaalisen pääoman kehitykselle. Kiire, ja etenkin tunne kiireydestä, on yleisin syy jättäytyä vapaaehtoistoiminnasta pois. Myös Nylund (2000) ja Yeung (2002) ovat havainnoineet ajanpuutteen vähentävän osallisuutta.¹⁷² Sitoutuminen vastuulliseen ja pitkäjänteiseen vapaaehtoistoimintaan ei onnistu stressaavassa ja kiireisessä elämänvaiheessa.¹⁷³ Ajanhallinta on siis yleinen haaste vapaaehtoistoiminnassa. Kiire ja muut menot vaikuttivat vapaaehtoisilla solutoimintaan osallistumiseen. Kiireen keskellä on helpompaa olla osallistumatta ollenkaan toimintaan ja tapahtumiin, vaikka mielenkiintoa olisi.

Vapaaehtoiset toivoivat, että mukana saisi olla vielä enemmän aloitteentekijöitä. Vastuun ottaminen koettiin solutoiminnassa haasteeksi. Tekeviä ihmisiä kyllä riittää, mutta toiminnan suunnitteluun ei oltu yhtä valmiita osallistumaan. Tapaamisten ja tapahtumien organisointi ja toteuttaminen jää siis helposti muuttaman ihmisen vastuulle.¹⁷⁴ Osa haastateltavista koki, että verkostomaisen vapaaehtoistoiminnan haasteena on sen löyhä rakenne, joka ei vaadi jäseniltään yhdistyksen omaista sitoutumista.¹⁷⁵ Osallistumiselle kaivataan enemmän struktuuria:

¹⁶⁸ N2, N4, N5, N6, N7, N8, N9.

¹⁶⁹ N8, N9, N11.

¹⁷⁰ N1, N4, N5, N7, N11.

¹⁷¹ Putnam 2000, 189; Merrill 2006, 9.

¹⁷² Nylund 2000, 132; Yeung 2002, 43.

¹⁷³ Yeung 2002, 64.

¹⁷⁴ N3, N4, N7, N8.

¹⁷⁵ N3, N7, N8.

Mä henkilökohtaisesti oon pikkuisen skeptinen tähän tämmöiseen löyhään malliin. – – Se asettaa haasteita semmoiselle yhteneväselle, mutta voi olla, että se tässä ajan kuluessa hakeekin semmoisen muotonsa. Nyt täytyy muistaa, että me ollaan vasta muutama vuosi toimittu. N3

Samansuuntaisia tutkimustuloksia on saatu viime aikoina muuallakin. Nykymuotoisen, ja tulevaisuudessa edelleen kasvavan, vapaaehtoisuuden trendejä ovat muun muassa projektimaisuus, sirpaleisuus ja lyhytkestoisuus. Esimerkiksi järjestötyön piirissä valtaosa vapaaehtoisuuden toimintamuodoista on pääosin lyhytkestoista. Lyhytaikaisesta ja projektimaisesta toiminnasta käytetään myös nimeä episodinen vapaaehtoisuus. Sille on tyypillistä, että toiminnan kesto voi vaihdella muutamasta tunnista pidempään jaksoon. Tarkasti määriteltyihin ja rajattuihin tehtäviin on paljon helpompi saada vapaaehtoisia kuin väljemmin rajattuihin.¹⁷⁶ Projektimainen toiminta vetoaa erityisesti nuoria aikuisia ja on väylä saada heitä vapaaehtoistoimintaan mukaan. Individualismi tuo vapaaehtoistyöhön sen, että osallistuminen koetaan omana henkilökohtaisena projektina.¹⁷⁷ Järjestöjen toiminnan tulee olla joustavaa ja tarjota tehtäviä, joissa altruismi ja yksilölliset tarpeet voidaan tyydyttää ja yhdistää *individualistiseksi yhteenkuuluvuudeksi*.¹⁷⁸

Solutoimintaan osallistumisen haasteista voidaan päätellä, että nykymuotoisen episodisen vapaaehtoisuuden haasteena on vapauden ja sitoutumisen välillä tasapainottelu. Haastateltavien kuvaukset solutoiminnan haasteita kertovat, että vapaaehtoiset säätelevät osallistumisen määrää oman jaksamisen ja elämäntilanteidensa mukaan. Lyhytkestoinen vapaaehtoistyö kuitenkin mahdollistaa osallistumisen kokemuksen, koska se antaa vapaaehtoiselle itselleen vapauden valita ja päättää osallistumisestaan. Episodisen vapaaehtoisuuden kohdalla voidaan puhua nykyaikaisesta osallisuudesta, johon liittyy individualistinen yhteenkuuluvuus. Osallisuuden kokemus ei vaadi aikaa vievää ja syvää sitoutumista. Naisten Pankin etuna on vapaaehtoisten mielestä juuri toiminnan vapaus.

¹⁷⁶ Pessi & Oravasaari 2010, 170–171.

¹⁷⁷ Yeung 2002, 37.

¹⁷⁸ Nylund 2000, 154; Yeung 2002, 65.

5.4 Uskonnollisuuden rooli osallisuuden näkökulmasta

Pyrin selvittämään vapaaehtoisilta, miten he kokevat uskonnollisuuden Naisten Pankin paikallissoluissa. Toimiiko uskonnollisuus osallisuuden vahvistajana vai estääkö se osallisuuden kokemusta? Lisäksi selvitin miten vapaaehtoiset näkevät kansainvälisen avustusjärjestön kansainvälisen diakonian roolin ja tehtävän toiminnassa. Kaikki tutkimukseen osallistuneet arvioivat, että uskonnollisuus ei näy Naisten Pankin paikallissolujen perustoiminnassa.¹⁷⁹ Yhteistyötä paikallisseurakuntien kanssa on kuitenkin olemassa. Naisten Pankki on ollut muun muassa mukana järjestämässä vuotuisesti Tuomasmessuja eri paikkakunnilla. Lisäksi solujen kokoontumisia ja tilaisuuksia on pidetty seurakuntien ja kristillisten järjestöjen tiloissa. Seurakunnan työntekijöitä on myös jonkin verran pyydetty puhumaan ja edustamaan Naisten Pankin tapahtumissa.¹⁸⁰

Haastateltavien vastauksissa kävi selvästi ilmi, että uskonnollisuus on herättänyt keskustelua Naisten Pankin soluissa. Toiminta halutaan pitää niin uskonnollisesti kuin poliittisesti neutraalina. Ne nähdään jokaisen henkilökohtaisina asioina. Osa tutkimukseen osallistuneista arvioivat, että jotkut ovat kokeneet toiminnan liian kirkollisena. Toisille taas on tärkeää, että hengellisyys ja kristilliset arvot näkyisivät enemmän.¹⁸¹ Uskonnollisuuden ja kirkollisuuden nostattamaa keskustelua Naisten Pankissa kuvattiin seuraavasti:

Niin minusta sitä ei pidä nostaa tätä miksikään ongelmaksi, mutta niin kuin totuuden nimessä täytyy sanoa, että siitä on keskusteltu ja se on myös kirjattu pöytäkirjaan. Joidenkin mielestä on liian kirkollista. N2

Kun on ihmisiä joille se on tosi tärkeätä, että ei saa olla se kirkko siinä mukana. Sit on niitä joille se olis tärkeätä että sitä nostettaisi. N5

Vapaaehtoisten kommentit kuvaavat kuinka tasapainon löytäminen uskonnollisuuden ja kirkon kanssa tehtävän yhteistyön suhteen ei ole yksinkertaista. Amerikkalaisessa vapaaehtoistutkimuksessa on myös tarkasteltu uskonnon ja vapaaehtoistyön suhdetta kansalaisyhteiskunnassa. Uskonnon on todettu olevan huomatta-

¹⁷⁹ N1, N2, N3, N4, N5, N6, N7, N8, N9, N10, N11.

¹⁸⁰ N3, N4, N5, N7.

¹⁸¹ N2, N4, N5, N7, N11.

va sosiaalisen pääoman lähde ja osallisuuden vahvistaja.¹⁸² Tutkimuksissa käydään keskustelua muuttuvasta uskonnollisuudesta ja yksilöllisyyden kasvusta. Yksilöllisyyden lisääntyminen näkyy erilaisissa yksilötason uskomuksissa ja käyttäytymisessä. Ihmiset luottavat omaan arviointikykyynsä ja omatuntoon.¹⁸³ Putnamin (2000) mukaan yksilöllistynyt uskonnollisuus ja yhteiskunnan sekularisointumien ovat vaikuttaneet yhteisöllisen aktivismin heikkenemiseen Amerikassa.¹⁸⁴ Sosiaaliset verkostot sekä vaikutelmat organisaation identiteetistä ja arvopohjasta, saavat ihmiset osallistumaan vapaaehtoistoimintaan. Kansallinen uskonnollinen kulttuuri vaikuttaa yhteiskunnallisella tasolla arvoihin ja määrittelee siten myös toiminnan ideologiaa.¹⁸⁵

Tutkimusaineistosta voi havaita, että vaikka Naisten Pankin toiminta ei ole uskonnollista, uskonnollisuuden rooli kuitenkin puhuttaa vapaaehtoisia. Uskonnollisuuden teemaa ei ole siis täysin neutraali. Kuten teoriasta todetaan, arvokeskustelu liittyy vahvasti osallisuuteen ja sen kokemiseen. Sitä ei voi sivuuttaa, kun pohditaan vapaaehtoistyön osallisuuden kokemusta. Uskonnollisuus tarjoaa mielenkiintoisen näkökulman osallisuuskeskusteluun.

Keskustelut toiminnan profiilista on Naisten Pankin soluissa koettu yleisesti tarpeelliseksi ja tärkeäksi. Tavoitteena on, että toiminnassa pyritään löytämään keskitie, mutta rajanveto ei ole kuitenkaan aina yksinkertaista. Jotkut kokivat, että osa voi jättää tulematta mukaan toimintaan, jos kokee ryhmän olevan uskonnollinen. Toiminta siis pyritään pitämään mahdollisimman avoimena, jotta mahdollisimman moni kokisi toimintamuodot omakseen.¹⁸⁶ Eräät haastateltavat kuvasivat rajanvetoa:

Me ei olla haluttu, että tää ajautuis johonkin tänne suuntaan kallelleen. On se suunta sit mikä tahansa. N7

Uskonnolla on oma paikkansa, mut kun tämä on kehitysyhteistyötä, et me halutaan pitää se hyvin selkeänä, että tää on kehitysyhteistyötä, että tää ei ole uskonnollista toimintaa. N8

¹⁸² Lam 2002, 420.

¹⁸³ Putnam 2000; Becker & Dhingra 2001; Lam 2002.

¹⁸⁴ Putnam 2000, 66.

¹⁸⁵ Becker & Dhingra 2001, 315.

¹⁸⁶ N2, N4, N5.

Paikallissoluissa korostuu siis yksilöllisyys, jonka kautta määritellään yhteisöllisyyttä. Yeung (2004) on tarkastellut väitöstutkimuksessaan uskonnollisuuden roolia sosiaalisen pääoman muodostuksessa. Hän toteaa, että yksilöllistymisestä on tullut nykyajan sosiaalinen rakenne. Suomi ei ole edelläkävijä tässä suhteessa, mutta kysymykset ovat yhä enemmän merkityksellisempiä. Suomalainen vapaaehtoisuus ei ole arvoiltaan ajelehtivaa ja perustu itsekkäille hankkeille vaan pikemminkin päinvastoin. Vapaaehtoistyö vaikuttaa vahvasti sosiaaliseen integraatioon ja toimii yksilöiden välisenä siteenä. Se edistää diakonisten arvojen toteutumista yhteiskunnassa. Lisäksi lisääntyvä individualismi vapaaehtoisuudessa voi itse asiassa edistää erilaistuvien yhteisöjen ja arvojen yhdentymistä, kun niissä tuetaan yksilöllistä luovuutta. Myöhäismodernissa uskonnollisuudessa on kyse yksityisestä vapaudesta ja valinnasta, mutta kyseisen valinnan lopputulos voi muistuttaa perinteisiä kirkollisia arvoja ja traditioita.¹⁸⁷ Myös Naisten Pankissa uskonnollisuus näkyy henkilökohtaisena valintana ja vapautena. Individualismi ei siis ole erottava tekijä, vaan se voi toimia myös yksilöiden välisenä siteenä ja tukea yhdentymistä. Oman toimintatavan ja tasapainon löytäminen auttaa vahvistamaan vapaaehtoisten osallisuuden kokemusta.

Naisten Pankin vapaaehtoiset ilmaisivat, että tärkeintä on, että he saavat osallistua toimintaan omina persoonina ja oman ajatusmaailman mukaisesti. Heillä on vapaus valita mihin osallistuvat ja mihin eivät.¹⁸⁸ Esimerkiksi Tuomasmesuihin osallistuminen on täysin vapaaehtoista. Kiinnostava huomio on se, että avoin keskustelu toiminnan profiilista ja toimintatavoista parantaa vapaaehtoisten osallisuuden kokemusta. Selkeät toimintalinjat sekä avoin ja vapaa keskustelu tarjoavat osallisuutta vahvistavan ilmapiirin. Epäselvä ja häilyvä linja sen sijaan voi toimia osallisuutta heikentävänä tekijänä. Haastateltavien vastauksista kävi ilmi, että Kirkon Ulkomaanavun identiteetti uskopohjaisena järjestönä vaikuttaa Naisten Pankin arvopohjaan.¹⁸⁹ Kansainvälisen diakonian periaatteiden mukaisesti tärkeäksi koettiin, että tavoitteena ei ole mielipiteen tai vakaumuksen muuttaminen, vaan köyhimpien ihmisryhmien tukeminen ja voimaannuttaminen.

Uskonnollisuuden ja vapaaehtoistyön suhdetta käsitellään myös Grönlundin (2012) väitöskirjassa. Hänen mukaansa vapaaehtoistyössä toimii perinteisen uskonnollisuuden rinnalla erilaiset ihanteet ja vallitsevat uskomusjärjestelmät. Niihin lukeutuu myös usko globaaliin oikeudenmukaisuuteen. Nämä arvot edistävät

¹⁸⁷Yeung 2004, 132–133.

¹⁸⁸N1, N2, N4, N11.

¹⁸⁹N1, N2, N5, N6, N8.

vapaaehtoisuuden vaikutuksen kokemusta sekä psykologisella että sosiaalisella tasolla. Psykologisella tasolla yhteiset uskomusjärjestelmät ja ihanteet mahdollistavat uskon toiminta-ajatukseen, arvoihin. Ne myös lisäävät motivaatiota toimintaan. Sosiaalisella tasolla uskomukset ja ideologiat luovat sosiaalista painetta, odotuksia, normeja ja sitoutumisen yhteisöön. Henkilökohtainen usko korkeampaan voimaan tarjoaa vahvempaa sitoutumista arvoihin, käytäntöihin ja sosiaaliseen puoleen. Maallisilla ideologioilla voi olla vaikeampi saavuttaa yhtä voimakkaita kokemuksia ja toimintoja.¹⁹⁰ Kansainvälisen diakonia periaatteet ja usko globaaliin oikeudenmukaisuuteen sitoutuvat Naisten Pankin yhteiseen arvopohjaan. Tämä arvopohja yhdistää haastattelujen mukaan myös haastatteluun osallistuneita vapaaehtoisia.

Sosiaalinen pääoma ja uskonnollisuus linkittyvät Amerikassa tiivistä yhteen. Putnamin (2000) mukaan uskopohjaiset järjestöt (*Faith Based Organization*) palvelevat suoraan tarjoamalla sosiaalista tukea jäsenilleen ja sosiaalipalveluja laajempaan yhteisöön. Lisäksi ne toimivat välillisesti vaalimalla kansalaistaitoja, jotka korostavat moraalisia arvoja ja kannustavat altruismiin.¹⁹¹ Kirkon Ulkomaanavun identiteetti uskopohjaisena järjestönä vaikuttaa Naisten Pankin arvopohjaan ja sosiaaliseen pääomaan. Toiminnassa vaikuttaa kristillinen lähimmäisenrakkaus ja oikeudenmukaisuuden periaatteet. Ne ohjaavat globaalin oikeudenmukaisuuden toteutumista ja kansalaisyhteiskunnan vahvistamista.

Uskonnollisuudella on Naisten Pankin paikallissoluissa ambivalentti asema osallisuuden näkökulmasta. Se herättää keskustelua vapaaehtoisten keskuudessa ja tasapainon löytäminen ei ole itsestään selvää. Jos toiminta profiloituu esimerkiksi tapahtumapaikkojen perusteella liian kirkolliseksi, vapaaehtoisten joukossa nousee huoli, että osa jättää tulematta mukaan toimintaan. Tutkimusaineisto ja teoria kuitenkin vahvistavat, että avoin keskustelu ja johdonmukaisuus tukee osallisuuden kokemusta. Tärkeintä on, että vapaaehtoiset saavat olla mukana omina persoonina ja toimia oman arvomaailman mukaan.

¹⁹⁰ Grönlund 2012, 68.

¹⁹¹ Putnam 2000, 79.

6 Luottamuksen ja vaikuttamisen kokemuksia

6.1 Luottamus

Luottamuksen teema nousi haastatteluissa useasti esiin ja sitä kuvattiin monitahoisesti. Ensinnäkin vapaaehtoiset kokevat luottamusta Naisten Pankin peruskonseptiin ja Kirkon Ulkomaanapuun taustaorganisaationa. Kirkon Ulkomaanavun maine koettiin vastuulliseksi.¹⁹² Vapaaehtoiset uskovat kerättyjen varojen menevän Ulkomaanavun välityksellä oikeaan kohteeseen. Toiminnan peruspilarina on luottamus, että naisten kautta autetaan parhaiten lapsia ja siten myös seuraavia sukupolvia sekä kyläyhteisöjä. Naisten toimeentulon tukemisen kautta pyritään kohentamaan heidän toimeentuloa ja asemaa yhteisössä.¹⁹³ Lisäksi osa vapaaehtoisista ilmaisi, että pienlaina on eräänlainen luottamuksen osoitus, joka voimaannuttaa naisia ja heidän perheitään paremmin kuin pelkkä taloudellinen avustus.¹⁹⁴ Haastateltava kuvasi sitä seuraavasti:

Mä uskon siihen, että autetaan niitä ihmisiä auttamaan itse itseään, ettei vaan anneta rahaa, vaan annetaan lisäksi jotain opetusta. Sit just tää pienlainatoiminta, niin siihen kuuluu niin paljon kuitenkin opastusta ja sen tyyppistä työtä. Lisäksi se on ikään kuin laina heille, että lainalla he pystyvät parantamaan omaa elintasoaan. N4

Naisten Pankki koettiin luotettavaksi tahoksi myös varainhankinnan ja keräystoiminnan läpinäkyvyyden ansiosta. Vapaaehtoiset kertoivat saavansa säännöllisesti raportteja siitä kuinka paljon rahaa on kerätty, mihin kerätyt varat menevät sekä millaisia hankkeita niillä konkreettisesti tuetaan. Naisten Pankin luotettavuutta lisää se, että toimintaa ei koeta byrokraattiseksi ja etäiseksi, vaan se toimii nimenomaan vapaaehtoisten ehdoilla ja kustannustehokkaasti. Vapaaehtoiset kokivat, että toiminnan luotettavuutta lisää myös mahdollisuus osallistua omakustanteisille matkoille kohdemaihin. Matkoilla voi henkilökohtaisesti tutustua hankemaissa tehtävään työhön, niiden tuloksiin ja siellä toimiviin ihmisiin.¹⁹⁵ Meller (2013) on

¹⁹² N1, N2, N3, N4, N5, N6, N7, N8, N9, N10, N11.

¹⁹³ N1, N4, N5, N7, N8.

¹⁹⁴ N2, N4, N7.

¹⁹⁵ N3, N4, N7, N8.

tehnyt myös vastaavan havainnon, jonka mukaan toiminnan läpinäkyvyys ja luotettavuus vaikuttavat etenkin vapaaehtoisten sitoutumiseen.¹⁹⁶

Luottamus ja vaikuttaminen ovat sosiaalisen pääoman ja kansalaisyhteiskunnan peruselementtejä.¹⁹⁷ Luottamus edesauttaa ihmisten välistä yhteistyötä ja luo vastavuoroisuutta sosiaalisiin kanssakäymisiin. Luottamuksen määrittelyä hankaloittaa termin monimuotoisuus. Aikaisempi tutkimus tarkastelee luottamuksen käsitettä kahdella tasolla: luottamuksena (*trust*) ja luottavaisuutena (*confidence*).¹⁹⁸ Kyseessä on kahdesta erilaatuisesta suhteesta toisiin ihmisiin ja omaan itseeseen. Ne käsittävät niin henkilökohtaisen luottamuksen kuin yleisen luottavaisuuden. Ilmosen (2002) mukaan luottavaisuus on ansaittua, joka syntyy ja muotoutuu sosiaalisessa vuorovaikutuksessa.¹⁹⁹ Aktiivinen kansalaisuus ei siis toteudu ilman näitä luottamuksen elementtejä. Instituutioihin ja organisaatioihin kohdistuva yleinen luottamus voidaan kuvata paremmin termillä luotettavuus. Yleistynyt luottamus edistää ihmisten myönteisempää suhtautumista institutionaaliseen sosiaaliseen ympäristöönsä.²⁰⁰

Haastattelujen ja teorian perusteella voi päätellä, että luottamus on vapaaehtoistyön voimavara, joka tukee aktiivisen kansalaisuuden toteutumista solutoiminnassa. Naisten Pankin toiminnan läpinäkyvyys ja säännöllinen raportointi vahvistavat vapaaehtoisten luottamuksen tunnetta. Lisäksi Kirkon Ulkomaanavun maine luotettavana organisaationa oli nousi haastatteluissa tärkeäksi syyksi, miksi on lähtenyt toimintaan mukaan.

Aineistossa oli myös viittauksia sosiaalisen luottamuksen elementteihin, joka tarkoittaa toimijoiden välistä henkilökohtaista ja välitöntä yhteyttä. Eräs haastateltava kuvasi, että sosiaalista luottamusta ilmenee nimenomaan solutoiminnassa ja Naisten Pankin verkoston keskuudessa.²⁰¹ Keskinäinen luottamus ylläpitää toiminnan sujuvuutta niin paikallisella tasolla kuin valtakunnallisesti. Paikallisessa solutoiminnassa koettiin luottamusta vapaaehtoisten osallistumiseen. Tekijöitä ja osallistujia on aina löytynyt, vaikka löyhä vapaaehtoismalli ei sido toimijoita aktiiviseen osallistumiseen. Sen lisäksi luotettiin heidän tietotaitoon, jotka tekevät valtakunnallisia päätöksiä esimerkiksi tulevista projekteista ja yhteistyötahoista. Muutama haastateltava ilmaisi myös, että Naisten Pankin vapaaehtoistoiminnassa

¹⁹⁶ Meller 2013, 57.

¹⁹⁷ Ilmonen 2002, 136; Yeung 2002, 69.

¹⁹⁸ Seligman 1997, 18; Ilmonen 2002, 138–139.

¹⁹⁹ Ilmonen 2002, 136–139.

²⁰⁰ Ilmonen 2002, 155.

²⁰¹ N5.

he ovat kokeneet muilta osallistujilta luottamusta. Lisäksi he tunteneet olevansa luottamuksen arvoisia.²⁰² Sosiaalisen luottamuksen elementit yhdistävät yksilöt yhteisöksi. Haastateltavien vastauksissa kävi selväksi, että sosiaalinen luottamus vahvistaa Naisten Pankin vapaaehtoisten me-henkeä.

Aikaisemman tutkimuksen mukaan vapaaehtoistyössä luottamuksen merkitys korostuu toiminnan joustavan ja itsenäisen luonteen vuoksi.²⁰³ Sosiaalinen luottamus kytkeytyy yleensä keskinäiseen auttamiseen ja tuttuuden kontekstiin sekä yhteisöllisen vuorovaikutuksen velvoitukseen. Luottamukseen yhdistyy siis vastavuoroisuus. Luottamus instituutioihin ja organisaatioihin on sen sijaan enemmän yhteyksissä konkreettisiin työmuotoihin, joita vapaaehtoiset toteuttavat.²⁰⁴ Yeungin (2002) ja Grönlundin (2012) mukaan suomalainen sosiaalinen pääoma rakentuu ja muokkautuu vapaaehtoistyön kentällä. Vapaaehtoistyö on alue, jossa yksilö saa kokea yhteisön luottamusta. Se myös edistää uskoa solidarisuuteen sekä yksilöiden väliseen keskinäiseen auttamiseen.²⁰⁵ Parhaassa tapauksessa vapaaehtoistoimintaan osallistuminen ja luottamuksen kokemus vahvistaa sosiaalisia siteitä ja verkostoja. Keskinäinen luottamus tukee yhteenkuuluvuutta ja yhdessä toimimista. Sitä kautta mahdollistuu myös aktiivinen kansalaisyhteiskunta.

Vapaaehtoisten haastatteluissa nousi esille myös luottamukseen liittyvä vapauden teema. Koska yhteisö ja toimijat koettiin luotettavaksi, he kokivat myös vapautta vapaaehtoistoiminnassa. Vapaaehtoiset kuvasivat, että toiminnassa voi olla mukana niin paljon kuin pystyy ja haluaa. Paikallissolujen toiminta koettiin avoimeksi ja vapaaksi. Kaikkeen ei tarvitse osallistua.²⁰⁶ Vapaaehtoiset siis kokivat, että he saivat itse vaikuttaa millaista toimintaa he järjestivät ja missä ovat mukana.²⁰⁷ Kokemus luottamuksesta, sekä toiminnan vapautta ja joustavuutta tukeva yhteishenki, viittaavat avoimeen ilmapiiriin ja rehtiin yhdessä toimimiseen. Nämä teemat ovat osallisuuden kokemuksen ytimessä.

Putnamin (2000) mukaan luottamus ja luotettavuus ovat sosiaalisen pääoman ratkaisevat ainesosat. Hän määrittelee luottamuksen ohueen (*thin*) ja vahvaan (*thick*). Ohut luottamus, eli yleinen luottamus, ulottaa luottamuksen säteen henkilökohtaisen sosiaalisen verkoston ulkopuolelle. Ohut luottamus viittaa olen-

²⁰² N2, N5, N9.

²⁰³ Nylund 2000, 34; Yeung 2003, 6, 16.

²⁰⁴ Yeung 2003, 16.

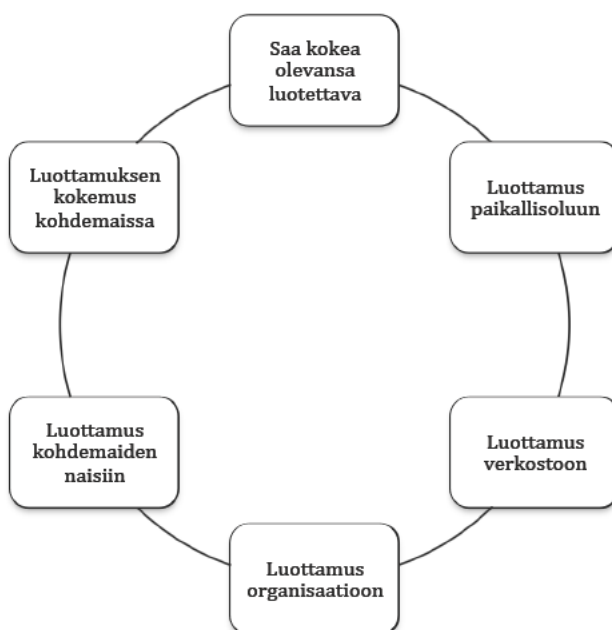
²⁰⁵ Yeung 2002, 68; Grönlund 2012, 84.

²⁰⁶ N2, N3, N8, N9.

²⁰⁷ N1, N6, N10.

naisesti myös yleisiin verkostoihin ja vastavuoroisuuden oletukseen. Se perustuu ennemmin yhteisön normeihin kuin henkilökohtaiseen kokemukseen. Jos yhteisön yhteydet heikkenevät, ohut luottamus menettää arvonsa ja tehokkuutensa. Vahva luottamus on sen sijaan juurtunut henkilökohtaisiin suhteisiin, jotka ovat kestäviä, säännöllisiä ja laajojen verkostojen sisällä. Vahva luottamus perustuu henkilökohtaiseen kokemukseen.²⁰⁸

Edellä mainitun perusteella voi päätellä, että luottamus ja luotettavuuden kokemus on Naisten Pankin toiminnan ydin. Se on yksi keskeisimmistä osallisuuden ja sosiaalisen pääoman tekijöistä. Luottamus vahvistaa asennetta, että yhdessä tekemällä saa aikaan muutosta. Vapaaehtoisten keskinäinen luottamus, sekä luottamus toiminnan vaikuttavuuteen hankemaissa, kertoo sosiaalisesta pääomasta. Naisten Pankin vapaaehtoisten kokemuksia tarkasteltaessa luottamusta voi kuvata myös eräänlaisena kehänä. Seuraavaan kuvioon olen koonnut tutkimusaineistossa esiintyviä luottamuksen elementtejä.

KUVIO 8. Luottamuksen kehä.

²⁰⁸ Putnam 2000, 136.

Muodostamani luottamuksen kehä havainnollistaa kuinka luottamus on toiminnan yhdistävä tekijä. Luottamuksen vaikutukset voi nähdä ulottuvan yksittäisestä vapaaehtoisesta solun muihin vapaaehtoiisiin ja sitä kautta vapaaehtoisten verkostoon ja organisaatioon. Luottamuksen ei koeta olevan yksisuuntaista, vaan se kulkee molempiin suuntiin. Haastatteluissa kävi myös ilmi, että tämä ei kuitenkaan rajoitu Suomen toimintaan, vaan vapaaehtoisten näkemyksissä luottamusta haluttiin jakaa myös kohdemaiden naisille. Kehitysmaiden naisten yrittäjyyteen ja voimaantumiseen luotetaan.

6.2 Osallisuus päätöksentekoon paikallissolussa

Pyrin selvittämään haastatteluiden avulla, miten vapaaehtoiset kokevat vaikuttamismahdollisuutensa Naisten Pankin toiminnassa. Kappaleessa 1.3 olen kuvannut miten Naisten Pankissa tehdään päätöksiä, jotka koskevat valtakunnallista vapaaehtoisverkostoa. Tässä kappaleessa tarkastelen lähemmin vapaaehtoisten kokemusta päätöksenteosta paikallisella solutasolla sekä heidän vaikuttamismahdollisuuksiaan.

Haastattelemanani vapaaehtoiset kertoivat vaikutusmahdollisuuksien olevan omassa solussa hyvät. Päätöksenteko koettiin melko demokraattiseksi. Vapaaehtoiset ilmaisivat, että heillä on vaikutusmahdollisuuksia solutoiminnassa. Yhteistä toimintaa kuvattiin tasavertaiseksi ja avoimeksi. He myös luottivat valtakunnallisten ryhmien päätöksentekoon. Huomionarvoista on myös se, että vastauksissa ei ole havaittavissa suuria eroja eri paikkakuntien välillä.²⁰⁹ Yleinen kokemus oli, että jokainen saa tulla ideoineen ja ajatuksineen tapaamisiin. Omia ideoita myös kuultiin ryhmässä.²¹⁰ Eräs vapaaehtoinen kuvaa vaikutusmahdollisuuksia paikallissolussa seuraavasti:

Mutta meillä jokainen saa tulla ideoineen ja ehdottaa juttuja mitä tehdään ettei tämä ole sellaista, että joku niin kuin keksii yksin: ”Nyt tällaista tehdään!”, vaan ideat saa vapaasti tulla. Jokainen saa sitten käyttää sitä sähkö-

²⁰⁹ N1, N2, N4, N5, N7, N9, N10, N11.

²¹⁰ N1, N2, N3, N7, N9, N10.

postilistaa siihen, että: ”Nyt on tällöinen tempaus ja siihen tarvitaan näitä ihmisiä.” Ihmiset voi sitten ilmoittautua sinne mukaan. N7

Haastatteluissa ilmeni, että kuulluksi tulemisen kokemus vahvistaa halua osallistua toimintaan ja tekee siitä mielekäästä. Vastauksissa toivottiin samalla myös vielä enemmän mahdollisuuksia toimintaan vaikuttamiseen:

Kun saan itse vaikuttaa siihen ja mua kuunnellaan, niin silloinhan mä sitoudun paremmin. Ja sitten tietenkin se kokemus, että tämä on tärkeää ja merkityksellistä. – – Mut kyl mä koen, että pitäis antaa enemmän tilaa vaikuttaa ja sitä kautta kokea, että tää on myös mun juttu enemmän ja enemmän. N10

Haastateltavan kommentti kuvastaa vaikuttamisen merkitystä osallisuuden kokemukseen. Vaikuttamisen voidaan nähdä lisäävän sitoutumista toimintaan. Osallistuminen on lähtöisin aina ihmisestä itsestään. Se saa aikaan osallisuuden ja luo sitä kautta mahdollisuuden vaikuttamiseen. Osallistuminen siis tekee aktiivisesta kansalaisuudesta konkreettista ja todellista. Sitä vahvistaa kohdatuksi ja kuulluksi tuleminen.²¹¹ Myös vapaaehtoistoiminnan näkökulmasta demokratian ylläpitäminen ja tasavertaisuuden vahvistaminen ovat kansalaissektorin toimintakulttuurin keskus.²¹² Putnam (1993) kuvaa verkostossa tapahtuvaa päätöksentekoa pystysuorana ja vaakasuorana. Pystysuora, ylhäältä alas liikkuva, päätöksenteko ei pidä yllä sosiaalista luottamusta ja yhteistyötä. Vaakasuora ja tasavertainen päätöksenteko verkostossa sen sijaan luotettavampaa ja tehokkaampaa.²¹³ Paikallissoluissa osallisuus päätöksentekoon jakaa vastuuta osallistujien kesken ja tehostaa osaltaan tiedon kulkua. Tästä voi päätellä, että demokratian ja tasavertaisuuden kokemus omassa lähiympäristössä lisää yhteisöön kuulumisen tunnetta. Lisäksi luottamus valtakunnallisten ohjaus- ja työryhmien päätöksiin kuvastaa toiminnassa toteutuvaa edustuksellista demokratiaa.

Haastatteluissa kävi myös ilmi, että aktiivisen osallistumisen koettiin lisäävän osallisuutta paikallissolujen päätöksenteossa. Halukkaat voivat hakeutua ohjausryhmiin sekä erilaisiin tiimeihin ja talkooryhmiin, joissa toimintaa suunnitellaan ja toteutetaan. Ryhmiin ja tiimeihin liittymisen koettiin olevan helppoa. Yleiskokouksista keskustellaan ajankohtaisista asioista ja vaihdetaan ideoita. Alu-

²¹¹ Harju 2005, 68–69.

²¹² Harju 2003, 111.

²¹³ Putnam 1993, 174.

eellinen ohjausryhmä päättää näiden ideoiden pohjalta mitä tapahtumia omalla paikkakunnalla lähdetään järjestämään. Solussa tehdään lopullinen päätös, miten ideat toteutetaan ja kuka ne toteuttaa.²¹⁴ Vapaaehtoinen kuvasi päätöksentekoon osallistumista ja aktiivisuutta seuraavasti:

Oikein kivaa ja positiivista. – – Sä oot aina etuoikeutettu, kun sä olet jossa-kin tällaisessa ohjausryhmässä tai toimikunnassa tai talkooporukassa, koska silloin tulee tehneeksi enemmän, mutta silloin on myös informoitu enemmän ja tavallaan tietää enemmän. N3

Aikaisemman tutkimuksen mukaan vapaaehtoisuus koetaan Suomessa tasa-arvoisena ja neutraalina osallistumisen muotona.²¹⁵ Tunnusomaista on nimenomaan tasa-arvoisuuden korostaminen, solidaarisuus sekä vastavuoroisuus. Vapaaehtoisuus ja kansalaisyhteiskunta tarjoavat areenan, joka edustaa yleisesti arvostettuja yhteisöllisiä arvoja kuten tasaveroisuutta ja luottamusta.²¹⁶ Naisten Pankin soluissa demokraattinen päätöksenteko on tärkeä osa vapaaehtoistyön sosiaalista puolta. Ideoiden jakamisen ja vaikuttamisen toivotaan tapahtuvan vaivattomasti paikallissoluissa. Tasa-arvoisuus vapaaehtoisuhteisössä on solutoiminnalle tärkeä voimavara.

6.3 Vaikuttaminen ja yhteiskunnallinen merkitys

Edellisessä kappaleessa tarkasteltiin vaikuttamista Naisten Pankin solutoiminnassa ja kokemuksia osallisuudesta paikallissolun päätöksenteossa. Tässä alaluvussa keskityn tarkastelemaan vapaaehtoisten kokemuksia yhteiskunnallisista vaikuttamismahdollisuuksista Naisten Pankin kautta. Osallistuminen ja osallisuus antavat keskeisiä näkökulmia vaikuttamisen ja kansalaisyhteiskunnan tarkasteluun.

Haastatteluissa kävi ilmi, että Naisten Pankilla koetaan olevan sosiaalisista tilausta yhteiskunnallisesti. Vapaaehtoiset kokivat Naisten Pankin olevan esimerkkinä muulle vastaavalle toiminnalle. Työ nähtiin vielä pienimuotoiseksi ja

²¹⁴ N3, N4, N5, N7, N10.

²¹⁵ Nylund 2000, 32; Yeung 2002, 68.

²¹⁶ Grönlund 2012, 80.

nuoreksi, mutta se on kasvanut ja vakiintunut nopeasti.²¹⁷ Eräät haastateltavat ilmaisivat, että heille on tärkeää osallistua toimintaan, jolla on yhteiskunnallista merkitystä omalla paikkakunnalla ja laajemmin kohdemaissa. He kertoivat, että monilla hyväosaisilla suomalaisilla on tietynlainen velvollisuuden tunto niin sanottuun takaisin maksuun ja yhteisen hyvän jakamiseen huonompioisille.²¹⁸ Pienimuotoinen vaikuttaminen koetaan myös tärkeäksi. Jos pystyy vaikuttamaan edes yhden ihmisen ennakkoluuloihin ja asenteisiin, niin sillä on jo merkitystä.²¹⁹ Kehitysmaiden naisten tilanne puhutti paljon haastateltavia. Vapaaehtoiset kokevat Naisten Pankin kautta vaikuttavansa konkreettisesti toisen ihmisen elämäntilanteen kohentamiseen, vaikka muutokset ja teot eivät olisi suuria.

Vapaaehtoisjärjestöt tarjoavat väyliä kehittää kansalaistaitoja yhteiskunnassa. Järjestöjen kautta on mahdollista edistää vaikuttamista ja aktiivista osallistumista julkiseen elämään. Putnam (2000) kutsuu niitä kansalaistoiminnan hyveiksi.²²⁰ Hän viittaa myös kultaiseen sääntöön (*Golden rule*) moraalisenä käyttäytymisohjeena. Hänen mukaansa vastavuoroisuuden normi on humanin elämän perusta.²²¹ Myös Merrill (2006) korostaa solidaarisuuden roolia vapaaehtoistyössä. Sen kautta yhteisöt voivat kehittää demokraattisia periaatteitaan.²²² Järjestötoiminnan yhteiskunnallinen merkitys näkyy myös siinä, kuinka se lisää sosiaalista yhtenäisyyttä ja vastavuoroisuutta vapaaehtoistoimijoissa. Se lisää yleistä huolenpidon ja välittämisen ilmapiiriä.

Aiemmassa suomalaisessa tutkimuksessa on selvitetty vapaaehtoistyön ja yhteiskunnallisen vaikuttamisen merkitystä.²²³ Yksilö voi vapaaehtoistyön kautta vahvistaa omaa arvoperustaansa ja osallisuutta. Vapaaehtoistyö, joka on sidoksissa henkilökohtaisten arvojen ja maailmankatsomusten kanssa, voi kehittyä yhteiskunnalliseksi kannanotoksi ja niiden arvojen vaikuttamiskanavaksi. Sitä kautta henkilökohtainen mielipide voi saada poliittista merkitystä.²²⁴ Yeung (2004) painottaa tutkimuksessaan yhteiskunnallisen tehtävän ja demokratian merkitystä vapaaehtoistyössä. Tasa-arvon ihanne ja korostaminen ovat hyvin vahvoja etenkin Pohjoismaissa. Todelliset sosiaaliset siteet, antamisen ja saamisen vastavuoroisuus sekä yhteisöllinen toiminta ovat vapaaehtoistyössä olevan sosiaalisen pää-

²¹⁷ N8, N11.

²¹⁸ N1, N2, N4, N5, N7.

²¹⁹ N5.

²²⁰ Putnam 2000, 339.

²²¹ Putnam 2000, 135.

²²² Merrill 2006, 12.

²²³ Yeung 2004; Grönlund 2012.

²²⁴ Grönlund 2012, 80.

oman keskeinen potentiaali yhteiskunnassa.²²⁵ Tästä voimme päätellä, että pieniläkin teoilla koetaan olevan yhteiskunnallista vaikutusta. Kansalaisten osallistuminen vapaaehtoistoimintaan lisää vastavuoroisuutta ja tasa-arvoa yhteiskunnassa. Haastateltavat kokivat, että vapaaehtoistoiminnan kautta he saavat kehitysmaiden naisten äänen kuuluviin suomalaisessa yhteiskunnassa.

Haastattelussa kerrottiin myös Naisten Pankin tekemästä kansainvälisestä vaikuttamistyöstä. Naisten Pankki on järjestänyt omakustanteisen matkan suomalaisille kansanedustajille ja eri alojen päättäjille Nepaliin. Ryhmä tapasi muun muassa paikallisia virkamiehiä ja muita yhteiskunnallisia toimijoita.²²⁶ Naisten Pankin toiminnan koetaan viestittävän suomalaisille kansanedustajille, että kansalaiset ovat sitoutuneet pitämään huolta kaukaisempien maiden lähimmäisistä.²²⁷ Haastattelujen perusteella voidaan siis todeta, että toiminnan vaikutuksilla pyritään lisäämään yleistä huomiota kehitysmaiden naisten tilanteeseen, tasa-arvoon sekä oikeuksiin ja siten olla osaltaan rakentamassa parempaa yhteiskuntaa omien resurssien kautta.

Osallistuminen mahdollistaa yhteiskunnallisen vaikuttamisen. Se tarkoittaa tietyn tuloksen syntymistä ja jonkinasteista muutosta yhteiskunnallisissa prosesseissa. Vaikuttaminen luo myös osallistumiseen mielekkyyttä. Sitä voidaan kuvata termillä *vaikuttava osallistuminen*.²²⁸ Vapaaehtoisuuden tulevaisuuden näkymiin yhteiskunnassa kuuluu vaikuttaminen päättäjiin, yleiseen mielipiteeseen ja yrityksiin. Globaalin vapaaehtoisuuden tärkeäksi toimintamuodoksi nousee myös oman elämäntavan kautta vaikuttaminen.²²⁹ Vapaaehtoistyön erityinen tehtävä on korostaa, vapaaehtoisuuden ja keskinäinen tuen lisäksi, tärkeäksi koettujen asioiden ajamista ja esiin nostamista.²³⁰ Kansalaistoimintaan osallistuminen edistää ihmisten omaa ja kanssaihmissen hyvinvointia. Toiminnan tavoitteena on myös vallitsevien käytäntöjen muuttaminen. Kansalaisten osallistuminen ja omatoimisuus voivat yhteiskunnan ja poliittisten päättäjien näkökulmasta vaikuttaa yleistä hyvinvointia parantaviin muutoksiin arjessa.²³¹ Aineiston ja edellä esitellyn tutkimuksen perusteella voidaan päätellä, että vaikuttava osallistuminen on myös osa Naisten Pankin toimintaa. Omalla esimerkillä vapaaehtoiset ajavat globaalia vas-

²²⁵ Yeung 2004, 110.

²²⁶ N10.

²²⁷ N6.

²²⁸ Anttiroiko 2003, 17.

²²⁹ Lager et al. 2009, 33.

²³⁰ Nylund 2000, 45.

²³¹ Nylund 2005, 141–142.

tuuta yhteiskunnassa. Sosiaalinen pääoma näkyy ja vaikuttaa juuri tässä yhdessä toimimisen voimassa.

Oikeusministeriön raporteissa on myös kiinnitetty huomiota kansalaisten osallisuuteen ja vaikuttamismahdollisuuksiin. Leo Stranius (2009) toteaa oikeusministeriön *Suomalaiset osallistujina. Katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen* –julkaisun artikkelissa, että kansalaistoiminnan kentällä on jo luotu osallistumiskanavia. Nyt tulisi kiinnittää huomiota erityisesti vaikuttamismahdollisuuksien tarjontaan. Kansalaisyhteiskunnan tehtävä on luoda solidaarisuutta, kiinnittää huomiota demokratian toteutumiseen sekä tukea yhteistä sosiaalista pääomaa. Länsimaiseen demokratian perustana on kansalaisten mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Vaikuttamisaikkoja tarvitaan äänestyskoppien ulkopuolellakin.²³² Järjestöllisessä kansalaistoiminnassa vaikuttaminen tapahtuu perinteisesti edustuksellisen demokratian muodossa. Järjestöillä on merkittävä rooli tasa-arvon ja oikeudenmukaisuuden edistämisessä. Parhaimmillaan ne vaikuttavat kehittämällä ja tarjoamalla globaaleja kansalaistaitoja ja kokoavat yhteen kansalaisten erilaisia voimavaroja.²³³

Haastatteluaineistosta voi tehdä päätelmän, että Naisten Pankilla koetaan olevan tilausta yhteiskunnallisen vaikuttamisen kentällä. Kansalaistoiminta luo välineitä aktiivisen kansalaisuuden toteutumiseen ja vaikuttamismahdollisuuksien lisääntymiseen. Aktiivisen kansalaisuuden voi nähdä vahvistan osallisuuden kokemusta ja sosiaalista pääomaa yhteisössä, koska vapaaehtoiset ajavat yhdessä tärkeäksi koettua asiaa. Paikallisen vapaaehtoistoiminnan vaikutuspiiri ei rajaudu soluihin, vaan se ulottuu valtakunnalliseen toimintaan ja sitä kautta kansainväliseen auttamiseen. Toiminnan vaikuttavuus on siis samalla paikallista, valtakunnallista ja globaalia.

²³² Stranius 2009, 140, 163.

²³³ Oikeusministeriö 2005, 37, 46.

7 Päätelmät vapaaehtoisten osallisuuden kokemuksista

7.1 Johtopäätökset

Tutkimuksen tavoitteena on ollut selvittää haastattelujen kautta, miten osallisuus ilmenee Naisten Pankissa ja miten vapaaehtoiset kokevat sen paikallisessa solutoiminnassa. Tarkastelin millaisia aktiivisen kansalaisuuden ja sosiaalisen pääoman elementtejä solutoimintaan osallistumisesta löytyy. Sosiaalinen pääoma ilmenee luottamuksessa, sosiaalisissa verkostoissa ja vastavuoroisuuden normeissa. Aktiivinen kansalaisuus konkretisoi sosiaalisen pääoman. Aktiivinen kansalaisuus tarjosi tutkimukselle teoreettisen viitekehyksen osallisuuden kokemuksen tarkasteluun. Vapaaehtoisen identiteetti sekä kokemukset osallistumisesta, kohtaamisesta ja välittämisestä avaavat näkökulman aineiston analyysille. Tämän tutkimuksen valossa Naisten Pankki tarjoaa sosiaalisen pääoman resursseja vapaaehtoisilleen. Vapaaehtoiset kokivat saavansa hyödyntää omia taitojaan, toimia verkostoissa ja kokea luottamusta yhteisössä. Nämä elementit ilmentävät vahvaa osallisuuden kokemusta. Naisten Pankin tärkeimpiä anteja vapaaehtoisille on aktivoituminen yhdessä toimimiseen, osallisuuden kokemus sekä omaan ja toisten elämään vaikuttaminen.

Tarkastelin ensin Naisten Pankin vapaaehtoisten osallistumisidentiteettiä. Selvitin kuinka vapaaehtoisuus rakentuu osaksi haastateltavan elämäntilannetta ja miten se vaikuttaa osallisuuden kokemukseen. Haastattelujen ja taustatietolomakkeiden perusteella haastateltavat ovat keskimäärin korkeasti koulutettuja ja vakaassa sosioekonomisessa asemassa yhteiskunnassa. Valtaosa haastatelluista koki, että heidän ammattitaitonsa ja elämäntilanteensa oli mielekkäällä tavalla hyödyksi Naisten Pankin toiminnassa. Se myös vaikutti siihen, millaiseen toimintaan ja rooliin Naisten Pankissa hakeutui. Tutkimustuloksista voi havaita, että omien resurssien ja voimavarojen hyödyntäminen yhteiseksi hyväksi kuvastaa aktiivista kansalaisuutta. Tulokset osallistumisidentiteetistä ovat linjassa Putnamin et al. (2003) kanssa, jonka mukaan koulutetuilla ihmisillä on enemmän keinoja ja voimavaroja hyödyntää sosiaalisia verkostoja yhteiseksi hyväksi. Se myös viittaa selkeästi aktiiviseen rooliin yhteisössä.

Osallistumisidentiteettiin oli enemmistöllä vaikuttanut elämäntilanteen muutokset, kuten eläkkeelle jääminen, vapaa-ajan lisääntyminen ja muutto uudelle paikkakunnalle. Naisten Pankin vapaaehtoisuus on tullut monelle osaksi elämän-

kulkua elämän käännekohdissa. Sosiaaliset suhteet ovat rohkaisseet osallistumaan vapaaehtoistoimintaan. Tutkimustulokset johdattavat pohtimaan, että osallisuus-identiteettiä ei ole syytä tarkastella vain henkilön sisäsyntyisenä tunteena ja käsitksenä, vaan siihen liittyy vahvasti ulkoiset vaikuttajat ja kannustimet. Osallisuus syntyy yhdessä toiminnallisen osallistuminen kautta. Siihen liittyy vahvasti valinnan vapaus sekä mahdollisuus itse vaikuttaa osallistumisen tavoista. Monipuoliset osallistumismahdollisuudet ovat vapaaehtoisten mielestä Naisten Pankin vahvuus.

Seuraavaksi siirryin tarkastelemaan Naisten Pankin vapaaehtoisten osallisuuden kokemuksia. Osallisuuden kokemusten tarkastelussa yhdistyy aktiivisen kansalaisuuden teorian osallistumisen ja kohtaamisen aspektit. Osallistumiseen liittyy kiinteästi yhteisön ja vuorovaikutuksen merkitys. Aineisto osoitti, että Naisten Pankin paikallissolut tarjoavat lähiyhteisöjä, jotka tuovat yhteen samanhenkisiä ihmisiä. Solut vahvistavat vapaaehtoisten vuorovaikutusta ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Yhdessä toimiminen ja vastuun kantaminen paikallissoluissa konkretisoivat aktiivisen kansalaisuuden. Tulokset indikoivat myös, että osallisuuden kokemusta vahvistaa sosiaalinen palkitsevuus ja toiminnan positiiviset vaikutukset yhteisössä ja yhteiskunnassa. Vapaaehtoiset toteuttavat solutoiminnan kautta yksityisen ja yleisen hyvinvoinnin lisäämistä ja aktiivista kansalaisuutta omassa elinpiirissä.

Naisten Pankin verkosto edustaa uudenlaista vapaaehtoisverkostomallia, jonka toiminta perustuu vapaaehtoislähtöisyyteen paikallissolutoiminnan kautta. Sosiaalinen pääoma näyttäytyy solutoiminnassa ja maanlaajuisessa verkostossa vuorovaikutusta tukevana toimintakulttuurina, jonka ydin on vapaaehtoisten keskinäinen arvostus. Tulokset osoittavat, että solidaarisuus on Naisten Pankin verkostolle ja paikallissoluille tärkeä voimavara. Tulokset kuvastavat Putnamin et al. (2003) esittämää toimintaa yhdistävää siltojen rakentamista (*bridging*). Paikallissolujen ja niiden synnyttämän verkoston kautta vapaaehtoiset vaikuttavat omasta yhteisöstään laajempaan kokonaisuuteen. Osallisuuden piiri ulottuu Suomen rajojen ulkopuolelle. Kohdemaiden naisten voimauttavat tarinat luovat yhteenkuuluvuutta. Toiminnan apuna ovat virtuaaliset viestintävälineet, jotka helpottavat eri tahojen välistä vuorovaikutusta.

Tutkimuksen tulokset kuvastavat myös yhteisöllisyyden muutosta yhteiskunnassa. Vapaaehtoisuuden haasteena on vastaaminen nykyajan yhteiskunnan individualismiin ja yksilön vapauteen. Se haastaa erilaisen osallistumisen ja osallisuuden hyväksymiseen. Osallisuuden käsite on muuttunut monitahoisemmaksi.

Osallisuus ei merkitse pelkästään tiivistä kiinnittymistä ja sitoutumista tiettyyn yhteisöön, vaan siihen liittyy vapauden ja sitoutumisen välillä tasapainottelu. Nykyajan osallisuus voi olla symbolista ja episodista. Se antaa vapaaehtoiselle itselleen vapauden valita ja päättää osallistumisestaan ja mahdollistaa siten osallistumisen kokemuksen. Nykyaikainen osallisuus sisältää osallistumisen monipuolisuuden sekä eri muotojen ja asteiden kirjon. Toiminnan lyhytaikaisuudesta huolimatta osallisuuden kokemus voi olla huomattava, vaikka henkilö ei ole sitoutunut aktiiviseen ja vastuulliseen toimintaan. Osallisuudesta ei kerro siis toiminnan määrä vaan laatu. Tulokset heijastavat muun muassa Harjun (2005) sekä Pessin ja Oravasaaren (2010) havaintoja symbolisen yhteisön ja episodisen vapaaehtoisuuden merkitystä. Osallisuuden muutoksen tiedostaminen voi edistää yhteisöllisyyden elpymistä yhteiskunnassa. Tutkimustuloksista on mielenkiintoista huomata, vaikka nykyaikaiseen osallisuuteen liittyy myös episodimaisuus, vanha sitoutunut osallisuus ei ole menettänyt arvoaan. Vapaaehtoiset ilmaisivat, että nykyajan osallisuudessa Naisten Pankin toiminnan etu on toiminnan vapaudessa.

Vapauden teemaan yhdistyi tutkimustuloksissa myös uskonnollisuuden rooli. Naisten Pankin toiminta ei ole uskonnollista, mutta haastateltavien vastauksissa ilmeni, että se kuitenkin on herättänyt keskustelua paikallissoluissa. Kokemus uskonnollisuuden roolista osallistajana oli vaihtelevaa. Uskonnollisuus näkyy vapaaehtoisen henkilökohtaisena valintana ja vapautena. Tutkimustulosten mukaan vapaaehtoisille on tärkeintä, että he saavat osallistua toimintaan omina persoonina ja oman ajatusmaailman mukaisesti. Heillä on vapaus valita millaiseen toimintaan osallistuvat ja millaiseen eivät. Selkeät toimintalinjat, sekä avoin ja vapaa keskustelu, tarjoavat vapaaehtoisille osallisuutta vahvistavan ilmapiirin. Epäselvä ja häilyvä linja sen sijaan voi toimia osallisuutta heikentävänä tekijänä.

Lopuksi selvitin luottamuksen ja vaikuttamisen kokemuksia paikallissoluissa. Luottamus osoittautui monitahoiseksi ja tärkeäksi elementiksi. Se on yksi keskeisimmistä osallisuuden ja sosiaalisen pääoman tekijöistä. Luottamuksen elementti ilmeni aineistossa henkilökohtaisena luottamuksena ja yleisenä luottavaisuutena. Luottamuksen kaksi tasoa ovat linjassa Seligmanin (1997) ja Ilmosen (2002) havaintojen kanssa. Ne ovat Naisten Pankin toiminnan ydin. Luottamus syntyy sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja vaikuttaa toiminnan punaisena lankana. Luottamusta kuvattiin analyysissä luottamuksen kehänä, joka ilmaisee luottamuksen vaikutuksia paikallistasolta, verkostoon, organisaatioon ja Naisten Pankin

kohdemaihin asti. Luottamus on vapaaehtoisten voimavara, joka tukee aktiivisen kansalaisuuden toteutumista solutoiminnassa.

Luottamuksen teema liittyy myös vaikuttamisen kokemukseen. Se mahdollistaa demokraattisen ja tasa-arvoisen päätöksenteon Naisten Pankin paikallissoluissa. Osallisuus päätöksen tekoon ja sen mahdollisuus ovat olennainen osa vapaaehtoisuuden sosiaalista puolta. Edustuksellisen demokratian toteutumiseen luotettiin paikallissoluissa. Vaikuttamisen teemaan liittyy myös kokemus vaikuttamisesta kansalaisyhteiskunnassa. Naisten Pankilla koetaan olevan tärkeä asema yhteiskunnallisella vaikuttamisen kentällä. Kansalaistoimintaan osallistuminen ja kehitysmaiden naisten aseman tukeminen koetaan innostavana ja palkitsevana. Naisten Pankin toiminnalla pyritään lisäämään ihmisten tietoisuutta ja muuttamaan vallitsevia käytäntöjä. Vaikuttava osallistuminen konkretisoi aktiivisen kansalaisuuden. Tuloksissa kävi ilmi, että osallisuuden kokemukset heijastuvat myös Naisten Pankin arvoista, jotka esiteltiin tutkimuksen teoriassa. Kunnioitus ja yhteisyyden tunne tukevat toimintaa ja toiminnan läpinäkyvyys synnyttää luottamusta.

Tutkimuksen tavoitteena on ollut selvittää Naisten Pankin paikkaa kansalaisyhteiskunnassa. Naisten Pankin voimavarana olevat vapaaehtoiset muodostavat aktiivisen yhteisön suomalaiseen kansalaisyhteiskuntaan. Toiminta voidaan nähdä nykyajan vapaaehtoistyönä, koska se vastaa Lagerin et al. (2009) esittämiin vapaaehtoisuuden trendeihin kansalaisjärjestössä. Naisten Pankin toiminnassa yhdistyy yritysysteistyö, verkostoituminen sekä virtuaalinen ja kansainvälinen vapaaehtoisuus. Naisten Pankissa osallisuus muodostuu vahvasta yhteishengestä sekä luottamuksesta toiminnan vaikuttavuuteen ja kehitysmaiden naisten voimaantumiseen. Yhdessä he rakentavat parempaa yhteiskuntaa. Naisten Pankin toiminnan tavoitteet ja vaikutus voidaan nähdä sosiaalisesti, kulttuurisesti sekä taloudellisesti kestävästä kehityksestä.

7.2 Pohdinta

Tutkimuksessa selvitettiin, miten osallisuus ilmenee Naisten Pankin solutoiminnassa ja miten vapaaehtoiset kokevat sen. Tutkimuksen näkökulmana on haastateltavien henkilökohtaiset kokemukset Naisten Pankin vapaaehtoistoiminnasta. Pyrin analyysissä kuulemaan vapaaehtoisten ääntä ja esittämään sen johtopäätöksissä mahdollisimman hyvin oman viitekehykseni tutkijana huomioiden. Tarkastelin jokaisessa vaiheessa mitä tutkittavat kertoivat omin sanoin aiheesta. Puolistrukturoidut teemahaastattelut ovat hyvä keino tutkia ihmisten henkilökohtaisia kokemuksia. Ne mahdollistivat haastateltavien omien kokemusten ilmaisemisen juuri niin laajasti kuin he kokivat tarpeelliseksi. Tämä ei ole mahdollista kyselylomakkeiden kautta. Niissä tutkittavien kokemusmaailman tarkastelu rajataan etukäteen tutkijan ennako-oletusten mukaan.

Aineistoa kerätessä pohdin luotettavuuteen liittyviä näkökulmia ja mahdollisia ongelmia. Aineiston laatu vaihtelee ensimmäisten ja viimeisten haastattelujen välillä. Vaikka minulla on kokemusta haastattelijana toimimisesta aikaisemmista opinnoista, ensimmäisissä haastatteluissa olin selvästi kokemattomampi kuin viimeisissä. Tutkimusprosessin aikana opin herkemmäksi kuuntelijaksi ja reagoimaan nopeammin ja sujuvammin haastateltavien vastauksiin. Opin sietämään paremmin haastattelujen hiljaisia hetkiä, koska huomasin niiden tarpeellisuuden haastateltaville.

Tutkimuksen luotettavuutta tarkasteltaessa on myönnettävä, että muunlainen tutkittavien ryhmä ja eri menetelmät aineiston keruussa voisivat tuottaa toisenlaisia kokemuksia ja nostaa uusia näkökulmia osallisuuden kokemuksesta. Haastatteluiden kautta saamani tieto kuitenkin vastaa tutkimusongelmaan ja on sitä kautta riittävä. Tutkimustulokset muodostuvat haastateltavien henkilökohtaisista kokemuksista ja niiden kuvauksista. Induktiivisen sisällönanalyysin eri vaiheet on pyritty esittämään mahdollisimman selkeästi. Tuloksia voidaan pitää luotettavina, koska aikaisempi tutkimus tukee tekemieni havaintoja. Aineiston, tutkimusmenetelmien ja teorian vuoropuhelulla on pyritty osoittamaan tutkimuksessa tehtyjen havaintojen perusteltavuus. Kvalitatiivinen sisällönanalyysi tuki tutkimusongelman ratkaisua. Puolistrukturoidut teemahaastattelut sopivat hyvin menetelmäksi, koska vapaaehtoiset saivat tarvittaessa vapauden kertoa laajasti ja kuvailevasti kokemuksiaan. Se mahdollisti monipuolisen ja laajan aineiston. Haastattelujen aikana

nousi esiin mielenkiintoisia näkökulmia aiheeseen, kuten esimerkiksi vapauden teeman merkitys osallisuuteen.

Osallisuus on käsitteenä laaja ja oli tutkimuksen kannalta melko haastavaa. Osallisuutta tarkastellaan usein sen kääntöpuolen eli huono-osaisuuden ja sosiaalisen syrjäytymisen kautta, missä tässä tutkimuksessa ei ole kyse. Tutkimuksessa tarkasteltiin sosioekonomiselta asemaltaan vakaita aikuisia ihmisiä. Tarkastelunäkökulma on siis erilainen perinteiseen osallisuustutkimukseen nähden. Osallisuus käsitteenä osoittautui hedelmälliseksi näkökulmaksi tutkittaessa uudenlaista vapaaehtoistoiminnan muotoa sekä vapaaehtoisuuden kohtaamia kehityssuuntia nykypäivänä. Sosiaalinen pääoma ja aktiivinen kansalaisuus antoivat konkreettisen suunnan nykyajan osallisuuden tarkasteluun. Vapaaehtoisuus on mukana yhteiskunnan muutoksissa ja yhteisöllisyyden moninaistumisessa. Se muuntuu vastaamaan yhteiskunnan asettamia tarpeita. Tämä murros vaikuttaa myös osallistumiseen ja sitä kautta osallisuuden kokemuksiin. Nykyaikainen osallisuus on syntynyt individualistisen yhteiskunnan tuotoksena. Yksilöä korostavassa yhteiskunnassa Naisten Pankki on saanut kuitenkin muodostettua laajan vapaaehtoisverkon, joka kasvaa edelleen. Osallisuus on vastavuoroisuutta, vuorovaikutusta, luottamusta ja vaikuttamista. Vapaaehtoiset toteuttavat näitä osallisuuden elementtejä oman osallistumisidentiteettinsä kautta.

Tutkimuksella voi olla myös käytännön hyötyä. Tutkielmassa esitettyjä vapaaehtoisten osallisuuden kokemuksia ja näkökulmia voi tarvittaessa hyödyntää vapaaehtoistoiminnan suunnittelussa. Lisäksi Naisten Pankin verkosto antaa näköalan nykyaikaiseen vapaaehtoistoimintaan. Naisten Pankki on melko nuori toimija vapaaehtoisuuden kentällä, joten vapaaehtoisten kokemukset ovat arvokkaita näkökulmia toiminnan kehittymisen ja menestymisen kannalta. Tutkimusta voi hyödyntää myös muussa vapaaehtoistutkimuksessa ja aktiivisen kansalaisuuden tarkastelussa Naisten Pankin ulkopuolellakin.

Tutkimusaihe on ollut mielekäs koko tutkimusprosessin ajan. Sen kiinnostavuus on lisännyt motivaatiota ja auttanut tutkimuksen etenemisessä. Tutkimusaluetta riittää koko ajan kasvavassa Naisten Pankin verkostossa. Jatkotutkimusta ajatellen osallisuuden kokemusta olisi mielenkiintoista kartoittaa laajemminkin määrällisen tutkimuksen kautta. Kyselylomakkeet tosin rajoittavat vapaaehtoisten omien näkökulmien ilmaisua. Mielenkiintoinen lähestymistapa kartoittavaan tutkimukseen voisi olla, jos vapaaehtoiset osallistuisivat itse kyselylomakkeiden laatimiseen tai mahdollisesti haastattelemiseen. Tämän tutkimuksen haastateltavat

olivat varsin innokkaita osallistumaan tutkimukseen. Uskoisin, että osallistava tutkimus voisi onnistua Naisten Pankissa. Sen lisäksi jatkotutkimusta voisi tehdä myös hankemaissa ja tarkastella siellä paikallisten naisten osallisuutta omassa yhteisössä. Jatkotutkimuksella voisi selvittää perusteellisemmin toiminnan todellisia vaikutuksia paikallisessa yhteisöissä ja kansalaisyhteiskunnan kehittymistä naisten oikeuksien ja voimaantumisen näkökulmasta.

Sosiaalisen pääoman ja aktiivisen kansalaisuuden näkökulmasta Naisten Pankki vaikuttaa varsin dynaamiselta vapaaehtoisverkostolta. Naisten Pankin toimintamalli antaa hyvän esimerkin, miten osallistaa ihmisiä omassa lähiyhteisössä ja laajemmassa verkostossa. Vapaaehtoisuus tarjoaa nykyihmiselle paikan yhteiskunnassa ja antaa mahdollisuuden ilmaista itseään ja vaikuttaa tärkeäksi kokemisasioissa. Tämä tutkimus osoitti, että osallisuus Naisten Pankin vapaaehtoistyössä vahvistaa osaltaan paikallisia yhteisöjä ja globaalia kansalaisyhteiskuntaa.

Lähde- ja kirjallisuusluettelo

Tekijän hallussa olevat haastattelut

- N1, Haastattelu ja taustatietolomake 1.2.2013.
- N2, Haastattelu ja taustatietolomake 5.2.2013.
- N3, Haastattelu ja taustatietolomake 6.2.2013.
- N4, Haastattelu ja taustatietolomake 6.2.2013.
- N5, Haastattelu ja taustatietolomake 7.2.2013.
- N6, Haastattelu ja taustatietolomake 7.2.2013.
- N7, Haastattelu ja taustatietolomake 7.2.2013.
- N8, Haastattelu ja taustatietolomake 12.2.2013.
- N9, Haastattelu ja taustatietolomake 12.2.2013.
- N10, Haastattelu ja taustatietolomake 12.2.2013.
- N11, Haastattelu ja taustatietolomake 1.3.2013.

Lähteet

Kirkon Ulkomaanavun strategia 2013–2016

- Kirkon Ulkomaanavun strategia 2013–2016.
http://www.kirkonulkomaanapu.fi/filebank/5375-Strategia_2013-2016_suomi.pdf. Viitattu 4.3.2014. Tekijän hallussa.

Naisten Pankin kotisivut a

- Naisten Pankin verkosto laajenee 2014. Tiedote julkaistu 3.1.2014.
<http://www.naistenpankki.fi/tiedotteet/naisten-pankin-verkosto-laajenee-2014/>. Viitattu 5.3.2014. Tekijän hallussa.

Naisten Pankin kotisivut b

- Ryhdy vapaaehtoiseksi.
<http://www.naistenpankki.fi/tule-mukaan/ryhdy-vapaaehtoiseksi/>. Viitattu 5.3.2014. Tekijän hallussa.

Naisten Pankin käsikirja

- Aineistopankki. Ekstranet. Viitattu 4.3.2014. Tekijän hallussa.

Naisten Pankin organisaatiomalli.

- Toiminta. Ekstranet. Viitattu 4.3.2014. Tekijän hallussa.

Kirjallisuus

Anttiroiko, Ari-Veikko

- 2003 Kansalaisten osallistuminen, osallisuus ja vaikuttaminen tietoyhteiskunnassa. Teoksessa Pia Bäcklund (toim.) Tietoyhteiskunnan osallistuva kansalainen. Tapaus Nettimaunula. Tutkimuksia 5/2003. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. 11–31.

Becker, Penny Edgell & Dhingra, Pawan H.

- 2001 Religious Involvement And Volunteering: Implications for Civil Society. *Sociology of Religion* 62(3), 315–336.

Eskola, Jari & Suoranta, Juha

- 2008 Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 8. painos. Tampere: Vastapaino.

Grönlund, Henrietta

- 2012 Volunteerism as a Mirror of Individuals and Society: Reflections from Young Adults in Finland. Käytännöllisen teologian laitos. Diss. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Haarni, Ilka

- 2010 Kolmas elämä. Aktiiviset eläkeikäiset kaupungeissa. Helsinki: Gaudamus Helsinki University Press.

Harju, Aaro

- 2003 Yhteisellä asialla. Kansalaistoiminta ja sen haasteet. 2. painos. Helsinki: Kansanvalistusseura.

- 2004 Aktiivisten kansalaisten Suomi – Keskusteluavaus järjestöllisen koulutuksen tehostamisesta. Julkaisu 11:2004. Helsinki: Oikeusministeriö. Saatavilla:
http://oikeusministerio.fi/sv/index/julkaisut/julkaisuarkisto/1146646862053/Files/OMJU_2004_11_Aktiivisten_kansalaisten_Suomi.pdf. Tekijän hallussa.
- 2005 Kansalaisyhteiskunta vapaaehtoistoiminnan innoittajana. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino. 58–80.
- 2007 Aarre loistamaan. Teoksessa Aaro Harju (toim.) Kansalaistoimintaan kätketty aarre. Vantaa: Sivistysliitto kansalaisfoorumi. 10–25.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena
- 2009 Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Gaudeamus.
- Hirsjärvi, Sirkka, Remes, Pirkko & Sajavaara, Paula
- 2004 Tutki ja kirjoita. 6.-9. painos. Helsinki: Tammi.
- Ilmonen, Kaj
- 2002 Luottamus paikallisiin instituutioihin ja sosiaalisiin verkostoihin. Teoksessa Petri Ruuskanen (toim.). Sosiaalinen pääoma ja hyvinvointi. Näkökulmia sosiaali- ja terveysaloille. Jyväskylä: PS – kustannus. 136-159.
- Kankainen, Tomi, Pessala, Heli, Siisiäinen, Martti, Stranius, Leo, Wass, Hanna & Wilhelmsson, Niklas
- 2009 Suomalaiset osallistujina. Katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen. Julkaistu 5/2009. Helsinki: Oikeusministeriö.

Kokki, Riitta

- 2009 Female Entrepreneurship as a tool to help developing countries – The Case of Nepal. Tutkimus naisyrittäjyyden kohtaamista haasteista Naisten Pankin kyläpankeissa Nepalissa. Jyväskylän kauppakorkeakoulun pro gradu –tutkielma. JYU.

Lager, Laura, Laihiala, Kaisa & Kontinen, Tiina

- 2009 Vapaaehtoisuuden trendit kehitysjärjestöissä. Kotimaisen toimintaympäristön analyysi 2009. Kepan julkaisuja 1/2009. Helsinki: Miktor Oy.

Lam, Pui-Yan

- 2002 As the Flocks Gather: How Religion Affects Voluntary Association Participation. Journal for the Scientific Study of Religion. Vol. 41 Issue 3. 405–422.

Li, Yunqing & Ferraro, Kenneth F.

- 2006 Volunteering in Middle and Later Life. Is Health a Benefit, Barrier or Both? Social Forces Vol 85 Nro 1. The University of North Carolina Press. 497–519.

Meller, Sari

- 2013 Naisten Pankin Viestinviejät. Kyselytutkimus Viestinviejien profiilista, arvoista ja sitoutumisesta vapaaehtoistyöhön. Käytännöllisen teologian pro gradu -tutkielma. HYTTK.

Merrill, Mary V.

- 2006 Global Trends and the Challenges for Volunteering. The International Journal of Volunteer Administration. Volume XXIV, Number 1. Merrill Associates. Ohio: USA. 9–14.

Mutchler, Jan E., Burr, Jeffrey A. & Caro, Francis G.

- 2003 From Paid Worker to Volunteer: Leaving the Paid Workforce and Volunteering in Later Life.” Social Forces Vol 81. Nro 4. The University of North Carolina Press. 1267–1293.

Nylund, Marianne

2000 Varieties of Mutual Support and Voluntary Action - A Study of Finnish Self-Help Groups and Volunteers. Diss. Helsinki: Finnish Federation for Social Welfare and Health.

2005 Osallisuus ja osallistuminen kansalaistoiminnassa. Teoksessa Timo Kopomaa ja Tero Meitti (toim.) Kaupunkisosaalityötä paikantamassa. Helsinki: Yliopistopaino Kustannus. 141–156.

Nylund, Marianne & Yeung, Anne Birgitta

2005 Vapaaehtoisuuden anti, arvot ja osallisuus murroksessa. Teoksessa Marianne Nylund & Anne Birgitta Yeung (toim.) Vapaaehtoistoiminta. Anti, arvot ja osallisuus. Tampere: Vastapaino. 13–38.

Oikeusministeriö

2005 Kohti aktiivista kansalaisuutta. Kansalaisyhteiskunta 2006 - toimikunnan raportti. Julkaisu 14/2005. Helsinki: Oikeusministeriö. Saatavilla:
http://oikeusministerio.fi/fi/index/julkaisut/julkaisuarkisto/200514kohtiaktiivistakansalaisuutta/Files/OMJU_2005_14_Kohti_aktiivista.pdf.
Tekijän hallussa.

Ojala, Marja

2012 Business-NGO collaboration, from the company's benefit perspective case: Women's Bank. Tapaustutkimus kahdeksasta yrityksestä ja Naisten Pankista. Jyväskylän kauppakorkeakoulun pro gradu -työ. JYU.

Omoto, Allen M., Snyder, Mark and Martino, Steven C.

2000 Volunteerism and the Life Course: Investigating Age-Related Agenda for Action. Basic and Applied Social Psychology Vol. 22. Nro 3. Routledge. 181–197.

Pessi, Anne Birgitta & Oravasaari, Tomi

- 2010 Kansalaisjärjestötoiminnan ytimessä. Tutkimus RAY:n avustamien sosiaali- ja terveysjärjestöjen vapaaehtoistoiminnasta. Avustustoiminnan raportteja 23. Helsinki: Raha-automaatti yhdistys.

Putnam, Robert D.

- 1993 Making Democracy Work. Civic Traditions in Modern Italy. New York: Princeton University Press.
- 2000 Bowling Alone. The Collapse and Revival of American Community. New York: Simon & Schuster.

Putnam, Robert D., Feldstein, Lewis M. & Cohen, Don

- 2003 Better Together. Restoring the American Community. New York: Simon & Schuster.

Rotolo, Thomas

- 2000 A Time to Join, A Time to Quit. The Influence of Life Cycle Transitions on Voluntary Association Membership. Social Forces Vol. 78 Nro 3. The University of North Carolina Press. 1133–1161.

Ruusuvuori, Johanna, Nikander, Pirjo & Hyvärinen, Matti.

- 2010 Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa Johanna Ruusuvuori & Pirjo Nikander & Matti Hyvärinen (toim.) Haastattelun analyysi. Tampere: Vastapaino. 9–36.

Stranius, Leo

- 2009 Epämuodollinen kansalaistoiminta – järjestötoiminnasta kevytaktivismiin. Teoksessa Tomi Kankainen, Heli Pessala, Martti Siisiäinen, Leo Stranius, Hanna Wass & Niklas Wilhelmsson Suomalaiset osallistujina. Katsaus suomalaisen kansalaisvaikuttamisen tilaan ja tutkimukseen. Julkaistu 5/2009. Helsinki: Oikeusministeriö. 138-169.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli

2009 Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 5. uudistettu laitos. Helsinki: Tammi.

Valtioneuvoston selonteko

2002 Valtioneuvoston selonteko Eduskunnalle kansalaisten suoran osallistumisen kehittymisestä. Viitattu 24.2.2013. Saatavilla http://www.intermin.fi/download/31572_osallisuusselonteko_2002.pdf. Tekijän hallussa.

Yeung, Anne Birgitta

2002 Vapaaehtoistoiminta osana kansalaisyhteiskuntaa - ihanteita vai todellisuutta? Tutkimus suomalaisten asennoitumisesta ja osallistumisesta vapaaehtoistoimintaan. Helsinki: Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhteistyöyhdistys YTY.

2003 Sosiaalinen pääoma vapaaehtoistoiminnassa. Futura. Julkaistu 3/2003. Turku: Tulevaisuuden tutkimuksen seura ry. 5-23.

2004 Individually together. Volunteering in Late Modernity: Social work in the Finnish Church. Käytännöllisen teologian laitos. Diss. Helsinki: Helsingin yliopisto.

2007 Innoittava vapaaehtoistoiminta. Toimintaan sitoutuminen ja sen tukeminen. Teoksessa Aaro Harju (toim.) Kansalaistoimintaan kätkeytyä. Espoo: Sivistysliitto Kansalaisfoorumi.

Liitteet

Liite 1. Haastattelupyyntö

Hei Naisten Pankin vapaaehtoinen!

Olen Helsingin yliopiston teologisen tiedekunnan opiskelija ja teen pro gradu -tutkielmaa Naisten Pankin toiminnasta ja vapaaehtoisista. Aiheeni käsittelee osallisuuden ja kokemusten merkitystä Naisten Pankin vapaaehtoistyössä. Olen erittäin kiinnostunut kuulemaan millaisia kokemuksia ja ajatuksia vapaaehtoistyö sekä yhdessä toimiminen on antanut.

Sain yhteystietonne Naisten Pankin vapaaehtoistyön koordinaattori Jaana Hirsikankaalta ja tiedustelen, onko mahdollista haastatella teitä vapaaehtoistyöhön liittyen? Vapaaehtoisilta tuleva palaute on tutkimuksessani erittäin tärkeässä asemassa ja juuri Teidän haastattelu on arvokas ja korvaamaton tiedonkeruun kannalta.

Haastatteluun menee aikaa noin puoli tuntia. Se pyritään toteuttamaan teille sopivassa paikassa ja sopivaan aikaan. Haastattelut ovat luottamuksellisia. Haastattelujen henkilöllisyys pysyy vain minun tiedossani ja ne eivät tule esiin vastauksia käsitellessä.

Haastatteluista saadun palautteen perusteella on mahdollista kehittää Naisten Pankin vapaaehtoistoimintaa entistäkin parempaan suuntaan. Annan mielelläni lisätietoa tutkimuksesta sähköpostilla tai puhelimitse.

Lämmin kiitos yhteistyöstä jo etukäteen!

Ystävällisin terveisin

Anniina Voutilainen

Liite 2. Taustatietolomake

TAUSTATIETOLOMAKE

Sukupuoli

☐ Nainen

☐ Mies

Syntymävuosi? 19 __

Siviilisääty?

☐ Naimaton

☐ Avoliitossa

☐ Avioliitossa tai rekisteröidyssä parisuhteessa

☐ Eronnut tai asumuserossa

☐ Leski

☐ Jokin muu

Montako henkeä taloutenne kuuluu? ____

Heistä lapsia on ____ , joista

____ 0-6-vuotiaista

____ 7-17-vuotiaista

____ yli 17-vuotiaista kotona olevaa

Asuinpaikka?

☐ Pääkaupunkiseutu

☐ Yli 30 000 asukkaan kaupunki

☐ Alle 30 000 asukkaan kaupunki

☐ Muu taajama

☐ Maaseutu

Ammatti/koulutus? _____

Mikä kuvaa parhaiten tämän hetkistä rooliasi?

- ☐ Opiskelija
- ☐ Työtön
- ☐ Kotiäiti tai -isä
- ☐ Eläkkeellä
- ☐ Yrittäjä
- ☐ Työelämässä
- ☐ Muu

Korkein suorittamanne koulutusaste?

- ☐ Kansakoulu, keski- tai peruskoulu
- ☐ Lukio tai ylioppilas
- ☐ Ammatillinen koulutus
- ☐ Ammattikorkeakoulututkinto
- ☐ Ylempi korkeakoulututkinto
- ☐ Muu

Mitä puoluetta äänestitte viime eduskuntavaaleissa?

Kuulutko puolueeseen?

- ☐ kyllä
- ☐ ei

Katsotteko olevanne poliittisesti aktiivinen?

- ☐ kyllä
- ☐ ei

Kuulutteko kirkkoon tai johonkin muuhun uskonnolliseen yhteisöön? Jos kuulutte, niin mihin?

- ☐ Suomen evankelis-luterilainen kirkko
- ☐ Ortodoksinen kirkko
- ☐ Jokin muu, mikä
- ☐ En kuulu mihinkään uskonnolliseen yhteisöön

Kuulutteko johonkin ev-lut kirkon herätysliikkeeseen ja mihin?

Uskotteko Jumalaan?

- ☐ Kyllä
- ☐ En
- ☐ En osaa sanoa

Jos ei huomioida häitä, hautajaisia ja ristiäisiä, kuinka usein käytte kirkossa/uskonnollisissa tilaisuuksissa?

- ☐ Vähintään kerran kuukaudessa
- ☐ Useampia kertoja vuodessa
- ☐ Vähintään kerran vuodessa
- ☐ Harvemmin kuin kerran vuodessa
- ☐ En ole käynyt lainkaan viime vuosina

Riippumatta siitä, käyttekö kirkossa vai ette, sanoisitteko olevanne..

- ☐ Uskonnollinen ihminen
- ☐ Ei-uskonnollinen ihminen
- ☐ Vakaumuksellinen ateisti

Muu vapaaehtoistyö kuin Naisten Pankki?

Liite 3. Teemahaastattelu

PUOLISTRUKTUROIDUT TEEMAHAASTATTELUKYSYMYKSET

VAPAAEHTOISUUS NAISTENPANKISSA

1. Miten kuvaisit vapaaehtoistoimintaasi Naisten Pankissa?
2. Miksi osallistuminen Naisten Pankin toimintaan on tärkeää?

OSALLISTUMINEN SOLUTOIMINTAAN JA VAPAAEH-TOISVERKOSTOON

1. Millaisena koet aluesolussa mukana olemisen ja siinä toimimisen?
2. Mikä on tukenut parhaiten yhteistä toimintaa?
3. Mitkä asiat koet oman solusi vahvuuksiksi/haasteiksi?
4. Mitkä asiat ovat koko verkoston vahvuuksia/haasteita?
5. Mikä on mieleenpainuvuin muistosi Naisten Pankista?
6. Mikä vapaaehtoistyössä/solutoiminnassa on ollut mukavaa ja antoisaa?
Mikä motivoi, palkitsee, auttaa jaksamaan?
7. Miten uskonnollisuus/hengellisyys näkyy soluissa?
8. Millä tapaa poliittinen aktiivisuus/neutraalius/tausta näkyy Naisten Pankin solutoiminnassa?

OSALLISUUDEN KOKEMUS JA VUOROVAIKUTUS

1. Miten Naisten Pankissa päätetään yhteisistä asioista?
2. Millainen yhteishenki vallitsee?
 - a. Minkälaisena olet kokenut vuorovaikutuksen solutapaamisissa?
 - b. Millaista yhteistyötä eri aluesolujen välillä on?
3. Millaisia osallistumisen mahdollisuuksia eri soluissa tarjotaan vapaaehtoisille?
4. Minkälaiset asiat edistävät sitoutumistasi toimintaan?

Tulevaisuus

5. Minkälaisena näet Naisten Pankin verkoston vuoden päästä?
6. Mitä muutoksia toivoisit?
7. Minkä toivoisitte pysyvän ennallaan vapaaehtoisverkostossa?

VAIKUTTAMINEN JA VASTUUNKANTAMINEN YHTEISKUNNASSA

1. Minkälaista yhteiskuntaa ja maailmaa haluat Naisten Pankin kanssa rakentaa?
2. Minkälaisia vaikutuksia koet Naisten Pankin vapaaehtoistoiminnalla olevan yhteiskunnallisesti?
3. Minkä kehitysmaiden naisia koskevan ongelman haluaisit nostaa ihmisten tietoisuuteen?

Liite 4. Esimerkki aineiston abstrahoinnista

ALALUOKKA	YLÄLUOKKA	PÄÄLUOKKA
*Elämäntilanteen muutos *Työelämästä poisjääminen *Enemmän vapaa-aikaa *Muutto toiselle paikkakunnalle *Vastuurooli *Rivijäsen *Toiminnan keskiössä	*Elämäntilanne *Osallistumisen roolit	VAPAAEHTOISUUDEN IDENTITEETTI
*Vastuuta kannetaan yhdessä *Säännölliset tapaamiset lisäävät osallisuutta *Jokainen saa kertoa omia ideoita *Demokraattista päätöksentekoa *Sosiaalinen verkosto kasvanut NP:n kautta *NP:ssa voi hyödyntää omaa verkostoa	*Yhteisöllinen toiminta *Osallisuus päätöksentekoon *Sosiaaliset verkostot	OSALLISTUMINEN
*Vuorovaikutus paranee, kun tutustutaan *Keskinäinen auttaminen *Sosiaaliset suhteet palauttavat *Huoli toiminnan ”liikemiesmäistymisestä” *Yhteistä aikaa vaikea löytää *Saa päättää mitä haluaa tehdä ja miten toimia	*Vuorovaikutus *Palkitsevuus *Haasteet ja huolet *Vapaus	KOHTAAMINEN
*Luottamus NP:iin ja KUA:an *NP:lla sosiaalinen tilaus yhteiskunnassa *Kaukaisen lähimmäisen auttaminen	*Luottamus *Vaikuttaminen *Yhteiskunnallinen merkitys *Lähimmäisyys lähellä ja kaukana	VÄLITTÄMINEN